

Nd.

553. Frumvarp til laga

um dósentsembætti í íslenzku nútíðarmáli og hagnýtri íslenzkukennslu í heim-
spekideild Háskóla Íslands.

Frá menntamálanefnd.

1. gr.

Við heimspekideild Háskóla Íslands skal vera dósentsembætti í íslenzku nú-
tíðarmáli og hagnýtri íslenzkukennslu.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

1. ágúst 1941 var Björn Guðfinnsson dr. phil. settur lektor í íslenzku nútíðar-
máli og hagnýtri íslenzkukennslu við heimspekideild Háskóla Íslands. Í setningar-
bréfinu ákvað kennslumálaráðherra, að launakjör hans skyldu vera hin sömu
og dósentar við háskólann hefðu. Starf þetta hefur ekki enn verið lögtekið. Frv.
fer fram á, að svo verði.

Nd. 554. Frumvarp til laga

um lögreglustjóra í Búðahreppi í Fáskrúðsfirði og á Dalvík.

(Eftir 2. umr. í Nd.)

1. gr.

Ríkisstjórnin skipar, að fengnum tillögum hreppsnefndar Búðahrepps, lögfræðing til þess að hafa á hendi hreppstjórastörf í Búðahreppi, innheimtu tolla og gjalda til ríkissjóðs, fógetavald, lögreglustjórn og dómsvald í lögreglumálum. Kallast hann lögreglustjóri.

Þegar skipting Svarfaðardalshrepps hefur farið fram, skipar ríkisstjórnin, að fengnum tillögum Dalvíkurhrepps, lögfræðing til þess að hafa á hendi þau störf í þeim hreppi, er um getur í fyrri málsgrein þessarar greinar, og nefnist hann lögreglustjóri.

2. gr.

Lögreglustjórum þeim, er ræðir um í 1. gr., er skylt, ef hreppsnefnd óskar þess, að gegna störfum hreppsnefndaroddvita, hvorum í sínum hreppi, og þar með innheimtu allra hreppsgjalda.

3. gr.

Embættismenn þessir taka laun úr ríkissjóði samkvæmt launalögum. Hafi þeir á hendi oddvitastörf samkv. 2. gr., fá þeir að auk laun þau úr sveitarsjóði samkv. samningi milli hreppsnefndar og ríkisstjórnar.

4. gr.

Nánari reglur um starfssvið embættismanna þessara skulu settar með reglugerðum, er hlutaðeigandi ráðherrar setja, að fengnum tillögum hreppsnefndar Búðahrepps og sýslumannsins í Suður-Múlasýslu að því er tekur til lögreglustjórans í Búðahreppi, en hreppsnefndar Dalvíkurhrepps og sýslumannsins í Eyjafjarðarsýslu að því er varðar lögreglustjóran á Dalvík.

5. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Nd. 555. Breytingartillaga

við frv. til 1. um húsmæðrafræðslu.

Frá menntamálanefnd.

1. Við 4. gr. Þriðja málsgrein orðist svo:

Kvenfélagasamband hlutaðeigandi kaupstaðar eða sýslu eða kvenfélag, ef slíkt samband er ekki starfandi, sem hefur húsmæðrafræðslu á stefnuskrá sinni, kýs jafnmarga menn til sama tíma. Ef þessir aðilar nota ekki rétt sinn að kjósa í nefndina, kjósa hlutaðeigandi bæjarstjórnir eða sýslunefndir tvöfalt fleiri en gert er ráð fyrir í annarri málsgrein þessarar greinar.

2. Við 7. gr. Upphaf 2. málsg. orðist svo:

Við heimavistarskóla teljast íbúðir skólastjóra, kennara, nemenda og starfsfólks, sem í skólanum býr, til skólahúsnæðis

3. Við 10. gr. Upphaf greinarinnar orðist svo:

Kennsla er veitt ókeypis, en heimavistarnemendur greiða . . .

Ed.**556. Nefndarálit**

um frv. til l. um landshöfn í Keflavík- og Njarðvíkurhreppum.

Frá sjávarútvegsnefnd.

Frv. þetta var upphaflega samið af millipinganefnd í sjávarútvegsmálum og var þá ætlað að ná aðeins yfir hafnarmannvirki í Njarðvíkurhreppi, en vegna þess að þegar hefur verið hafizt handa um byggingu hafnarmannvirkja í Keflavík, þótti rétt að sameina þessa tvo staði, sem liggja svo nærri hvor öðrum, í eina höfn. Miðast þær breytingar, sem neðri deild gerði á frv. millipinganefndarinnar, einungis við það, að þessi sameining verði gerð. Að öðru leyti er frv. samið á svipaðan hátt og venjuleg hafnarlög, þar sem sveitar- eða bæjarfélag er eigandi hafnarmannvirkjanna, sem ríkissjóður þó styrkir, sumpart með beinu fjárframlagi og sumpart með ábyrgðum. En með því að hér er ætlazt til, að einn aðili, þ. e. ríkissjóður, komi upp og starfræki hafnarmannvirkin, lítur nefndin svo á, að nokkrar breytingar verði að gera á frv. frá því, sem það er nú. M. a. sé nauðsynlegt að taka fram í lögnum, að jafnframt sem ríkissjóði sé gert skylt að láta gera höfnina, skuli honum og skylt að starfrækja hana á sinn kostnað. Þá þykir nefndinni og rétt, að tekið sé fram í lögnum, að hafnarmannvirkin séu byggð innan ákveðinna takmarka, þó að takmörk hafnarinnar séu að öðru leyti ákveðin með reglugerð, svo og nánari skilgreining á því, hvað telst til hafnarmannvirkjanna, svo að ekki verði um deilt, til hvers verja megi því fé, sem ríkissjóði er heimilt til að gera höfnina fyrir. Þá þykir nefndinni eðlilegt, að ríkisstjórninni sé heimilað í lögnum að taka alla upphæðina, sem áætluð er til hafnargerðarinnar, að láni, en að endurgreiðslu sé hagað þannig, að ríkissjóður greiði $\frac{1}{3}$ af láninu, en $\frac{2}{3}$ verði greiddir úr hafnarsjóði, sem með lögnum eru tryggðar ákveðnar tekjur til að standast rekstrarkostnað og afborganir af stofnkostnaði. Þá þykir nefndinni rétt og sjálfsagt, að sett sé í lög heimild fyrir ríkisstjórnina til þess að kaupa þau hafnarmannvirki, sem fyrir eru á hafnarsvæðinu, og öll þau lönd, sem höfnin kann að þarfnast vegna bygginga og starfrækslu, svo og þau lönd, sem að dómi ráðherra og hafnarstjórnar má ætla, að hækki í verði vegna byggingar mannvirkjanna. Komu fram í nefndinni mjög ákveðnar óskir um það að ákveða í lögnum, að eigi mætti hefja byggingu mannvirkjanna, fyrr en samningar hefðu tekizt um kaup á landi og mannvirkjum, en réttara þótti þó að heimila ráðherra frestun framkvæmda að fullu eða einhverju leyti, þar til slíkir samningar hafi tekizt. Leggur nefndin ríka áherzlu á, að hafizt sé þegar handa um samningsumleitunar um kaup á landi og mannvirkjum, að framkvæmdum hafnarmannvirkja sé frestað að svo miklu leyti sem mögulegt er, þar til viðunandi samningar hafi náðst um kaup fasteigna á grundvelli laganna.

Nefndin taldi rétt, að hafnarstjórn væri skipuð 2 mönnum samkv. tilnefningu frá Landssambandi ísl. útvegsmanna, í stað þess að kjósa þá á Alþingi, en að stjórnarskipunin væri að öðru leyti óbreytt frá því, sem er í frumvarpinu. Þó vildi einn nefndarmanna (StgrA), að annar þessara manna yrði tilnefndur af Alþýðusambandi Íslands, og mun hann e. t. v. bera fram um það brtt.

Nefndin taldi rétt að breyta 6. gr. þannig, að tekjur hafnarinnar væru háðar sömu ákvörðun um ráðstöfun sem eignirnar. Þá taldi nefndin, að 7. gr. frv. ætti að falla niður, þar sem Alþingi eitt hefur ákvörðunarrétt um sölu og kaup ríkiseigna á hverjum tíma.

Nefndin kvaddi til sín á fund samgöngumálaráðherra, vitamálastjóra, þingmann Gullbringu- og Kjósarsýslu, formenn hafnarnefnda beggja hreppanna og lögreglustjóran í Keflavík og ræddi sameiginlega við þá alla um þessar breytingar. Voru allir aðilar fyllilega sammála um, að rétt væri að breyta frv. í þá átt, sem að ofan greinir.

Nefndin leggur því til, að frv. verði samþykkt með eftirfarandi

BREYTINGUM.

1. Við 1. gr. Greinin orðist svo:

Ríkissjóður lætur gera og starfrækja á sinn kostnað hafnarmannvirki í Keflavík- og Njarðvíkurhreppum innan línu, sem dregin er stytztu leið milli Vatnsness og Hákotstanga; að öðru leyti skulu takmörk hafnarinnar ákveðin í reglugerð. Ráðherra ákveður gerð og fyrirkomulag hafnarinnar í samráði við vitamálastjóra. Til hafnarmannvirkja teljast: Hafnargarðar, hafskipa- og bátabryggjur, verbúðir, uppfyllingar, dráttarbrautir, vélar, sem notaðar eru við byggingu hafnarinnar eða til fermingar og affermingar í höfninni, lönd, sem höfninni eru nauðsynleg vegna byggingar mannvirkjanna, starfrækslu þeirra eða annars, er nauðsynlegt má teljast fyrir fjárhagsafkomu hafnarinnar, einnig allar nauðsynlegar leiðslur, svo sem vatns- og rafmagnsleiðslur, holræsi o. fl.

2. Við 2. gr. Greinin orðist svo:

Til greiðslu kostnaðar, er leiðir af fyrirmælum 1. gr., er ríkisstjórninni heimilt að taka lán fyrir hönd ríkissjóðs allt að 10 millj. króna, er endurgreiðist að $\frac{1}{3}$ úr ríkissjóði og að $\frac{2}{3}$ úr hafnarsjóði. Skal miða hafnargjöld á hverjum tíma, eftir því sem fært þykir, við það, að tekjur hafnarinnar nægi til þess að greiða vexti og afborganir af $\frac{2}{3}$ hlutum stofnkostnaðarins, auk árlegs rekstrarkostnaðar.

3. Við 3. gr. Greinin orðist svo:

Ráðherra er heimilt að kaupa fyrir hönd ríkissjóðs, á verði, er hann telur sanngjarnt, núverandi hafnarmannvirki í Keflavík og Njarðvíkum, svo og allt það land, er liggur að hinu fyrirhugaða hafnarsvæði og svo langt út frá því, sem hann og hafnarstjórn telja nauðsynlegt vegna rekstrar hafnarinnar, byggingar mannvirkja, efnisöflunar og hækkandi verðlags, sem beinlínis má vænta, að verði á landinu vegna byggingar mannvirkjanna. Núverandi hafnarmannvirki má þó aldrei kaupa hærra verði en sem nemur byggingarkostnaði að frádregnu framlagi ríkissjóðs.

Heimilt er ráðherra að fresta byggingu hafnarinnar að nokkru eða öllu leyti, þar til samningar hafa tekizt um kaupin.

4. Við 4. gr. Greinin orðist svo:

Stjórn hafnarinnar skipa 5 menn: Hafnarstjóri, skipaður af ráðherra án tilnefningar, og 4 meðstjórnendur, tveir skipaðir samkvæmt tilnefningu stjórnar Landssambands isl. útvegsmanna og tveir samkvæmt tilnefningu sveitarstjórna Keflavíkur- og Njarðvíkurhreppa, sinn úr hvorum hreppi.

Laun hafnarstjóra og þóknun til meðstjórnenda skal ákveðin af ráðherra og greiddast úr hafnarsjóði.

5. Við 6. gr. Greinin orðist þannig:

Eignum og tekjum hafnarsjóðs má aðeins verja í þágu hafnarinnar, sbr. 1. og 2. gr. Ríkissjóður ábyrgist skuldbindingar hafnarinnar, og hafnarstjórn ber ábyrgð á eignum hennar.

6. Við 7. gr. Greinin falli niður.

7. Við 13. gr. Orðin „annar af sveitarstjórn, en hinn“ í 2. málslíð falli niður.

8. Greinatölur breytist samkvæmt atkvæðagreiðslu.

Alþingi, 13. marz 1946.

Gísli Jónsson,
form., frsm.

Guðm. Í. Guðmundsson,
fundaskr.

Ingvar Pálmason.

Steingr. Aðalsteinsson.

Eiríkur Einarsson.

Fylgiskjal.

VITAMÁLASTJÓRINN

Reykjavík, 18. febrúar 1946.

Fiskihöfn í Ytri-Njarðvík.

Á meðfylgjandi uppdrætti eru sýndir með fulldregnum línunum tveir hafnargarðar, sem báðir til samans umlykja hafnarsvæðið milli Ytri Njarðvíkurþorps og grynningar þeirrar, sem gengur út í vikina frá suðvestri. Þessir tveir hafnargarðar eru hugsaðir sem fyrsti liður í hafnargerð í Njarðvík sérstaklega með tilliti til fiskveiða. Hugsanlegt næsta áframhald er dregið með slitnum línunum, en lega þeirra mannvirkja getur að sjálfsögðu breytzt, ef viðhorfin breytast.

Aðalhafnargarðurinn, sem er bryggja um leið, liggur í framlengingu núverandi aðalbátabryggju, en hefur stefnu nokkru innar í vikina en bátabryggjan stefnir. Við þessa legu stefnir hann meira en annars undan haföldunni, sem leggur inn í norðan- og norðvestanverðum. Sjálft garðstaðið liggur ekki á verulega meira dýpi en er á svæðinu innan við hann. Ef hann lægi utar, mundi hann lenda á hliðarhalla botnsins og verða því mun dýrari og erfiðari í byggingu án þess að aðlegudýpið við hann ykist sem því svaraði.

Ráðgert er, að innkantur garðsins verði hlaðinn úr steiptum steinum, og er það mjög mikið sparnaðaratriði miðað við að gera kantinn úr kössum, sem fleytt væri á staðinn. Að öðru leyti er garðurinn gerður úr grjótfyllingu, steiptum fláa, skjólvegg og steyptri þekju.

Suðurgarðurinn er, eins og áður er sagt, hugsaður að liggja eftir grynningunni, sem gengur út í vikina frá suðvestri. Hlutverk hans er að verja höfnina fyrir vindöldu í sunnan áttum og skapa kyrrð gegn ylgju, sem leggur inn í vikina í hafáttum. Þótt þessi garður sé langur, er hann ekki dýr, því að hann er ekki útsettur fyrir brimi, liggur nær allur á mjög grunnu vatni og ekki gerður til þess að leggjast upp að.

Svæðið innan þessara garða hefur ca. fjóra hektara með dýpi eins og er í Reykjavíkurhöfn og allt að 6 hektara með dýpi 2—5 m. Með stærri bátabryggjunni, sem dregin er með slitnum línunum, mundu fjögur flutningaskip geta lagzt að hafnarbakka í einu, og með nægum löndunartækjunum á öllum bryggjum má afgreiða það stóran fiskibátaflota, að með hliðsjón af þeirri stækkun á höfnum og fjölgun á bátum, sem verið er að gera annars staðar við Faxaflóa, þá getur þessi litla hafnarkví, fullúthbyggð, rúmað og afgreitt það marga fiskibáta, að óvíst er, að nærtæk mið hafi gott af meiru. En hvernig sem kröfur til hafnar kunna að verða á þessum stað í framtíðinni, þá eru þarna að heita má þrotlaus vaxtarskilyrði með grunnu eða djúpu vatni eftir þörfum.

Kostnaðaráætlun.

Aðalhafnargarður með bryggju. Á fyrstu 315 m 15 m breiður, á næstu	
100 m 8 m breiður	kr. 7400000.00
Suðurgarður 530 m langur með grjóttfláa beggja megin	— 1300000.00
.....	Alls kr. 8700000.00
Axel Sveinsson.	

Ed.**557. Nefndarálit**

um frv. til laga um iðnskóla í sveitum.

Frá meiri hl. iðnaðarnefndar.

Nefndin hefur athugað frv. og rætt það á fjórum fundum. Leitaði hún umsagnar Teiknistofu landbúnaðarins og stjórnar Landssambands iðnaðarmanna, og eru umsagnirnar birtar hér sem fylgiskjal I. og II.

Teiknistofan mælir eindregið með því, að frv. verði samþykkt, og telur það vera fram komið af rikri nauðsyn. Stjórn Landssambandsins er og sammála flm. um það, að ástandið í byggingarmálum sveitanna sé óviðunandi og að sennilega sé opinber skóli eina ráðið, er að gagni megi verða til að bæta úr þeim skorti á kunnáttumönnum, sem hér eigi sér stað, og vill hún því fyrir sitt leyti mæla með þeirri grundvallarhugmynd, sem frv. byggist á, en gerir hins vegar nokkrar tillögur til breytinga á einstökum greinum frv. Bendir m. a. á, að skólinn yrði samkv. frv. mikið hákn, og leggur því til, að nemendafjöldinn sé færður niður um helming.

Drátt fyrir meðmæli þessara aðila um að samþykkja frv. gat nefndin ekki orðið sammála um afgreiðslu þess. Minni hl. (PHerm) vildi leggja til, að frv. yrði samþykkt með litlum breytingum, og skilar hann því séráliti. En þetta gat meiri hl. ekki fallið á, af þeim ástæðum, er hér skal greina.

Grundvallarhugmyndin, sem frv. byggist á, er sú, að sveitum skuli séð fyrir lakari kunnáttumönnum í byggingarmálum en öðrum landshlutum, og að sú iðnfræðsla, sem þessum lægri iðnaðarmannaflokki er ætluð, skuli látin fara fram í ríkisskóla.

Þótt nú stjórn L. I. geti fellt sig við þessa tilhögun, sbr. bréf stjórnarinnar, þá lítur meiri hl. nefndarinnar svo á, að hér sé engan veginn stefnt að réttu marki. Meiri hl. n. telur, að stefna beri ótrautt að því, að sveitirnar verði engar hornrekur í byggingariðnaði eða þurfi að verða dæmdar til að nota háflærða eða lítt lærða menn til byggingar mannvirkja. Húsakosturinn í sveitunum verður hvorki ódýrari né traustari á þann hátt að byggja hann undir stjórn vankunnáttumanna, eins og hér er stefnt að með þessu frv. Verði hins vegar húsabyggingum í sveitum beint inn á þá braut, sem gert er ráð fyrir í l. nr. 7 frá 12. jan. 1945, um jarðræktar- og húsagerðarsamþykktir í sveitum, og til þess ber brýna nauðsyn, má vænta þess, að ekki einasta verði þessi verk falin fulllærðum iðnaðarmönnum, heldur verði þá og notaðar hraðvirkar og hentugar vélar við húsagerðirnar.

Hitt atriðið, hvort réttara sé að kenna iðnnemum verklegt nám í ríkisskólum eða eins og verið hefur, að láta þá nema hjá iðnmeisturum, vill meiri hl. n. ekki á þessu stigi taka afstöðu til, en hitt er ljóst, að þyki það rétt að breyta þannig nú til um kennsluáðferð, þá er tvennt nauðsynlegt, annað að rugla ekki saman alveg óskyldum iðngreinum, eins og gert er í frv., svo að enginn eða lítill árangur náist í nokkurri grein, og svo hitt, að ætla slíkum skóla stað, þar sem auðvelt er um alla flutninga á efni, sem notað yrði við kennslu, og jafnframt mestur markaður fyrir þá hluti, sem smíðaðir væru í slíkum skóla. Þarf slík gerbylting á fræðslu-kerfinu að fá miklu betri undirbúning en sjáanlegt er, að frv. hafi fengið. Það stingur líka nokkuð í stúf, að stjórn L. I. skuli mæla með slíkri byltingu á iðnfræðslu á sama tíma sem hún sækir mjög fast, að frv., sem hún hefur átt mestan þótt í að fá samið og fer alveg gagnstæðar leiðir í iðnfræðslu, verði sem fyrst að lögum.

Meðan eftirspurnin eftir vinnuafli og þá sérstaklega eftir byggingarfróðum mönnum er svo mikil í landinu sem raun ber vitni um, er alveg nauðsynlegt, að gerðar séu sérstakar ráðstafanir til úrbóta. Þær úrbætur, sem líklegast væru til að koma að sem bestum og skjótustum notum, er að auka vélakostinn við allar framkvæmdir og einnig við húsagerðir og að skipuleggja framkvæmdirnar með vel menntuðum iðnfræðingum, alveg gagnstætt því, sem að er stefnt í frv. Mætti þá jafnt í sveitum sem kaupstöðum nota ákveðinn hluta manna við slíkar framkvæmdir, þótt þeir hafi ekki fengið fulla iðnfræðslu, ef þeir væru undir stjórn fulllærðra manna. Væri því mjög mikil bót að því, að sem flestir þeirra manna, sem í sveitum húa, æftu aðgang að stofnun, þar sem þeir gætu fengið tilsögn í verklegri iðnfræðslu, bæði til þess að verða almennt verklagnari menn og jafnframt til þess að fá tækifæri til að sannprófa iðnaðarhæfileika, sem með þeim kynnu að búa og ekki kæmu fram á annan hátt. Vísí að þessari starfsemi hefur verið komið upp í sveitum við héraðsskólana, m. a. á Laugum, og borið ágætan árangur, og í kaupstöðum við

gagnfræðaskóla, unglingskóla og þó einkum handlíðaskólann. Þarf hér fleira að koma til en húsagerð og húsgagna, svo sem véltækni, meðferð alls konar búvéla og viðhald þeirra. Samkv. l. nr. 51 19. maí 1930, um bændaskóla, ber að kenna í báðum deildum: Handavinnu (smíðar), steinsteypugerð, söng, leikfimi, íþróttir og dráttlist, — og virðast námsgreinar þessar vera mjög hliðstæðar því, er kenna á í iðnskóla sveitanna. Þykir því eðlilegra, að búnaðarskólarnir verði bættir svo, að þeir geti starfað svo sem lög mæla fyrir um, en að svo er ekki, stafar af ónógu framlagi til skólanna — heldur en að stofna til nýs skólabákns, sem mundi kosta miklu meira fé en að koma á sams konar kennslu í bændaskólunum, eins og gert er ráð fyrir í lögum um þá. Vill meiri hl. n. því eindregið mæla með því, að í stað þess að setja á stofn skóla þann, sem frv. þetta mælir fyrir um, verði horfið að því að endurbæta bændaskólana, svo að þeir geti veitt þá iðnfræðslu, sem þeim í upphafi var fyrirhuguð, og leggur því til, að frv. verði afgreitt með svofelldri

RÖKSTUDDRI DAGSKRÁ:

Í trausti þess, að ríkisstjórnin láti nú þegar gera allar nauðsynlegar ráðstafanir til þess, að tekin verði upp iðnfræðsla í bændaskólum landsins, svo sem fyrir er mælt í l. nr. 51 19. maí 1930, um bændaskóla, og verði sérstaklega lögð áherzla á, að hægt sé að kenna þar hirðingu og meðferð allra búvéla og viðhald þeirra, svo og húsa og húsgagnagerð, eftir því sem við verður komið, tekur deildin fyrir næsta mál á dagskrá.

Alþingi, 14. marz 1946.

Gísli Jónsson, Guðm. Í. Guðmundsson.
form., frsm.

Fylgiskjal I.

TEIKNISTOFA LANDBÚNAÐARINS

Reykjavík, 19. des. 1945.

Ég undirritaður hef kynnt mér frumvarp til laga um iðnskóla í sveitum samkvæmt beiðni háttvirtrar iðnaðarnefndar. Ég álit, að frumvarp þetta sé komið fram af ríkri nauðsyn og sé mjög mikilsvert, að það verði að lögum sem allra fyrst. Í frv. virðist tekið fram allt það helzta, sem máli skiptir, og vil ég því eindregið mæla með því eins og það liggur fyrir.

Virðingarfyllst
Þórir Baldvinsson.

Til iðnaðarnefndar efri deildar Alþingis.

Fylgiskjal II.

LANDSSAMBAND IÐNAÐARMANNA

Reykjavík, 7. febr. 1946.

Háttvirt iðnaðarnefnd efri deildar Alþingis hefur óskað umsgagnar Landssambands iðnaðarmanna um frumvarp til laga um iðnskóla í sveitum, og viljum vér þar um leyfa oss að taka eftirfarandi fram:

Stjórn Sambandsins er sammála flutningsmanni frumvarpsins um það, að það er langt frá því, að ástandið í byggingarmálum sveitanna sé viðunandi, og að því valdi að miklu leyti þekkingarleysi á þessu sviði og skortur kunnáttumanna til þess að sjá um smíði sæmilegra húsa. Rétt er þó í því sambandi að benda á, að löggjafinn hefur ekki hingað til viljað ætla sveitunum kunnáttumenn á þessu sviði, og að skortur kunnáttumanna stafar af því.

Ráðstafana til úrbóta í þessum efnunum er því þörf, og sennilegt, að opinber skóli verði eina ráðið, er að gagni kemur, enda séu kennarar skólans fullkærðir iðnaðarmenn.

Stjórnin vill því fyrir sitt leyti mæla með þeirri grundvallarhugmynd, sem frumvarpið byggist á, en leyfir sér jafnframt að gera við frv. eftirfarandi athugasemdir:

1. Við 1. gr. og 5. gr. Rétt þykir að benda á, að verkstæði, sem rúmar 100 manns að vinnu við trésmíðar (glugga, hurðir, skápa og önnur húsgögn), ásamt geymslum fyrir efni og smíðisgripi, skólastofur, heimavistir og íbúðir kennara, er feiknamikið hákn, og virðist enda óþarflega stórt. Samkvæmt frv. virðist nemandum skólans ætlað að hafa smíðarnar að aðalatvinnu, og ætti þá að nægja til að byrja með, að skólinn rúmaði aðeins helming þess fjölda, sem í frv. er nefndur, enda viðráðanlegra að öllu leyti.
2. Við 3. gr. Í frv. er hvergi talað um, að skólinn veiti ákveðin réttindi, enda getur hann það ekki. Þar sem í 3. gr. er talað um að veita réttindi, mun því vera á misskilningi byggt. Hitt virðist sjálfsagt, að skólinn láti þeim, sem lokið hafa námi og hæfir teljast, í té burtfararskírteini, og mun það vera það, sem í greininni er nefnt réttindi.
3. Við 4. gr. Í frumvörpum millipinganevndar í skólamálu er gert ráð fyrir, að tveggja ára framhaldsnám, miðskólapróf, veiti aðgang að iðnskólum og öðrum framhaldsskólum. Virðist rétt, að sömu kröfur verði gerðar við þennan skóla í byrjun.
4. Við 6. gr. Sú fræðigreinin, sem smíðir og aðrir iðnaðarmenn reka sig oftast á að þá vanti kunnáttu í, er reikningur, en hann á alls ekki að kenna í skólanum. Kennsla í iðnsögu er hégómi, og vér teljum miklu meiri þörf á að kenna í skólanum reikning og undirstöðuatriði efnafræði sem undirbúning undir nám í efnisfræði.
5. Við 7. gr. Húsasmiðum er ætlað að læra húsasmiði, múrsmiði, rafmagnslagnir, pípulagningar, málningu og veggfóðrun á 2 árum og samt að vera eins færir í hverri grein og þeir, sem læra í kaupstöðum í 4 ár eina iðn (sbr. 7. lið í greinargerð). Hvað sem því líður, þá vildum vér benda á, að rafmagnslagnir eru svo veigamiklar og varasamar lagnir, að hæpið sé fyrir ríkisvaldið að kenna „fúsk“ í því, jafnvel þótt á sveitabýlum sé.

Um greinargerðina skulum vér láta nægja að benda á mótsagnirnar í 3., 6. og 7. lið, og að það er ekki rétt, að frumvarpið geri ráð fyrir meiri kunnáttukröfum til inngöngu í skólann en nú er til inngöngu í iðnskóla.

Virðingarfyllst

F. h. Landssambands iðnaðarmanna
Helgi H. Eiríksson.

Guðm. H. Þorláksson.

Til iðnaðarnefndar efri deildar Alþingis.

Sþ.

558. Nefndarálit

um frv. til fjárukalaga fyrir árið 1942.

Frá fjárveitinganefnd.

Nefndin hefur borið frumvarpið saman við ríkisreikninginn fyrir árið 1942 og við athuganir og álit yfirskoðunarmanna á þeim reikningi. Leggur nefndin til, að

frv. verði samþykkt með þeirri breytingu, að leiðrétt verði prentvilla, er veldur 100 kr. skekkju í 6. gr. 8. a. 1.

Alþingi, 13. marz 1946.

Gísli Jónsson, form.	Guðm. Í. Guðmundsson, fundaskr.	Sig. Kristjánsson, frsm.
Steingr. Aðalsteinsson. Skúli Guðmundsson.	Þórður Benediktsson. Pétur Ottesen.	B. Kristjánsson. Helgi Jónasson.

Ed. 559. Nefndarálit

um frv. til laga um lántökuheimild til handa Sildarverksmiðjum ríkisins.

Frá sjávarútvegsnefnd.

Frumvarp þetta er flutt af sjávarútvegsnefnd neðri deildar, fyrir tilmæli atvinnu-
málaráðherra, og hefur náð samþykki neðri deildar án nokkurra breytinga.

Með því að hér er um að ræða eðlilega útbenslu ríkisfyrirtækis, sem er fjárhags-
lega öruggt, telur nefndin sjálfsgagt, að umbeðin lántökuheimild og ríkisábyrgð verði
veitt, og mælir því með, að frv. verði samþ. óbreytt.

Alþingi, 15. marz 1946.

Gísli Jónsson, form.	Guðm. Í. Guðmundsson, fundaskr.	Steingr. Aðalsteinsson, frsm.
	Ingvar Pálmason.	Eiríkur Einarsson.

Nd. 560. Frumvarp til laga

um breyting á lögum nr. 62 30. des. 1939, um tollskrá o. fl.

Frá fjárhagsnefnd.

1. gr.

Á tollskránni í 1. gr. laganna eru gerðar þessar breytingar:

	Toll- eining	Vöru- magns- tollur Aurar	Verð- tollur %
1. Nr. 20 í 15. kafla falli niður.			
2. Nr. 21 í 27. kafla falli niður.			
3. Nr. 30 í 28. kafla orðist svo:			
30 — saltpétur (kalíumnítrat)	1 kg	2	8
4. Nr. 60a í 28. kafla orðist svo:			
60a Ester, etur og keton, sem notuð eru til upplausnar og mýkingar og talin eru í skrá, staðfestri af fjármála- ráðherra, einnig cyclohexan	—	7	8
5. Í stað nr. 12 í 30. kafla komi tvö númer, svo hljóðandi:			
Bronslitir, ót. a.:			
12 — duft	—	7	8
12a— aðrir	—	7	20
6. Í stað nr. 7—11 í 39. kafla komi tvö nr., svo hljóðandi:			
Hjólbarðar og slöngur á ökutæki:			
7 — á bifreiðar og bifhjól	—	7	10
8 — á önnur farartæki	—	7	10

Alþt. 1945. A. (64. löggjafarþing).

	Toll- eining	Vöru- magns- tollur Aurar	Verð- tollur %
7. Nr. 4 í 40. kafla orðist svo: 4 — — þilfarsplankar ófasaðir og fasaðir úr oregon- pine og pitchpine 3×5" eða stærri .. tollfrjálsir.			
8. Nr. 33 í 44. kafla falli niður.			
9. Nr. 20a í 45. kafla falli niður.			
10. Nr. 5 í 58. kafla orðist svo: 5 Granít- og marmaraplötur, sléttar eða slípaðar Ath. Ef þessar steintegundir eru einungis slípaðar á einni hlið og að öðru leyti aðeins sagaðar eða tilhöggnaðar, er heimilt að færa verðtollinn niður í 15%.	—	7	30
11. Nr. 17 í 60. kafla falli niður.			
12. Nr. 19 í 60. kafla orðist svo: 19 — annað	—	7	10
13. Nr. 20 í 77. kafla orðist svo: 20 — aðrir hitamælar, ót. a.	—	7	8
14. Í stað nr. 8 og 9 í 82. kafla komi tveir nýir liðir, svo hljóðandi: Tilbúin, mótanleg efni, búin til úr kaseini, gelatini, sterkju, fenólum, þvagefni, ftalsýru, efnunum leiddum af sellulósa, og önnur þess konar mótanleg efni, ót. a.: 8 — í plötum og stöngum	—	7	15
8a— fatnaður, nema skófatnaður	—	7	40
9 — aðrar vörur, ót. a.	—	7	30

2. gr.

Á 3. gr. laganna eru gerðar þessar breytingar:

1. Fyrsta málsgrein falli niður.
2. Í stað orðanna „Enn fremur er fjármálaráðuneytinu heimilt“ í upphafi 2. málsg. komi: Fjármálaráðuneytinu er heimilt.
3. h-liður 3. gr. orðist svo:
h. Að undanþiggja hvers konar aðflutningsgjöldum hampgarn til veiðarfæra-gerðar.
4. Á eftir h-lið greinarinnar komi þrjú nýir stafliðir, svo hljóðandi:
 - i. Að endurgreiða aðflutningsgjöld eða hluta af þeim af þeim af umbúðir um innlendar framleiðsluvörur, sem fluttar eru til útlanda til sölu þar.
 - j. Að endurgreiða aðflutningsgjöld eða hluta af þeim af umbúðum um innlendar framleiðsluvörur, sem sendar eru til útlanda til sölu þar, og af vörum, sem notaðar eru í vörur þessar til þess að gera þær söluhafari eða til þess, að þær geymist betur. Nú eru búnar til hér á landi umbúðir þær og aðrar vörur, sem nefndar voru, og skal þá ekki lækka aðflutningsgjöldin af þeim meir en svo, að vörugerðir þær, sem búa hér til vörur þessar, hafi hæfilega tollvernd fyrir vörur sínar að dómi ráðuneytisins.
 - k. Meðan heimilt er að hækka gjald af innlendum tollværuntegundum, sbr. nú lög nr. 99 12. des. 1945, að hækka tilsvarendi aðflutningsgjöld af sömu vörutegundum aðfluttum.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Með lögum þessum er úr gildi numin 3. gr. laga nr. 105 14. maí 1940, 3., 7. og 17. liður laga nr. 96 9. júlí 1941, það sem segir um nr. 60a í 17. lið laga nr. 56 4. júlí 1942, lög nr. 56 14. apríl 1943, og 20. og 21. liður og það, sem segir um nr. 17. og 19 í 28. lið laga nr. 6 12. jan. 1945, um breyting á lögum nr. 62 30. des. 1939, um tollskrá o. fl.

Greinargerð.

Frumvarpið er flutt samkv. tilmælum fjármálaráðuneytisins, og hafa nefndarmenn óbundið atkvæði um málið. Frv. fylgdi svolátandi greinargerð:

Félag íslenskra iðnrekenda hefur fyrir hönd meðlima sinna farið fram á nokkrar breytingar á tollskránni. Ráðuneytið hefur athugað þessar tillögur, og eru teknar upp í frumvarp þetta þær þeirra, sem ástæða þykir til að taka til greina. Þá eru teknar í frumvarpið nokkrar breytingabeiðnir, sem hafa borizt annars staðar að.

Um einstök atriði þykir ástæða til að taka það fram, sem fer hér á eftir.

Um 1. gr.

1. og 2. Oliufélögin hafa óskað eftir því, að ekki sé gerður munur í tolli á því, hvort olíur eru í stórum eða smáum umbúðum, eins og nú er gert eftir 15. og 27. kafla tollskrárinnar, og með tilliti til þess, að ekki virðist sérstök ástæða til þessarar sundurgreiningar á tolli á olíum eftir umbúðunum, enda oft örðugleikar á því við tollskoðun að ganga úr skugga um það, hversu mikið af olíum í tiltekinni sendingu er í smáum umbúðum og hversu mikið í stórum umbúðum, er lagt til, að nr. 20 í 15. kafla og nr. 21 í 27. kafla verði felld niður, en við það koma allar þær olíutegundir, sem teljast til þessara tollskrárnúmera, í sömu tolla án tillits til umbúða.
3. Það er oft heppilegra að flytja saltpétur í öðrum umbúðum en sekkjum og því ástæðulaust að tolla hann hærra, þegar það er gert. Er því lagt til, að sami tollur sé á saltpéttri, hvernig sem hann er fluttur inn.
4. Málningarverksmiðjurnar hafa farið þess á leit, að lækkaður sé tollur á nokkrum upplausnar- og mýkingarefnum, sem notuð eru til framleiðslunnar. Með því að eðlilegt er, að þessi efni séu tolluð í samræmi við önnur upplausnarefni, er lagt til, að nr. 60 a í 28. kafla verði breytt eins og hér er gert ráð fyrir.
5. Tillaga þessi er einnig til komin vegna málningarverksmiðjanna. En með því að bronssduft getur talizt hráefni til iðnaðar og það er í samræmi við ýmsa aðra liði tollskrárinnar, að bronssduft sé í tiltölulega lágum tolli, en hins vegar lagaðir bronslitir í hærri tolli, er borin fram tillaga sú, sem hér um ræðir.
6. Hjólbarðar og slöngur á dráttarvélar og veghefla koma nú í 7 auro vörumagnstoll og 30% verðtoll. Með því að þetta er óeðlilega háur tollur á þessum vörum, miðað við tollana á sömu vörum á önnur farartæki, og til þess að sami tollur sé á hjólbörðum og slöngum á öll farartæki, er borin fram tillaga sú, sem hér um ræðir.
7. Er þilfarsplankar voru gerðir tollfrjálsir, var tilætlunin sú, að undanþágan tæki til 3×5 feta plankar og stærri. Orðalagið er nú bundið við nákvæmlega 3×5 feta plankar, en tillaga sú, sem hér um ræðir, er borin fram til þess að bæta úr þessu.
8. og 9. Visast til þess, sem segir um 4 í 2. gr.
10. Allar granítplötur teljast nú til nr. 31 í 58. kafla með 7 auro vörumagnstolli og 30% verðtolli, en allar marmaraplötur til nr. 5 í þeim kafla með sömu tollum. Inn hafa verið fluttar hálfunnar granít- og marmaraplötur til legsteinagerðar, en þar eð ekki þykir eðlilegt, að sami tollur sé á þessum hálfunnu steinplötum og legsteinunum fullunnum, er borin fram tillaga um það, að heimilt sé að færa niður verðtollinn á steinplötunum hálfunnum. Þá er ætlazt til þess, að granít- og marmaraplötur komi í sama tollskrárnúmer.
11. og 12. Ástæðan til þess, að ákveðinn var lægri tollur á sívölum glösum en öðrum glösum, var sú, að sívöl glös voru talin „typisk“ lyfjaglös, og ástæða þótti til þess að tolla lyfjaglös lægra en önnur glös. Nú er það hins vegar svo, að annars konar glös en sívöl eru nú notuð jöfnum höndum undir lyf, enda talið, að undanfarið hafi verið erfitt að fá sívöl glös erlendis, og er því ekki lengur ástæða til að hafa sívöl glös í lægra tolli. Hér við bætist, að miklir örðugleikar eru á því við tollskoðun að skilja frá hin sívölu glös. Auk þess eru öll umbúðaglös nauð-

synjavara í alls konar iðnaði og því eðlilegt, að þau séu í lágum tolli, en beiðni um lækkun á tollinum er komin frá iðnrekendum. Lagt er því til, að nr. 17 í 60. kafla verði felld niður og verðtollurinn eftir nr. 19 í sama kafla lækki úr 15% í 10%.

13. Langmest af þeim mælum, sem teljast nú til nr. 20 í 77. kafla, eru alls konar hitamælar á vélar, t. d. gufuvélar, bifvélar og hitunartæki, sem eru í mjög lágum tolli, og er því 30% verðtollur á þessum mælum óeðlilega hár tollur, og því er borin fram tillaga um lækkun þá, sem hér um ræðir, en beiðni um hana er komin víða að.
14. Hin tilbúnu mótanlegu efni („plastikefni“) eru notuð á sama hátt og tré, málm- ar, gler o. fl., en þessi síðarnefndu efni eru eftir tollskránni í miklu lægri tollum. Þessi munur hefur þótt mjög óeðlilegur og verið þess valdandi, að hin mótan- legu efni og vörur úr þeim hafa ekki verið fluttar inn, þó að þær hafi verið heppi- legri og endingarbetri. Til þess að bæta úr þessu misræmi, sem er á tollinum á þessum efnunum og öðrum hliðstæðum, er borin fram tillaga sú, sem hér um ræðir. Þá er fyrirsögnin að umræddum númerum gerð skýrari en hún er nú.

Um 2. gr.

1. Allar þær vörur, sem um ræðir í 1. málsg. r., teljast eftir breytinguna annaðhvort til i- eða j-liðs. En orðalagið á i- og j-lið er gert víðtækara en það er nú eftir 1. málsg. r. 3. gr., en þar eru nú taldar upp ákveðnar vörur, og hefur alls sjö sinn- um þurft að breyta tollskránni vegna útflutningsvara síðan hún var fyrst samín, en með hinu almenna orðalagi á i- og j-lið á að vera komið í veg fyrir þessar tíðu breytingar vegna útflutningsvaranna, varanna í þær og umbúðir um þær.
2. Sjálfsgöð orðalagsbreyting vegna þess að 1. málsg. r. er felld niður.
3. Rétt þykir, að efni í tunnur fylgi öðru efni um innlendar framleiðsluvörur. Lagt er því til, að ákvæðin um tunnuefnið verði felld úr h-lið, en eftir niðurfelling- una kemur þá tunnuefnið undir ákvæðin í i-lið, eins og annað efni í umbúðir um innlendar framleiðsluvörur.
4. Kassagerðirnar búa nú til undir útflutningsvörur pappambúðir úr pappír, lími, og vaxi og fara því fram á það, að þessar vörur bætist við upptalninguna á síð- asta málslið 3. gr., eins og hann varð með lögum nr. 56/1943. Í stað þess að bæta enn nýjum vörum við upptalninguna, er lagt til, að endurgreiðsluákvæðið í i-lið verði orðað svo almennt, að það taki yfir allar vörur, sem notaðar eru í umbúðir um innlendar framleiðsluvörur, sem fluttar eru til útlanda til sölu þar. Með því er komizt hjá hinum tíðu breytingum, sem leiðir af tilbreytninni með þessar umbúðir.

Þá fara kassagerðirnar fram á það, að við orðin „vaxbornar umbúðir“ í nr. 33 í 44. kafla bætist: um útflutningsvörur. Halda þær því réttilega fram, að ekki þurfi annað en að bera pappambúðir vaxi til þess að þær komi undir hinn lága toll eftir nr. 33 í 44. kafla, en sé þessu ekki breytt aftur, séu þær sviptar verulegri tollvernd, sem þær hafi haft á framleiðslu á umbúðum fyrir innlenda markaðinn. Réttara þykir að fella alveg niður nr. 33 í 44. kafla og láta vaxbornar umbúðir fylgja öðrum umbúðum um útflutningsvörur eftir j-lið. Sama máli gegnir um nr. 20a í 45. kafla.

Á þingi því, sem nú situr, er komið fram frv. á þingskj. nr. 272, sem gengur m. a. í þá átt, að skylt sé að endurgreiða aðflutningsgjöld af pappakössum utan um fisk til útflutnings. Yrði frv. þetta samþykkt, væru kassagerðirnar sviptar allri þeirri tollvernd, sem þær hafa haft við framleiðslu þessara umbúða, en um- búðir þessar eru langmestur hluti framleiðslu þeirra, og er við búið, að þær yrðu að hætta starfsemi sinni, ef þær væru sviptar þeirri tollvernd, sem þær hafa haft. Enda þótt sjálfsgagt sé, að ekki sé hár tollur á umbúðum um innlendar fram- leiðsluvörur til útflutnings, er þó eðlilegt, að hinum innlendu kassagerðum sé veitt nokkur tollvernd. Eftir j-lið verður þá heimilt að lækka aðflutningsgjöldin

af umbúðum um innlendar framleiðsluvörur, sem eru fluttar út, þó ekki meira en það, að hinar innlendu umbúðaverksmiðjur hafi hæfilega tollvernd fyrir vöru sína að dómi ráðuneytisins.

Eins og kunnugt er, hefur innlent tollvörugjald verið hækkað um 50%. Út af því hafa framleiðendur þessara vara farið fram á það, að aðflutningsgjöldin af sömu vörutegundum verði hækkuð að sama skapi. Til þess að hægt sé að verða við beiðni þessari er borin fram tillaga sú, sem er í k-lið.

Ed. 561. Frumvarp til laga

um húsmæðrafræðslu.

(Eftir 3. umr. í Nd.)

I. KAFLI

Húsmæðraskólar, markmið þeirra og skipulag.

1. gr.

Markmið húsmæðraskóla er það að veita konum nauðsynlegan undirbúning undir venjuleg heimilisstörf, heimilisstjórn og barnaupveldi.

2. gr.

Til stofnunar húsmæðraskóla þarf:

1. Tillögu hlutaðeigandi fræðsluráðs eða fræðsluráða, þar sem jafnframt sé bent á skólastað.
2. Umsögn hlutaðeigandi kvenfélagasambands eða sambanda.
3. Samþykki hlutaðeigandi kaupstaðar, sýslufélags eða sýslufélaga.
4. Samþykki fræðslumálastjórnar á skólastað og uppdrætti að skólahúsi.
5. Fjárveiting Alþingis til stofnunar skólans.

3. gr.

Hver skóli skal vera 1 ársdeild, er starfar 9 mánuði hið minnsta. Þó er heimilt að stytta námstímann um 1 mánuð í þeim kaupstaðarskólum, sem geta ekki komið við garðyrkjunámi né hirðingu húsdýra og húsafurða.

Skólanefnd getur með samþykki fræðslumálastjórnar ákveðið, að skóli starfi í 2 ársdeildum.

4. gr.

Hverjum skóla stjórnar skólanefnd, skipuð sem hér segir:

Þar, sem kaupstaður eða 1 sýsla stendur að skóla, kys bæjarstjórn eða sýslunefnd 2 nefndarmenn hlutbundinni kosningu á 1. fundi eftir kosningar. Ef 2 eða fleiri sýslur standa að sama skóla, kys hver sýslunefnd 1 nefndarmann.

Kvenfélagasamband hlutaðeigandi kaupstaðar eða sýslu eða kvenfélag, ef slikt samband er ekki starfandi, sem hefur húsmæðrafræðslu á stefnuskrá sinni, kys jafnmarga menn til sama tíma. Ef þessir aðilar nota ekki rétt sinn að kjósa í nefndina, kjósa hlutaðeigandi bæjarstjórnir eða sýslunefndir tvöfalt fleiri en gert er ráð fyrir í annarri málsgrein þessarar greinar.

Fræðslumálastjórn skipar formann nefndarinnar.

5. gr.

Skólanefnd hefur eftirlit með hverjum húsmæðraskóla, undir umsjón fræðslumálastjórnar. Verkefni hennar er einkum:

- a. að sjá um, að fullnægjandi húsnæði sé fyrir hendi til skólahalds;
- b. að láta auglýsa lausar kennara- og skólastjórastöður og leitast við, ásamt fræðslumálastjórn, að fá hæfa menn í þær;

- c. að ráða skólastjóra og kennara úr hópi umsækjenda. Þó þarf samþykki fræðslumálastjórnar um ráðning þeirra;
- d. að sjá um, að skólinn hafi fullnægjandi kennslutæki og að þeim og öðrum munum skólans og skólahúsi sé haldið við á fullnægjandi hátt;
- e. að annast fjárreiður skólans og gera áætlun um kostnað við skólahaldið fyrir hvert reikningsár hlutaðeigandi sveitarfélags, og senda hana í tæka tíð hlutaðeigandi sveitarstjórn og fræðslumálastjórn.

Verði ágreiningur milli sveitarstjórnar og skólanefndar um fjárframlög til skólahalds, sker fræðslumálastjórn úr.

Hlutverk skólanefndar skal nánar ákveðið í reglugerð og erindisbréfi, er fræðslumálastjórn setur.

II. KAFLI

Fjármál.

6. gr.

Hlutaðeigandi sveitarfélag leggur skólanum til ókeypis nægilegt land til starfsemi hans að dómi fræðslumálastjórnar.

7. gr.

Ríkissjóður greiðir allt að $\frac{3}{4}$ stofnkostnaðar, en $\frac{1}{4}$ greiðist af hlutaðeigandi sveitarfélögum. Ef 2 eða fleiri sveitarfélög — eða hlutar úr þeim — standa að byggingu húsmæðraskóla, skiptist stofnkostnaðurinn á milli þeirra í réttu hlutfalli við samanlagðan tekju- og eignarskatt íbúanna eftir meðaltali 5 síðustu ára. Nauðsynlegur húsbúnaður og áhöld teljast til stofnkostnaðar.

Við heimavistarskóla teljast íbúðir skólastjóra, kennara, nemenda og starfsfólks, sem í skólanum býr, til skólahúsnæðis og byggingarkostnaður þeirra til stofnkostnaðar. Bújörð ásamt nauðsynlegum húsum til búskapar telst til stofnkostnaðar, ef bú er rekið í sambandi við skólann.

Skólar þessir eru sjálfseignarstofnanir eða eign hlutaðeigandi bæjar- og sveitarfélaga.

8. gr.

Fastir kennarar við húsmæðraskóla eru embættismenn ríkisins og taka laun úr ríkissjóði samkvæmt launalögum. Ríkissjóður greiðir einnig styrk til stundakennslu samkv. 10. gr. Annar rekstrarkostnaður greiðist úr skólasjóði. Tekjur skólasjóðs eru: húsaleiga, tekjur af eignum skólans og tekjur af ýmiss konar starfrækslu, sem rekin er í því skyni að afla skólanum tekna. Að svo miklu leyti, sem þessar tekjur hrökkva ekki fyrir gjöldum skólasjóðs, greiða hlutaðeigandi sveitarfélög sjóðnum helming þess, sem á vantar, eftir sömu reglum og stofnkostnaður er greiddur, en ríkissjóður greiðir hinn helminginn.

9. gr.

Tölu fastra kennara í heimavistarskólum ber að miða við það, að 12—16 nemendur hið minnsta komi á hvern kennara, en 16—20 í heimangönguskólum.

Ríkissjóður greiðir styrk til stundakennslu hlutfallslega fyrir þá nemendur, sem umfram eru þá tölu, sem ætluð er föstum kennurum.

10. gr.

Kennsla er veitt ókeypis, en heimavistarnemendur greiða húsaleigu, sem ákveðin skal af fræðslumálastjórn í samráði við skólastjóra og skólanefnd.

11. gr.

Skólanefndir og skólastjórar annast fjárreiður og reikningshald skólanna. Sveitarfélög greiða framlög sín til skólans samkvæmt fjárhagsáætlun í byrjun hvers

skólaárs eða með hlutfallslegri upphæð í byrjun hvers mánaðar þann tíma, er skólinn starfar. Ef fleiri en eitt sveitarfélag á að greiða kostnað af sama skóla, skal skólanefnd jafna honum á sveitarfélögin samkvæmt 8. gr. Ef ágreiningur verður út af skiptingu kostnaðar eða greiðslu, sker fræðslumálastjórn úr. Vangreidd gjöld sveitarfélaga innheimtir hlutaðeigandi sýslumaður eða bæjarfógeti.

Reikningar skólanna skulu endurskoðaðir á sama hátt og reikningar hlutaðeigandi sveitarfélaga eða sýslufélaga, og sendir skulu þeir fræðslumálaskrifstofunni.

III. KAFLI

Kennarar.

12. gr.

Til þess að verða settur kennari við húsmæðraskóla þarf kennarapróf í hústjórn eða handavinnu, en til skipunar auk þess tveggja ára húsmæðrakennslu og meðmæli skólastjóra. Skólastjóri skal þó hafa kennt 3 ár hið minnsta.

Heimilt er þó við gildistöku þessara laga að setja eða skipa skólastjóra og kennara þá, sem kennt hafa 2 ár hið minnsta í húsmæðraskóla með góðum árangri, enda þótt þeir fullnægi ekki framangreindum skilyrðum.

Nú sækir enginn, sem fullnægir þessum skilyrðum, um lausa skólastjóra- eða kennarastöðu, skal þá fræðslumálastjórn og skólanefnd leitast við að fá kennara, er hún treystir, og má að þremur árum liðnum skipa hann í stöðuna, ef hún telur hann starfinu vaxinn, enda komi meðmæli skólanefndar til.

Ákvæði þessarar greinar taka þó ekki til þeirra, er skipa fastar stöður við húsmæðraskóla, þegar lög þessi koma til framkvæmda.

13. gr.

Skýlt er kennara að kenna allt að 36 kennslustundir á viku, en fækka má kennslustundum hans niður í 30, er hann verður 55 ára, og í 24, er hann verður 60 ára. Kennari skal starfa með nemendum utan kennslustunda í samráði við skólastjóra og vinna önnur störf í þágu skólans, eftir því sem aðstæður leyfa og ákveðið er í reglugerð og erindisbréfi. Kennsluskylda skólastjóra skal ákveðin í reglugerð.

14. gr.

Nú hefur kennari gegnt embætti í 10 ár við þá skóla, er í lögum þessum greinir, og óskar að hverfa frá störfum í eitt ár til að efla þekkingu sína og kennarahæfni, skal hann þá senda fræðslumálastjórn beiðni um orlof, ásamt greinargerð um, hvernig hann hyggst að verja orlofsárinu. Ef fræðslumálastjórn telur þá greinargerð fullnægjandi, á hann rétt á árs orlofi með fullum launum og síðan tíunda hvert ár á sama hátt og með sömu skilyrðum. Beiðni um orlof skal send fræðslumálastjórn með árs fyrirvara. Fræðslumálastjórn veitir kennurum, er þess óska, leiðbeiningar um, hvernig orlofsári skuli varið, en allir verða þeir að gefa henni skýrslu um störf sín að orlofsári loknu, að viðlögðum launamissi fyrir það ár.

Fræðslumálastjórn setur nánari reglur um framkvæmd orlofsins. Skal þess gætt, að það trufli ekki störf skólanna eða torveldi þau.

IV. KAFLI

Nemendur.

15. gr.

Þessi eru inntökuskilyrði í húsmæðraskóla:

- a. að nemandi sé fullra 17 ára fyrir næstu áramót;
- b. sé óspilltur að siðferði;
- c. hafi engan næman sjúkdóm;
- d. hafi lokið skyldunámi.

V. KAFLI

Um kennsluna.

16. gr.

Þessar greinar skulu kenndar í húsmæðraskólum:

- A. Verklegar greinar: Matreiðsla, ræsting og þvottur, fatasaumur og handavinna, garðrækt, hirðing húsdýra og búsafurða, meðferð ungbarna.
- B. Bóklegar greinar: Íslenska, kristin fræði, uppeldisfræði og sálarfræði barna, manneldisfræði, efnis- og áhaldafraði, búreikningur, heilsufræði og þjóðfélagsfræði.

Heimilt er stjórnnum skólanna að fjölga og fækka kennslugreinum að fengnu samþykki fræðslumálastjórnar. Þá er og heimilt í húsmæðraskólum í kaupstöðum að sleppa hirðingu húsdýra og búsafurða, sé eigi annars kostur.

Nánari ákvæði um námsefni og próf skulu sett í reglugerð.

VI. KAFLI

Námsskeið.

17. gr.

Heimilt er með samþykki fræðslumálastjórnar að hafa sérstæða vefnaðardeild við húsmæðraskóla. Námstími þar skal vera 4 mánuðir hið minnsta. Námsskeið í öðrum verklegum greinum, er standa eigi skemur en 3 vikur, skulu styrkt á sama hátt og önnur kennsla í skólunum. Nánari ákvæði skulu sett í reglugerð.

VII. KAFLI

Stjórn skólanna.

18. gr.

Fræðslumálastjórn hefur á hendi yfirstjórn húsmæðrafræðslunnar. Heimilt er að ráða einn námsstjóra til leiðbeiningar og eftirlits með skólunum.

19. gr.

Skólastjóri og kennarafundur stýra starfi hvers skóla.

Fræðslumálastjórn setur skólastjórum erindisbréf og reglur um starfssvið kennarafundar.

VIII. KAFLI

Ýmis ákvæði.

20. gr.

Skólanefnd getur með samþykki fræðslumálastjórnar ákveðið, að bú skuli rekið í sambandi við húsmæðraskóla. Skal búið rekið sem sjálfseignarstofnun með hagsmuni skólans fyrir augum. Bústjóri skal ráðinn af skólanefnd í samráði við skólastjóra.

21. gr.

Ákvæði um leyfi, reglu, aga og fleira, er skólann varðar, skal setja í reglugerð, er fræðslumálastjórn staðfestir.

22. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi numin lög nr. 60 11. júní 1938, um húsmæðrafræðslu í sveitum, og lög nr. 65 27. júní 1941, um húsmæðrafræðslu í kaupstöðum, svo og önnur ákvæði, sem koma í bág við þau.

Nd. 562. Breytingartillaga

við brtt. á þskj. 524 (Selfosbyggð).

Frá Garðari Þorsteinssyni.

Við 2. Orðin „eftir mati“ falli burt.

Nd. 563. Frumvarp til raforkulaga.

(Eftir 3. umr. í Ed.)

I. KAFLI**Um vinnslu raforku.****1. gr.**

Ríkinu einu er heimilt að reisa og reka raforkuver, sem eru stærri en 100 hestöfl. Réttur sá, sem ríkinu er áskilinn samkv. 1. málsgrein, verður ekki framseldur, nema samþykki Alþingis komi til.

Við gildistöku þessara laga er þó þeim, sem eiga og reka eða eiga í smíðum raforkuver, sem eru stærri en 100 hestöfl, heimilt að reka þau áfram, og ráðherra er heimilt að leyfa aukningu á þessum raforkuverum, allt að fullri fyrirhugaðri virkjun, enda sendi eigendur þeirra uppdrætti og greinargerðir um framkvæmdirnar innan 6 mánaða frá gildistöku laganna, og setur ráðherra þau skilyrði fyrir slíkum leyfum, sem hann telur nauðsynleg, að fenginni umsögn raforkumálastjóra.

Enn fremur er ráðherra heimilt að fengnum tillögum raforkumálastjóra að veita sveitarfélagi, einstökum manni eða félagi leyfi til að reisa og reka raforkuver allt að 2000 hestöflum að stærð til að fullnægja rafafliþörf sinni, ef rafmagnsveitur ríkisins eða héraðsveitur geta eigi eða óska eigi að láta rafaflið í té.

2. gr.

Nú hefur ráðherra veitt einkarétt til að koma upp og reka héraðsveitu á tilteknu orkuveitusvæði, sbr. 14. gr., og er þá engum öðrum en einkaréttarhafa heimilt að reisa og reka raforkuver, sem er 100 hestöfl eða minna að stærð, innan takmarka orkuveitusvæðisins, nema leyfi ráðherra komi til. Ráðherra leitar áhlits raforkumálastjóra og stjórnar hlutaðeigandi héraðsveitu, áður en hann veitir leyfið. Um orkuver, sem fyrir eru á orkuveitusvæðinu, fer eftir ákvæðum 18. gr. um orkuveitur, eins og við á.

II. KAFLI**Um rafmagnsveitur ríkisins.****3. gr.**

Ríkisstjórnin setur á stofn og starfrækir rafmagnsveitur, er vera skulu eign ríkisins og reknar sem fjárhagslega sjálfstætt fyrirtæki með sérstöku reikningshaldi undir umsjón þess ráðherra, er fer með raforkumál. Stofnunin skal heita: rafmagnsveitur ríkisins.

4. gr.

Raforkumálastjóri hefur í umboði ríkisstjórnarinnar yfirumsjón með rafmagnsveitum ríkisins, rekstri þeirra og framkvæmdum.

Alþt. 1945. A. (64. löggjafarþing).

5. gr.

Ráðherra ræður að fengnum tillögum raforkumálastjóra framkvæmdastjóra til að annast um daglega stjórn rafmagnsveitna ríkisins og hafa umsjón með rekstri þeirra. Nefnist hann rafmagnsveitustjóri ríkisins. Ráðherra setur honum erindisbréf.

Rafmagnsveitustjóri hefur prókúruumboð fyrir rafmagnsveitur ríkisins og skuldbindur þær samkvæmt reglum um prókúru að svo miklu leyti sem ekki er öðruvísi ákveðið.

Um ráðningu og kjör annarra fastra starfsmanna fer eftir ákvæðum reglugerðar.

6. gr.

Rafmagnsveitur ríkisins skulu hafa það verkefni að afla almenningi og atvinnuvegum landsins nægrar raforku á sem hagfelldastan og ódýrastan hátt með því að vinna hana sjálfar, kaupa eða taka við henni frá öðrum orkuverum eða orkuveitum, veita orkunni um landið og selja hana í heildsölu héraðsrafmagnsveitum, er stofnsettar eru til að taka við orkunni og veita henni til neytenda innan héraðs eða á orkuveitusvæði.

Rafmagnsveitur ríkisins geta einnig gerzt meðeigandi í orkuverum og orkuveitum annarra eða tekið þær á leigu og starfrækt þær eða tekið þátt í starfrækslu þeirra eftir sérstökum samningi.

Rafmagnsveitum ríkisins er heimilt að selja raforku beint til neytenda á þeim stöðum, þar sem héraðsveita er ekki fyrir hendi, eða annars staðar með samþykki héraðsveitunnar.

7. gr.

Engum nema rafmagnsveitum ríkisins er heimilt að selja raforku í heildsölu. Þó mega Reykjavíkurborg, Akureyrarkaupstaður, Siglufjarðarkaupstaður, Ísafjarðarkaupstaður og Andakilsárvirkjun selja héraðsrafmagnsveitum sínum og rafmagnsveitum ríkisins raforku í heildsölu frá orkuverum þeim, sem aðilar þessir eiga og reka eða eiga í smíðum samkv. 1. gr.

Réttur sá, sem rafmagnsveitum ríkisins er áskilinn samkvæmt 1. málsgrein, verður ekki framseldur, nema samþykki Alþingis komi til.

8. gr.

Áður en hafizt er handa um að reisa, kaupa eða leigja orkuver eða orkuveitu, skal raforkumálastjóri hafa látið fara fram rannsókn á því, á hvern hátt verði heppilegast fullnægt raforkuþörf þess héraðs eða landshluta, sem hinni fyrirhuguðu orkuveitu er ætlað að ná til, sbr. og 47. gr. Að lokinni þeirri rannsókn sendir raforkumálastjóri ráðherra tillögur sínar um hinar fyrirhuguðu framkvæmdir. Tillögum sínum til ríkisstjórnarinnar lætur raforkumálastjóri fylgja nauðsynlegar kostnaðaráætlanir, greinargerð um skilyrði fyrir orkuvinnslu eða orkukaupum og orkusölu og nákvæmar áætlanir um tekjur og gjöld af virkjunum.

Kostnað allan við þessar rannsóknir svo og við annan undirbúning skal greiða úr ríkissjóði, eftir því sem fé er veitt í því skyni og að svo miklu leyti sem ekki er séð fyrir fé til þeirra á annan hátt, sbr. einnig 36. gr. Ef ráðizt er í framkvæmdirnar, skal þessi undirbúningskostnaður talinn með stofnkostnaði þeirra.

9. gr.

Nú telur ráðherra að fengnum tillögum raforkumálastjóra rétt að reisa ný orkuver eða koma upp nýjum orkuveitum eða auka við hin fyrri orkuver eða orkuveitur eða festa kaup á slíkum mannvirkjum, og leitar hann þá til þessa samþykkis Alþingis og gerir jafnframt tillögur um það, á hvern hátt fjár til þeirra framkvæmda skuli aflað. Tillögum sínum til Alþingis lætur ríkisstjórnin fylgja nákvæmar áætlanir um tekjur og gjöld af þessum virkjum.

Þó getur raforkumálastjóri látið gera minni háttar aukningu á orkuveri og orkuveitum, er hann telur þess brýna þörf, áður en samþykki Alþingis er fengið, og tekið til þess bráðabirgðalán, sbr. 35. gr., 2. tölul., að fengnu samþykki ráðherra.

10. gr.

Nú er ákveðið að reisa raforkuver eða koma upp raforkuveitu, og annast þá rafmagnsveitur ríkisins um þær framkvæmdir allar.

11. gr.

Ráðherra setur að fengnum tillögum raforkumálastjóra og rafmagnsveitustjóra gjaldskrá um raforkusölu frá rafmagnsveitum ríkisins.

Tekjum rafmagnsveitna ríkisins skal varið til greiðslu rekstrarkostnaðar hinna einstöku raforkuvirkja, þar með talið stjórn, gæzla, viðhald, vaxtagreiðslur og hæfilegar afborganir lána miðað við fyrningu. Enn fremur skal árlega leggja hæfilega upphæð í varasjóð, allt að 10% af heildartekjum.

Tekjuafgangur sá, sem eftir verður, þegar fé hefur verið lagt í varasjóð, skal renna í raforkusjóð.

12. gr.

Raforkumálastjóri skal árlega senda ráðherra efnahags- og rekstrarreikning rafmagnsveitna ríkisins svo og kostnaðarreikning fyrir þau virki, sem eru í smíðum, enn fremur skýrslu um starfsemina. Hann skal og árlega gera fjárhagsáætlun fyrir næsta ár og senda ráðuneytinu svo snemma, að fylgt geti fjárlagafrumvarpi til Alþingis. Í fjárhagsáætlun skal taka upp tillögur um lántökur og önnur fjárframlög svo og tillögur um ráðstöfun á fé úr raforkusjóði, sbr. 38. gr., 3. málsg.

13. gr.

Ráðherra setur með reglugerð nánari ákvæði um framkvæmd þessara laga um rafmagnsveitur ríkisins, þar á meðal um:

1. stjórn og fjárreiður, reikningshald og fyrningu, um meðferð varasjóðs, svo og um skýrslugerðir;
2. starfsmannahald og verkaskiptingu starfsmanna;
3. skilyrði, sem rafmagnsveitur ríkisins mega setja héraðsrafmagnsveitum, er kaupa raforku frá þeim, um rekstrarfyrirkomulag og tilhögun veituvirkja til tryggingar öruggum rekstri, svo og til að tryggja rafmagnsveitum ríkisins greiðslu fyrir orku þá, er þær selja, og til að stuðla að aukinni raforkunotkun og góðri hagnýtingu orkunnar.

III. KAFLI

Um héraðsrafmagnsveitur.

14. gr.

Héraðsrafmagnsveita veitir raforku um tiltekið orkuveitusvæði og selur hana neytendum innan takmarka þess.

Ráðherra sá, sem fer með raforkumál, ákveður orkuveitusvæði hvers héraðsrafmagnsveitu.

Ráðherra getur veitt einkarétt til að reka héraðsrafmagnsveitu á tilteknu orkuveitusvæði, veita raforku um orkuveitusvæðið og selja hana neytendum innan takmarka þess. Veitingu einkaréttar getur ráðherra bundið þeim skilyrðum, sem nauðsynleg þykja til að tryggja jafnrétti notenda og hagkvæma og fullnægjandi dreifingu raforku um orkuveitusvæðið.

15. gr.

Nú tekur orkuveitusvæði, sem ráðherra hefur ákveðið, aðeins yfir einn kaupstað eða einn hrepp eða hluta úr hreppi eða íbúatala kaupstaðarins eða hreppsins

er $\frac{3}{4}$ af íbúatölu alls orkuveitusvæðisins a. m. k., og hefur þá bæjarstjórn eða sveitarstjórn forgangsrétt til að reka héraðsveitu á því orkuveitusvæði og að hljóta til þess einkarétt samkv. 14. gr.

16. gr.

Alls staðar annars staðar en um getur í 15. gr. og þar sem bæjar- eða sveitarstjórn neyta eigi réttar síns samkv. þeirri grein, hafa héraðsrafmagnsveitur ríkisins forgangsrétt til að reka héraðsrafmagnsveitu og hljóta til þess einkarétt samkvæmt 14. gr.

17. gr.

Nú óskar einstakur maður eða félag að reka héraðsrafmagnsveitu á tilteknu orkuveitusvæði og hljóta til þess einkarétt samkv. 14. gr., og skal þá ráðherra tilkynna það hlutaðeigandi sveitar- eða bæjarstjórn og héraðsrafmagnsveitum ríkisins, eins og við á, og veita þeim hæfilegan frest til að ákveða, hvort þær vilja nota rétt sinn samkv. 15. og 16. gr. Hafi þær eigi innan þess frests, sem þeim var settur, tilkynnt ráðherra, að þær ætli að nota rétt sinn samkv. 15. og 16. gr., getur ráðherra veitt umsækjanda einkaréttinn, enda sé að öðru leyti fullnægt ákvæðum laga og reglugerða þar að lútandi. Einkarétturinn veitist um tiltekið árabíl.

18. gr.

Áður en einkaréttur er veittur, auglýsir ráðherra þrisvar sinnum í Lögbirtinga- blaðinu ákvörðun um veitingu einkaréttarins og um takmörk orkuveitusvæðisins.

Nú eiga einstakir menn, félög eða héruð raforkuveitur á því svæði, sem auglýsing samkv. 1. málsgrein nær til, og skulu þá eigendur þeirra skýra ráðherra frá því innan þriggja mánaða frá síðustu birtingu auglýsingarinnar, ef þeir óska að halda starfrækslunni áfram, og ákveður hann þá staðartakmörk þess fyrirtækis, um leið og hann veitir því leyfi til að starfa áfram. Þetta leyfi veitir engan frekari rétt en þeir höfðu áður og er því ekki til fyrirstöðu, að einkaréttarhafi stofnsetji og starfræki orkuveitu innan takmarka fyrirtækisins.

19. gr.

Héraðsrafmagnsveitu, sem hlótið hefur einkarétt samkv. 14. gr., er skylt að selja raforku öllum, sem þess óska, innan takmarka orkuveitusvæðis hennar með þeim skilyrðum, sem nánar eru ákveðin í lögum þessum og í reglugerðum, sem settar verða samkvæmt þeim.

20. gr.

Um héraðsrafmagnsveitu, sem hlýtur einkarétt samkv. 14. gr., aðra en héraðsrafmagnsveitu ríkisins, skal setja reglugerð, sem stjórn veitunnar semur og ráðherra staðfestir, og skal þar m. a. setja ákvæði um stjórn og rekstur rafmagnsveitunnar, orkuveitusvæði hennar, skilmála fyrir raforkusölu, löggildingu rafvirkja og sektir, allt að 10000 krónum, fyrir brot á reglugerðinni.

21. gr.

Gjald fyrir raforku úr héraðsrafmagnsveitu, sem fellur undir ákvæði 20. gr., skal ákveða í gjaldskrá, sem stjórn rafmagnsveitunnar semur og ráðherra staðfestir. Í gjaldskrá má ákveða sérstakt heimtaugagjald, sem greiðist, þegar heimtaug er lögð. Gjaldskrá skal endurskoða eigi sjaldnar en fimmta hvert ár.

22. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að ábyrgjast allt að 85% stofnkostnaðar fyrir raforkuver sveitarfélaga og héraðsrafmagnsveitur, enda liggi fyrir samþykki raforku- málastjóra á fyrirkomulagi, gerð og tilhögun verksins hverju sinni.

IV. KAFLI

Um héraðsrafmagnsveitur ríkisins.

23. gr.

Ríkisstjórnin setur á stofn og rekur héraðsrafmagnsveitur, þar sem ekki eru aðrar héraðsrafmagnsveitur fyrir hendi, með þeim skilyrðum, sem segir í lögum þessum.

Rafmagnsveiturnar skulu vera eign ríkisins og reknar sem fjárhagslega sjálfstætt fyrirtæki með sérstöku reikningshaldi undir yfirumsjón þess ráðherra, sem fer með raforkumál.

Stofnunin heitir: héraðsrafmagnsveitur ríkisins.

24. gr.

Rafmagnsveitur ríkisins annast rekstur héraðsrafmagnsveitna ríkisins, og hafa raforkumálastjóri og rafmagnsveitustjóri ríkisins á hendi umsjón og stjórn þeirra á sama hátt og gildir um rafmagnsveitur ríkisins.

Héraðsrafmagnsveitur ríkisins endurgreiða rafmagnsveitum ríkisins allan kostnað, sem þær hafa af stjórn og rekstri héraðsrafmagnsveitnanna, eftir reikningi, sem ráðherra samþykkir.

25. gr.

Héraðsrafmagnsveitur ríkisins vinna orku í eigin orkuverum eða kaupa hana frá öðrum orkuverum eða orkuveitum, veita henni um þau svæði, sem orkuveitutaugar þeirra ná yfir á hverjum tíma, og afhenda hana hverjum kaupanda við húsvegg hans eða á notkunarstað.

26. gr.

Til þess að koma upp mannvirkjum héraðsrafmagnsveitna ríkisins skal fjár aflað:

- a. með lántökum;
- b. með framlögum úr ríkissjóði, eftir því sem ákveðið kann að verða í fjárlögum;
- c. með framlögum úr héraði, sbr. 27. gr., og
- d. með tekjuafgangi héraðsrafmagnsveitna ríkisins, sbr. 30. gr.

27. gr.

Gegn óendurkræfu og vaxtalaus framlagi ríkissjóðs til héraðsrafmagnsveitu ríkisins skal ávallt koma óendurkræft og vaxtalaust framlag úr héraði, er að upphæð nemi minnst $\frac{1}{3}$ af framlagi ríkissjóðs. Framlag úr héraði greiðist úr sýslusjóði, og má í reglugerð, sem hver sýslunefnd semur og ráðherra staðfestir, setja um það ákvæði, hvernig sýslusjóði skuli koma sérstakar tekjur fyrir þeim greiðslum, þar á meðal þau skilyrði, að rafmagnsneytandi hafi greitt ákveðið gjald, heimtaugagjald, áður en veitutaugar eru lagðar að húsi hans eða jarðeign. Framlag úr sýslusjóði til héraðsrafmagnsveitu ríkisins getur sýslunefnd bundið við tiltekið mannvirki.

28. gr.

Áður en ráðizt er í að koma upp orkuveitu eða reisa orkuver, skal að undan-gengnum rannsóknum gera nákvæmar áætlanir um tekjur og gjöld af mannvirkjunum.

Nú sýna áætlanir, að tekjur af mannvirkjunum muni eigi nægja til að greiða vexti og afborganir af öllum stofnkostnaði auk annars rekstrarkostnaðar, þar með talið hæfilegt gjald í varasjóð, og má þá eigi gera mannvirkin, nema héraðsrafmagnsveitum ríkisins hafi komið óendurkræf og vaxtalaus framlög, sbr. 26. og 27. gr., sem nægi til að greiða þann hluta stofnkostnaðar, sem umfram er það, er tekjur af mannvirkjunum geta staðið undir.

29. gr.

Nú er í senn um að ræða að gera fleiri en eina nýja héraðsrafmagnsveitu ríkisins eða aukningar eldri veitna, og skal þá sú veita ganga fyrir um framkvæmd, sem áætlanir sýna, að ber sig betur fjárhagslega.

30. gr.

Bókhaldi héraðsrafmagnsveitna ríkisins skal, eftir því sem kostur er, hagað þannig, að það sýni stofnkostnað, tekjur og gjöld veitnanna innan hverrar sýslu um sig.

Nú verður tekjuafgangur af rekstri héraðsrafmagnsveitna ríkisins innan sýslunnar, og skal honum varið til aukningar og endurbóta á veitum í þeirri sýslu. Reiknast í því sambandi sem framlag úr héraði jafnhár hundraðshluti af þeim tekjuafgangi og framlag úr sýslunni þá er orðið af öllu framlagi til héraðsrafmagnsveitna ríkisins innan sýslunnar.

31. gr.

Gjald fyrir raforku frá héraðsrafmagnsveitum ríkisins skal ákveða í gjaldskrá, sem stjórn þeirra semur og ráðherra staðfestir.

32. gr.

Ráðherra setur með reglugerð nánari fyrir mæli um framkvæmd á ákvæðum þessarar laga um héraðsrafmagnsveitur ríkisins.

V. KAFLI

Um raforkusjóð.

33. gr.

Raforkusjóður er eign ríkisins.

Stofnfé sjóðsins er raforkusjóður, eins og hann er orðinn við gildistöku þessara laga.

Aðrar tekjur sjóðsins eru:

- a. tekjuafgangur rafmagnsveitna ríkisins, sbr. 11. gr.;
- b. vextir af fé sjóðsins;
- c. framlag úr ríkissjóði að upphæð 2 milljónir króna ár hvert, og
- d. önnur framlög úr ríkissjóði, eftir því sem ákveðið kann að verða í fjárlögum.

34. gr.

Raforkumálastjóri annast stjórn raforkusjóðs og reikningshald undir yfirumsjón ráðherra.

Handbært fé raforkusjóðs á hverjum tíma skal geymt og ávaxtað í Landsbanka Íslands.

35. gr.

Úr raforkusjóði má veita rafmagnsveitum ríkisins:

1. lán, sem veitast til allt að 30 ára, til að koma upp tilteknum mannvirkjum;
2. rekstrarlán og bráðabirgðalán til skemmri tíma, þar á meðal til að greiða rekstrarhalla, sem verða kann af mannvirkjum hin fyrstu árin, eftir að þau eru gerð.
3. Ef einstakir bændur eða fleiri saman reisa vatnsraforkustöðvar til heimilisnota utan þess svæðis, sem héraðsrafmagnsveitum er ætlað að ná til í náninni framtíð, er heimilt að lána þeim úr raforkusjóði allt að $\frac{2}{3}$ kostnaðar með 2% vöxtum og 30 ára afborgun, enda séu stöðvarnar vel gerðar að dómi rafmagns-
effirlits ríkisins.

36. gr.

Úr raforkusjóði má greiða kostnað af rannsóknum og áætlunum til undirbúnings raforkuveituframkvæmda samkvæmt 8. og 47. gr.

Ef ráðizt er í framkvæmdirnar, skal þessi undirbúningskostnaður talinn með stofnkostnaði þeirra og endurgreiðast raforkusjóði með áföllnum vöxtum.

37. gr.

Úr raforkusjóði má greiða kostnað af almennum rannsóknum og tilraunum, sem raforkumálastjóri annast, til að stuðla að aukinni hagnýtingu raforku og haggfældri notkun hennar svo og af leiðbeiningum til raforkunotenda um notkun orkunnar, sbr. 47. gr.

38. gr.

Lán þau, sem um getur í 35. gr., tölulið 1, veitast samkvæmt tillögum ráðherra og samþykki Alþingis samkvæmt 9. gr.

Lán þau, sem um getur í 35. gr., tölulið 2 og 3, ákveður ráðherra að fengnum tillögum raforkumálastjóra.

Um aðrar greiðslur úr raforkusjóði skal raforkumálastjóri árlega gera áætlun fyrir næsta ár og senda ráðuneytinu svo snemma, að fylgt geti fjárlagafrumvarpi til Alþingis, sbr. 12. gr.

39. gr.

Ráðherra ákveður útlánsvexti raforkusjóðs, og mega þeir vera allt af 2½% lægri en víxilforvextir Landsbanka Íslands.

VI. KAFLI

Um rafmagnseftirlit ríkisins.

40. gr.

Ráðherra setur í reglugerð um raforkuvirki ákvæði til öryggis gegn hættu og tjóni af þeim og til varnar gegn truflunum á starfrækslu virkja, sem fyrir eru eða síðar kunna að koma.

Í reglugerð skal setja ákvæði um:

- a. Gerð, uppsetningu og starfrækslu raforkuvirkja og annarra virkja, sem sett eru eða notuð svo nálægt raforkuvirkjum, að tjón eða hættu getur stafað af.
- b. Takmörkun á eða bann við innflutningi, sölu og notkun tækja og annarra hluta raforkuvirkja, sem fullnægja ekki þessum skilyrðum.
- c. Skyldu til þess að gefa skýrslu um raforkuvirki, sem fyrir hendi eru, og um ný virki og aukningu eldri virkja, svo og að hlíta fyrir mælum ráðherra um rannsókn á slíkum virkjum.
- d. Eftirlit með raforkuvirkjum af hálfu ríkisins, þar með talið eftirlit með innflutningi og sölu raforkuvirkja og hluta þeirra og með smíði þeirra innan lands. Má ákveða, að raforkuvirki, hlutar þeirra og efni til þeirra skuli merkt sérstöku viðurkenningarmerki frá rafmagnseftirliti ríkisins. Skal viðurkenningarmerkið vera staðfest af ráðherra og birtast í Stjórnartíðindum. Er engum heimilt að nota merkið nema með leyfi rafmagnseftirlits ríkisins og eftir þeim reglum, sem það setur um notkun þess.
- e. Löggildingu á hæfum rafvirkjum.
- f. Skyldu rafmagnsveitustjórna að hafa eftirlit með því, að rafmagnslagnir og tæki, sem notuð eru í sambandi við raforkuveitur þeirra, brjóti eigi í hága við ákvæði settra reglugerða, og um heimild handa rafmagnseftirliti ríkisins að láta stöðva um stundarsakir starfrækslu raforkuveitna eða láta loka fyrir rafmagnsstrauminn hjá einstökum mönnum eða fyrirtækjum, er þverskallast við að hlíta settri reglugerð, svo og að taka löggildingu eða söluleyfi um skamman tíma eða langan tíma af þeim, sem hafa gerzt brotlegir við reglugerðina.
- g. Sektir, allt að 10000 krónum, fyrir brot á reglugerðinni.

41. gr.

Raforkuvirki mega ekki hafa í för með sér hættu fyrir eignir annarra manna eða hættu við truflunum á starfrækslu virkja, sem fyrir eru. Sé unnt að afstýra slíkum truflunum með öryggisráðstöfunum, skulu þær gerðar á kostnað eiganda hinna nýju virkja, en þó má skylda eiganda hinna eldri virkja til að bera nokkurn hluta kostnaðarins, ef framkvæmd öryggisráðstafana hefur í för með sér verulega hagsmuni fyrir starfrækslu þeirra framvegis. Svo má og ákveða, að eigandi eldri virkja skuli kosta að nokkru eða öllu leyti þær öryggisráðstafanir, sem framvegis verða hluti af hans virkjum og hans eign, ef þær eru nauðsynlegar sökum þess, að hin eldri virki hafa verið ófullkornari eða miður trygg en venja er til eða krafizt verður um ný virki á þeim tíma, þegar ráðstafanirnar koma til framkvæmda.

Ráðherra sker úr öllum ágreiningi um það:

- a. hvort raforkuvirki hafi í för með sér hættu við truflunum á starfrækslu eldri virkja;
- b. hvaða öryggisráðstafanir skuli framkvæma til að afstýra slíkum truflunum;
- c. hver eigi að koma þeim ráðstöfunum í verk;
- d. hvort og að hve miklu leyti eigandi hinna eldri virkja skuli taka þátt í kostnaðinum við þær.

Ráðherra getur stöðvað notkun raforkuvirkja, unz öryggisráðstafanir þær, er hann áskilur, eru komnar í framkvæmd.

42. gr.

Raforkumálastjóri hefur í umboði ríkisstjórnarinnar yfirumsjón með eftirliti ríkisins með raforkuvirkjum.

43. gr.

Ráðherra skipar að fengnum tillögum raforkumálastjóra framkvæmdastjóra til að stjórna framkvæmd eftirlits ríkisins með raforkuvirkjum. Nefnist hann rafmagnseftirlitsstjóri ríkisins. Ráðherra setur honum erindisbréf.

Ráðherra skipar og ræður aðra fasta starfsmenn við rafmagnseftirlit ríkisins, eftir því sem þörf krefur og að fengnum tillögum rafmagnseftirlitsstjóra og raforkumálastjóra.

Laun rafmagnseftirlitsstjóra og annarra fastra starfsmanna og annar kostnaður við eftirlitið greiðist úr ríkissjóði að svo miklu leyti sem ekki er séð fyrir fé til þess á annan hátt, og veitist fé til þess árlega á fjárlögum.

44. gr.

Heimilt er ráðherra að ákveða í reglugerð, að eigendur raforkuvera og raforkuveitna skuli árlega greiða til rafmagnseftirlits ríkisins gjald, sem miðast við heildartekjur þeirra af raforkusölu og leigu mælitækja að frádregnu andvirði aðkeyprar raforku og má nema allt að einum hundraðshluta af þeim, og að þeir, sem flytja inn til landsins raforkuvirki og hluta þeirra eða gera þau innan lands, greiði til eftirlitsins gjald, sem miðast við innkaupsverð virkjanna, en söluverð þeirra frá verksmiðju, ef þau eru gerð hér, og má nema allt að $\frac{3}{4}$ % af því. Undanþegin því gjaldi skulu þó vera þau raforkuvirki, sem ekki falla undir rafmagnseftirlit ríkisins.

Nú notar eigandi raforkuvers sjálfur alla þá orku, sem þar er unnin, eða verulegan hluta hennar og hún er ekki mæld eða verðlögð eða ekki er vitað um tekjur af raforkusölu, og má þá miða gjaldið við stærð rafla í orkuveri, og má það nema allt að 5 krónum á hvert kílówatt í málraun þeirra.

Fyrir eftirlit með uppsetningu nýrra raforkuvirkja skal eftirlitinu greiðast kostnaður þess eftir nánari fyrirmælum í reglugerð.

Ráðherra setur ákvæði um innheimtu gjaldanna. Hann getur heimilað stöðvun á rekstri virkjanna, ef gjaldið er ekki greitt á réttum gjalddaga.

VII. KAFLI

Um stjórn raforkumála.

45. gr.

Ráðherra sá, sem fer með raforkumál, skipar raforkumálastjóra til að fara með störf þau, sem honum eru ætluð í lögum þessum, og setur honum erindisbréf. Hann skal vera rafmagnsverkfræðingur.

Ráðherra skipar og ræður fasta starfsmenn raforkumálastjóra til aðstoðar, eftir því sem þörf krefur og að fengnum tillögum hans.

Laun raforkumálastjóra og annarra fastra starfsmanna og kostnaður af skrifstofu hans greiðist úr ríkissjóði, og veitist fé til þess árlega á fjárlögum.

46. gr.

Raforkumálastjóri er ráðunautur ríkisstjórnarinnar í raforkumálum.

47. gr.

Raforkumálastjóri annast rannsóknir á skilyrðum til hagnýtingar á orkulindum landsins, svo sem fallvötnum og jarðhitasvæðum, til raforkuvinnslu. Hann rannsakar og gerir tillögur um heildartilhögun á raforkuveitum til almenningsþarfa, sbr. og 8. gr.

Raforkumálastjóri rannsakar enn fremur og gerir tilraunir um hagfellda notkun raforku og leiðbeinir raforkunotendum í þeim efnum. Hann getur haft um það samvinnu við héraðsrafmagnsveitur.

48. gr.

Raforkumálastjóri hefur umsjón með vatnsrennslismælingum í fallvötnum landsins.

49. gr.

Raforkumálastjóri hefur umsjón með fallvötnum, sem eru í eign ríkissjóðs, heldur skrá yfir þau og annast nauðsynlegt bókhald í sambandi við þau. Um alla veiði í slíkum fallvötnum skal hann leita tillagna veiðimálastjóra.

Raforkumálastjóri gerir tillögur til ríkisstjórnarinnar um kaup á vatnsréttindum og jarðhitasvæðum, sem hann telur nauðsynlegt eða hagkvæmt, að ríkið eignist. Um hagnýtingu jarðhitasvæða, sem eru í eign ríkisins, skal leita álits raforkumálastjóra.

50. gr.

Sameinað Alþingi kys með hlutfallskosningu 5 manna raforkuráð, er vera skal ríkisstjórninni til aðstoðar í raforkumálum. Ráðið skal kosið til fjögurra ára í senn, og skipar ráðherra formann úr hópi þeirra, sem Alþingi hefur kosið.

51. gr.

Dóknun til meðlima raforkuráðs greiðist úr ríkissjóði, og veitist fé til þess árlega á fjárlögum.

52. gr.

Verkefni raforkuráðs er að fylgjast með stjórn og framkvæmdum í raforkumálum, gera tillögur í þeim efnum og vera ríkisstjórninni til ráðuneytis í öllum raforkumálum.

53. gr.

Raforkuráð skal eiga kost á að fylgjast með rannsóknum raforkumálastjóra og rekstri rafmagnsveitna ríkisins. Ráðinu skulu send til athugunar og umsagnar:

1. tillögur raforkumálastjóra um að reisa, kaupa eða leigja orkuver eða orkuveitu;
2. tillögur ríkisstjórnarinnar til Alþingis um að reisa ný orkuver eða koma upp nýjum orkuveitum eða festa kaup á slíkum mannvirkjum;

Alþt. 1945. A. (64. löggjafarþing).

3. frumvarp að gjaldskrár rafmagnsveitna ríkisins;
4. efnahags- og rekstrarreikningar rafmagnsveitna ríkisins og kostnaðarreikningar mannvirkja í smíðum svo og skýrslur raforkumálastjóra um rekstur rafmagnsveitna ríkisins;
5. fjárhagsáætlun rafmagnsveitna ríkisins og tillögur um lántökur, önnur fjárframlög og ráðstöfun fjár úr raforkusjóði;
6. frumvarp að reglugerð um rafmagnsveitur ríkisins;
7. erindisbréf, sem ráðherra gefur út handa starfsmönnum hjá raforkumálastjóra, rafmagnsveitum ríkisins og rafmagnseftirliti ríkisins;
8. tillögur um ákvörðun orkuveitusvæðis héraðsrafmagnsveitu;
9. frumvörp að reglugerðum og gjaldskrár héraðsrafmagnsveitna, ef ráðið óskar þess sérstaklega;
10. tillögur um nýjar héraðsrafmagnsveitur ríkisins ásamt kostnaðar- og rekstraráætlunum um þær;
11. frumvörp að reglugerð og gjaldskrár héraðsrafmagnsveitna ríkisins;
12. ársreikningar og fjárhagsáætlun héraðsrafmagnsveitna ríkisins;
13. frumvörp að reglugerð um raforkuvirki;
14. tillögur til breytinga á raforkulögum.

54. gr.

Ef raforkuráð verður eigi sammála um afgreiðslu máls til ríkisstjórnarinnar, skal það gera henni grein fyrir því, hvernig atkvæði féllu um málið í ráðinu, og er hverjum einstökum fulltrúa í ráðinu rétt að leggja fram sérálit í málinu, sem sendist með málsskjölum til ríkisstjórnarinnar.

55. gr.

Rafmagnsveitur ríkisins, héraðsrafmagnsveitur ríkisins og raforkusjóður eru undanþegin tekjuskatti, útsvari, stimpilgjaldi og öðrum sköttum til ríkis, sveitar- og bæjarfélaga.

VIII. KAFLI

Almenn ákvæði.

56. gr.

Rafmagnsveitur ríkisins, héraðsrafmagnsveitur ríkisins og raforkusjóður eru undanþegin tekjuskatti, útsvari, stimpilgjaldi og öðrum sköttum til ríkis, sveitar- og bæjarfélaga.

57. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi numin: lög um vatnsorkusérleyfi, nr. 46 1925, lög um undirbúning á raforkuveitum til almenningsþarfa, nr. 28 1932, lög um raforkuvirki, nr. 83 1932, lög um viðauka við og breytingar á lögum um raforkuvirki, nr. 38 1939, lög um rafveitur ríkisins, nr. 16 1942, og lög um raforkusjóð, nr. 91 1942; enn fremur öll önnur ákvæði eldri laga, sem koma í bága við ákvæði laga þessara.

58. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Nd. 564. Nefndarálit

um frv. til l. um landnám, nýbyggðir og endurbyggingar í sveitum.

Frá landbúnaðarnefnd.

Nefndin hefur rætt frumvarpið ýtarlega á mörgum fundum. Flytur nefndin allmiklar breytingartillögur við það á sérstöku þingskjali.

Öll nefndin er sammála um það að mæla með samþykkt frumvarpsins, en verulegur ágreiningur er um sumar breytingartillögur nefndarinnar. Hafa nefndarmenn því óbundin atkvæði um breytingartillögur og áskilja sér einnig rétt til að flytja breytingartillögur og fylgja annarra breytingartillögum.

Aðalágreiningur innan nefndarinnar felst í því, að einn nefndarmaður, Sigurður Guðnason, er því móttfallinn að taka nýbýlastjórn inn í frumvarpið, en vill hafa stjórn þessara mála á þá leið, sem í frumvarpinu er greint.

Alþingi, 15. marz 1946.

Jón Pálmason,
form., frsm.

Bjarni Ásgeirsson,
fundaskr.

Barði Guðmundsson.

Sigurður Guðnason.

Jón Sigurðsson.

Nd. 565. Breytingartillögur

við frv. til laga um landnám, nýbyggðir og endurbyggingar í sveitum.

Frá landbúnaðarnefnd.

1. Við 1. gr. Orðin „hafa með höndum“ falli burt.
2. Við 2. gr. Greinin orðist svo:

Nýbýlastjórn er skipuð þremur mönnum, formanni, er landbúnaðarráðherra skipar til fjögurra ára í senn, og tveimur meðstjórnendum, er landbúnaðarnefndir Alþingis kjósa hlutfallskosningu til sama tíma. Tveir varamenn skulu kosnir á sama hátt.

Nýbýlastjórn ræður sér framkvæmdastjóra, er nefnist landnámsstjóri. Laun hans skulu vera söm og búnaðarmálastjóra.

3. Við 3. gr. Greinin orðist þannig:

Landnámsstjóri annast framkvæmdir og dagleg störf samkvæmt lögum þessum eftir ákvörðun nýbýlastjórnar. Hann undirbýr tillögur og áætlanir um frumræktun lands til stofnunar einstakra nýbýla, byggðahverfa í sveitum og til nytja fyrir kaптún og kaupstaði. Einnig skal hann hafa yfirumsjón með þeim framkvæmdum, sem nýbýlastjórn hefur ákveðið að fengnu samþykki þeirra aðila, sem hlut eiga að máli.

Búnaðarfélag Íslands, Nýbyggingarráð og Atvinnudeild háskólans skulu veita landnámsstjóra þá sérfræðilegu aðstoð, sem þeim er unnt.

4. Við 4. gr. Greinin orðist svo:

Ríkisstjórnin lætur eftir tillögum nýbýlastjórnar undirbúa ræktun lands, þar sem stofna skal byggðahverfi í sveitum, einstök býli eða hefja meiri háttar ræktunarframkvæmdir við kaптún og kaupstaði.

Til þessara framkvæmda greiðir ríkissjóður minnst 2.5 millj. króna á ári næstu 10 ár, í fyrsta sinn 1947.

5. Við 6. gr. Á eftir orðunum „til þessara nota“ orðist greinin svo: og einnig landspildur af einstökum jörðum, sem eru í sjálfsábúð og þær geta án verið. Eignar-

- nám má þó því aðeins fara fram, að öll nýbýlastjórn sé því samþykkt og fullreynt sé að dómi landbúnaðarráðherra, að samkomulag náist ekki um kaup á landinu.
6. Við 7. gr.
 - a. Á eftir orðinu „landnámsstjóri“ í fyrstu málsgreini komi: eftir tillögum nýbýlastjórnar.
 - b. Á eftir orðunum „sem þar á að rísa“ komi: ef um byggðahverfi er að ræða.
 - c. Síðasta málsgrein orðist svo:

Áætlanir og rannsóknir landnámsstjóra skulu lagðar fyrir nýbýlastjórn til samþykktar, áður en framkvæmdir hefjast.
 7. Við 8. gr.
 - a. Orðið „fiskitúninu“ falli burt.
 - b. Síðasta málsgrein orðist svo:

Verði ágreiningur um fyrirætlanir nýbýlastjórnar við hlutaðeigandi bæjar- eða sveitarstjórnir, sker landbúnaðarráðherra úr.
 8. Við 9. gr. Á eftir orðunum „til búskapar og afkomu“ orðist greinin svo: Nýbýlastjórn skal, ef óskir koma fram um það, semja við búnaðarsambönd eða bæjar- og sveitarfélög um að taka að sér frumræktun lands fyrir ákveðið gjald. Þau bæjar- og sveitarfélög, sem hlut eiga að máli, skulu þó tryggja nægilegt fé til framkvæmdanna, að svo miklu leyti sem væntanlegur jarðræktarstyrkur hrekkur ekki til eftir áætlun Búnaðarfélags Íslands.
 9. Við 10. gr. Greinin orðist svo:

Nýbýlastjórn er heimilt að semja við búnaðarsambönd eða ræktunarfélög, sem hafa sett sér jarðræktarsamþykkt samkvæmt lögum nr. 7 12. jan. 1945, um að þau taki að sér að ræsa fram og undirbúa til ræktunar land þar, sem reisa á einstök býli. Þessi heimild skal þó aðallega notuð þar, sem hagkvæmt er að framkvæma verkið með fullkonnustu vélum.
 10. Við 11. gr. Greinin orðist þannig:

Nýbýlastjórn skipar þriggja manna nefnd í hverri sýslu. Skulu 2 þeirra tilnefndir af hlutaðeigandi búnaðarsambandi, en einn af nýbýlastjórn án tilnefningar, og er hann formaður nefndarinnar. Skipun nefndarinnar gildir til 4 ára. Hlutverk hennar er að vera nýbýlastjórn og landnámsstjóra til aðstoðar og ráðuneytis innan sýslu um val á landi til nýbýla og undirbúning að þeim framkvæmdum, sem ráðgerðar eru samkvæmt lögum þessum. Einnig að hafa eftirlit með því, að fylgt sé ákvæðum og fyrirmælum laga og reglugerða, sem um þessi mál fjalla. Þá skal nefndin vera til aðstoðar og ráðuneytis þeim mönnum, er óska að reisa nýbýli eða ganga í byggðafélag, og þeim bændum, sem eigi fá aðstoð til bygginga samkvæmt ákvæðum laga þessara.
 11. Við fyrirsögn III. kafla. Fyrirsögnin orðist svo: **Um byggingarsjóð.**
 12. Við 12. gr. Framan við greinina bætist: Sjóðurinn heitir Byggingarsjóður.
 13. Við 14. gr.
 - a. Fyrsta málsgrein orðist svo:

Sjóðurinn veitir lán gegn veði í jörðum, lóðum, íbúðarhúsum og peningshúsum.
 - b. Síðasta málsgrein orðist svo:

Lánin mega vera það hæst, að samtals hvíli á jörðinni allt að 75% fasteignamatverðs að viðbættu kostnaðarverði þeirra bygginga, sem reistar kunna að verða. Reikninga um byggingarkostnað úrskurðar bankastjóri Búnaðarbankans.
 14. Við 15. gr. Á milli orðanna „er“ og „heimilt“ í fyrsta málsli. bætist: henni.
 15. Við 18. gr. Liður 2 falli burt. Liðatala breytist samkvæmt því.
 16. Við 21. gr. Síðari málsgrein falli burt.
 17. Við 22. gr. Greinin orðist svo:

Búnaðarbanki Íslands annast framkvæmdastjórn sjóðsins, og skal bankastjórinn ákveða allar lánveitingar hans. Um lánveitingar til nýbýla jafnt í byggða-

- hverfum sem til einstakra býla skal hann fara eftir tillögum nýbýlastjórnar. Um lánveitingar til byggingar íbúðarhúsa á öðrum sveitabýlum skal bankastjóri hafa samráð við nýbýlastjórn eða framkvæmdastjóra hennar.
18. Við 23. gr. Upphaf 3. liðs greinarinnar orðist svo: Að nýbýlastjórn hafi fengið fullnægjandi upplýsingar um, að býlið o. s. frv.
 19. Við 24. gr. Fyrir orðin „sem algerlega nýja íbúð“ í endi greinarinnar komi: sé jafngilt nýrri íbúð.
 20. Við 25. gr.
 - a. Upphaf greinarinnar orðist svo: Ef nýbýlastjórn telur nauðsynlegt vegna skipulags byggðarinnar.
 - b. Fyrir orðin „að tillögur hans séu teknar til greina“ komi: að það sé gert.
 21. Við 26. gr. Upphaf greinarinnar orðist svo:

Þegar reist eru byggðahverfi á landi, sem ríkið hefur áður numið samkv. 4.—10. gr., skal landnámsstjóri í samráði við nýbýlastjórn gera áætlanir o. s. frv.
 22. Við 27. gr. Fyrir „10 býli“ í upphafi greinarinnar komi: 5 býli.
 23. Við 31. gr. Fyrir orðið „landnámsstjóra“ komi: nýbýlastjórnar.
 24. Við 32. gr. Fyrir orðið „landnámsstjóri“ komi: nýbýlastjórn.
 25. Við 35. gr.
 - a. Fyrir „10 menn“ í upphafi greinarinnar komi: 5 menn.
 - b. Fyrir orðið „landnámsstjóra“ komi: nýbýlastjórn.
 26. Við 36. gr. Fyrir orðið „úrbyggt“ í síðasta másl. komi: úrskipt.
 27. Við 37. gr. Fyrir orðið „landnámsstjóra“ komi nýbýlastjórnar.
 28. Við 38. gr. Fyrir orðið „Landnámsstjóri“ í upphafi síðari máls. komi: Nýbýlastjórn.
 29. Við 39. gr. Upphaf greinarinnar orðist svo:

Heimilt er nýbýlastjórn að láta reisa nýbýli, eitt eða fleiri, á jörðum ríkisins, sem losna úr ábúð. Einnig er henni heimilt að kaupa lönd í sama skyni.
 30. Við 41. gr. Fyrir orðið „landnámsstjóri“ á þrem stöðum í greininni komi: nýbýlastjórn.
 31. Við 42. gr. Fyrir orðin „Trúnaðarmenn skipaðir af stjórn sjóðsins“ komi: Héraðsnefndir nýbýlastjórnar.
 32. Við 43. gr. Aftan við greinina bætist: Sveitarstjórn hefur þó rétt til að ganga inn í forkaupsrétt Byggingarsjóðs, ef hún óskar þess. Um sölu óðalsjarða og ættarjarða fer samkvæmt lögum nr. 116 30. des. 1943.
 33. Inn í frumvarpið bætist nýr kafli, sem verður VIII. kafli, með sjö greinum (44.—50. gr.), svo hljóðandi (greina- og kaflatala á eftir breytist skv. atkvgr.):

VIII. KAFLI

Um teiknistofu.

- a. (44. gr.). Stofnunin heitir Teiknistofa landbúnaðarins og starfar á vegum Búnaðarbanka Íslands.
- b. (45. gr.). Verkefni teiknistofunnar er að gera uppdrætti að húsum, sem lán er veitt til úr Byggingarsjóði, Ræktunarsjóði eða öðrum opinberum sjóðum, sem til eru og stofnaðir kunna að verða að tilhlutun ríkisins og veita lán til bygginga í sveitum. Skal það vera skilyrði fyrir slíkum lánnum, að teiknistofan hafi gert eða samþykkt uppdrætti að húsunum.
- c. (46. gr.). Teiknistofan skal láta gera uppdrætti að einföldum og ódýrum hús-gögnum, hentugum fyrir alþýðu til sveita og við sjó. Teiknistofan leitar aðstoðar íslenzkra listamanna og viðurkenndra hannyrðakvenna og smíðameistara utan stofnunarinnar um gerð húsgagna, til að fá þau sem smekklegust og í þjóðlegum stíl. Allir, sem rétt hafa til lána úr sjóðum þeim, er um

ræðir í 45. gr., svo og stjórnir byggingarféлага verkamanna og samvinnu-byggingarféлага skulu endurgjaldslaust fá teikningar af húsgögnum, eftir því sem teiknistofan getur í té látið.

- d. (47. gr.) Nú verður komið á fót verkstæðum við bændaskóla, húsmæðra-skóla, héraðsskóla eða annars staðar til að annast smíði á húsgögnum og fleira, er að húsgagnagerð lýtur, svo sem vefnað á húsgagnafóðri og glugga-tjöldum, og skal þá teiknistofan veita verkstæðum þessum alla nauðsynlega aðstoð, svo að þau geti komið að sem almennustum notum við húsgagna-gerð.
- e. (48. gr.) Teiknistofan skal veita bændum leiðbeiningar um byggingarkostn- að, efnisval og annað, er við kemur húsagerð. Hún skal gefa út handbók með almennum leiðbeiningum í þessum efnunum og fyrirmyndar uppdráttum af húsum og húsgögnum. Teiknistofunni ber að fylgjast með erlendum og inn- lendum nýjungum í húsagerð, rannsaka þær og gera tilraunir með það, er til framfara mætti verða í gerð og notkun húsa, eftir því sem við verður komið.
- f. (49. gr.) Landbúnaðarráðherra skipar forstöðumann teiknistofunnar og á- kveður laun hans, unz þau verða ákveðin í launalögum. Forstöðumaður ann- ast stjórn teiknistofunnar í samráði við stjórn Búnaðarbanka Íslands og ný- býlastjórn. Forstöðumaður ræður sér menn til aðstoðar, að fengnu samþykki stjórnar Búnaðarbanka Íslands.
- g. (50. gr.) Kostnaður við rekstur teiknistofunnar greiðist úr sjóðum þeim, er lán veita til húsbýgginga í sveitum, sbr. 45. gr. Greiðsla hvers sjóðs skal á- kveðin af landbúnaðarráðherra í sem réttustu hlutfalli við það fjármagn, sem sjóðirnir veita til bygginganna.
34. Við 44. gr. Greinin fellur niður.
35. Við 47. gr. (sem verður 53. gr.). Greinina skal orða svo:
Með lögum þessum eru úr gildi felld lög nr. 58 frá 27. júní 1941, um land- nám ríkisins, og lög nr. 108 frá 9. október 1941, um Byggingar- og landnámssjóð, ásamt breytingum á þeim lögum svo og öll önnur ákvæði eldri laga, sem kunna að brjóta í bága við lög þessi.

Ed. 566. Nefndarálit

um frv. til l. um breyt. á l. nr. 12 20. júní 1923, um einkaleyfi.

Frá allsherjarnefnd.

Nefndin hefur athugað frumvarpið og leggur til, að það verði samþ. óbreytt.

Alþingi, 16. marz 1946.

Bjarni Benediktsson,
form.

Bernh. Stefánsson,
fundaskr.

Guðm. Í. Guðmundsson,
frsm.

Steingr. Aðalsteinsson.

Lárus Jóhannesson.

Ed.**567. Nefndarálit**

um frv. til laga um embættisbústaði héraðsdómara.

Frá allsherjarnefnd.

Nefndin hefur athugað frv. og leggur einróma til, að það verði samþ. óbreytt.

Alþingi, 16. marz 1946.

Bjarni Benediktsson,
form.Bernh. Stefánsson,
fundaskr., frsm.

Guðm. Í. Guðmundsson.

Steingr. Aðalsteinsson.

Lárus Jóhannesson.

Nd.**568. Breytingartillögur**

við frv. til l. um hafnargerðir og lendingarbætur.

Frá Sigurði Bjarnasyni og Barða Guðmundssyni.

Við 2. gr. B.

1. Á eftir 7. lið komi nýr liður:
Bæir á Snæfjallaströnd.
2. Á eftir 32. lið komi nýr liður:
Reykjanes við Ísafjarðardjúp.

Sp.**569. Nefndarálit**

um till. til þál. um ríkisábyrgð á láni til vatnsveitu Stykkishólms.

Frá fjárveitinganefnd.

Nefndin hefur rætt till. á nokkrum fundum. Með því að neðri deild Alþingis hafði þ. 29. jan. f. á. samþykkt þál. um undirbúning löggjafar um vatnsveitur, þar sem ríkisstjórninni var falið að láta athuga og gera yfirlit um, hver af kauptúnum og kaupstöðum landsins búa við óviðunandi neyzluvatn og hvaða úrræði komi helzt til greina á hverjum stað, svo og að láta undirbúa fyrir yfirstandandi þing löggjöf um stuðning ríkisins við vatnsveitur fyrir þau kauptún og kaupstaði, sem eiga svo erfiða aðstöðu, að þeim er algerlega um megn að ráðast í slík fyrirætli af eigin rammleik, taldi nefndin rétt að biða með afgreiðslu þáttill., þar til er einhverjar upplýsingar lögju fyrir um aðgerðir ríkisstjórnarinnar í þessum málum, t. d. hvort rannsóknnum væri lokið og hvort þess væri að vænta, að slíkt frv., sem þál. frá f. á. gerir ráð fyrir, verði lagt fram svo snemma á þessu þingi, að vænta mætti, að það næði fram að ganga, áður en þingi yrði slitið. Einkum þótti n. þetta rétt, þar sem aðrar beiðnir um sams konar aðstoð einnig lágu fyrir þinginu, og vitað var, að fjöldi annarra kauptúna á landinu væri þurfandi fyrir slíka aðstoð.

Þegar sýnt var, að frv. um vatnsveitur mundi ekki verða lagt fram á þessu þingi og því síður fá þar afgreiðslu, reyndi n. að afla sér sem gleggstra upplýsinga í málinu, bæði að því er snertir væntanlega vatnsveitu Stykkishólms og annað, er snertir vatnsveitur almennt í kauptúnum landsins.

Samkvæmt upplýsingum frá vegamálastjóra, hefur hann, fyrir tilmæli ríkisstjórnarinnar, látið rannsaka þau atriði, sem þál. frá f. á. gerði ráð fyrir. Samkv. þeirri rannsókn er talið, að 11 kauptún með 4372 íbúum hafi fullnægjandi vatnsveitur, 15 kauptún með 8650 íbúum ófullnægjandi vatnsveitur, 6 kauptún með 1810 íbúum sérveitur í fleiri eða færri húsum og 11 kauptún með 3844 alls engar vatnsveitur, heldur aðeins brunna, og er Stykkishólmur eitt þeirra og einna verst statt um alla aðstöðu. Telur vegamálastjóri, að sumum kauplúnunum sé algerlega um megn að standa undir þessum kostnaði án aðstoðar ríkissjóðs, sérstaklega með ábyrgð á lánsfé eða jafnvel beinum styrkjum. Hann telur hins vegar rétt, að aðstoð ríkissjóðs sé eingöngu miðuð við stofnæðar, vatnsgeyma, rafmagnsdælur og djúphorun. Hann telur og, að athugun þessi leiði í ljós, að nauðsynlegt sé og réttmætt, að sett verði lög um aðstoð ríkissjóðs til þeirra kaupstaða og kauptúna, sem erfiðasta hafa aðstöðu. Vill n. leggja áherzlu á, að ríkisstjórnin láti hið allra fyrsta ljúka undirbúningi slikrar löggjafar, svo mjög sem hennar er þörf.

Nefndin hefur einnig kynnt sér kostnaðaráætlun þá, sem vegamálastjóri gerði fyrir hreppsnefnd Stykkishólms í október 1944, yfir stofnæð vatnsveitunnar ásamt 100 smál. vatnsgeymi. Er þar gert ráð fyrir, að verkið allt kosti 650 þús. krónur, og af þeirri upphæð kostnaður á pípum, komnum á lagningarstað, 342 þús. krónur. Hefur hreppurinn þegar fest kaup á öllum pípunum, og liggja þær tilbúnar í Englandi til afhendingar. Samkv. gögnum, sem n. hefur einnig aflað sér, er kostnaður við pípuarnar mjög í samræmi við áætlun vegamálastjóra. Þykir og líklegt, að heildarkostnaðurinn verði nálægt því, sem hann hefur áætlað, nema hvað nauðsynlegt þykir að stækka verulega vatnsgeyminn í þorpinu frá því, sem áætlað er, og eigi minna en upp í 3—400 smál., vegna vatnsnotkunar iðjuveranna. Hins vegar hefur engin áætlun verið gerð yfir kostnað við innanbæjarkerfið, en það mun kosta þó nokkuð mikið fé. Hafa þorpsbúar sjálfir safnað 70—80 þús. króna framlagi til þessa mannvirkis, sem þeim er svo mikil nauðsyn, að komið verði upp hið allra fyrsta.

Að fengnum þessum upplýsingum leit n. svo á, að nauðsynlegt væri að hækka ábyrgðarheimildina upp í 600 þús. og takmarka hana jafnframt við 85% af heildarkostnaði stofnæðarinnar til þorpsins ásamt inntaki og geymum. Þá þótti n. og rétt að leggja til, að sett yrði nokkur nánari skilyrði fyrir ábyrgðinni, og hefur það atriði verið rætt við fjármálaráðherra.

Þótt n. hefði kosið, að hægt hefði verið að geyma afgreiðslu þessa máls, þar til búið var að ganga frá heildarlöggjöf um vatnsveitur fyrir kauptún, fellst þún þó á, að málið sé svo aðkallandi, að því verði ekki slegið á frest, og leggur því til, að þáttill. verði samþykkt með eftirfarandi

BREYTINGU.

Tillögregreinin orðist svo:

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að ábyrgjast, gegn tryggingum, er hún metur gildar, allt að 600 þús. króna lán, er Stykkishólmshreppur tekur til þess að standast kostnað við vatnsveitu fyrir Stykkishólm, þó eigi yfir 85% af heildarkostnaði stofnæða, ásamt uppistöðu og vatnsgeymi, enda sé verkið framkvæmt undir eftirliti þess aðila, er ríkisstjórnin samþykkir.

Alþingi, 18. marz 1946.

Gísli Jónsson,
form., frsm.

Guðmundur Í. Guðmundsson,
fundaskr.

Sig. Kristjánsson.

Skúli Guðmundsson.
Þórður Benediktsson.

Pétur Ottesen.
Helgi Jónasson.

B. Kristjánsson.
Steingr. Aðalsteinsson.

Nd. 570. Breytingartillaga

við frv. til l. um hafnargerðir og lendingarbætur.

Frá Bjarna Ásgeirssyni.

Við 2. gr. 5. töluliður A. (Borgarnes) flytjist í B.-flokk og verði þar 6. töluliður. Röð töluliðanna breytist samkvæmt því.

Ed. 571. Frumvarp til laga

um Austurveg.

(Eftir 2. umr. í Ed.).

1. gr.

Nýjan veg skal leggja af Suðurlandsbraut hjá Lækjarbotnum um svo nefnd Þrengsli, um Lambafells- og Eldborgarhraun ofan við Hjalla, niður í Ölfus hjá Þurá um Ölfusmýrar að Selfossi.

Gagngerðar endurbætur skal gera á núverandi vegi frá Reykjavík að Lækjarbotnum.

2. gr.

Vegagerð alla samkvæmt 1. gr. skal miða við, að tryggðar verði sem hagkvæmast og með mestu öryggi samgöngur milli Reykjavíkur og Suðurlandsundirlendisins. Skal þess sérstaklega gætt um legu vegarins og gerð, að hann verjist sem bezt snjó.

3. gr.

Veginn skal fullgera með slitlagi úr steinsteypu.

4. gr.

Skal fyrst leggja kaflann frá vegamótum núverandi Suðurlandsbrautar í miðju Svínahrauni um Þrengsli að vegamótum Selvogsvegar hjá Þurá í Ölfusi.

Skal kafli þessi fyrst í stað gerður sem malarvegur.

5. gr.

Skal miða framkvæmdir við, að vegurinn verði allur fullgerður á næstu 6 árum, enda verði nægilegt vinnuafli fánlegt svo og stórvirkar vinnuvélar.

6. gr.

Til framkvæmda samkvæmt lögum þessum heimilast ríkisstjórninni að taka lán allt að 20 millj. kr.

7. gr.

Vegur þessi skal vera þjóðvegur og nefnast Austurvegur.

8. gr.

Núverandi þjóðvegur frá Svínahrauni neðanverðu og austur yfir Hellisheiði skal numinn úr tölu þjóðvega, þegar tilsvareandi kafli Austurvegar er fullger.

9. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi numin lög nr. 25 23. júní 1932, um nýjan veg frá Lækjarbotnum austur í Ölfus.

10. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Alþt. 1945, A. (64. löggjafarþing).

Nd. 572. Breytingartillögur

við frv. til l. um byggingu gistihúss í Reykjavík.

Frá Eysteini Jónssyni.

1. Við 1. gr. Í stað orðanna „gistihúsbyggingar í Reykjavík“ komi: gistihúsbygginga.
2. Við 2. gr.
 - a. Í stað „Gistihús það“ komi: Gistihús þau.
 - b. Í stað „bæjarstjórn Reykjavíkur“ komi: bæjarstjórnir, hreppsnefndir.
3. Við 3. gr.
 - a. Í stað „gistihúsið“ á tveim stöðum í fyrri málsgrein, komi á báðum stöðum: gistihúsin.
 - b. Í stað „húsið“ í síðari málsgrein komi: húsin.
4. Við 4. gr.
 - a. Í stað „gistihús þetta verður reist og rekið af hlutafélagi“ komi: gistihús þessi verða reist og rekin af hlutafélögum.
 - b. Í stað „það hlutafélag“ komi: þau hlutafélög.
5. Við 5. gr. Greinin falli niður.
6. Við fyrirsögn frv. Fyrirsögnin verði:

Frumvarp til laga um byggingu gistihúsa.

Nd. 573. Breytingartillögur

við frv. til laga um byggingu gistihúss í Reykjavík.

Frá Einari Olgeirssyni.

1. Við 1. gr. Greinin orðist svo:

Ríkisstjórninni heimilast að verja úr ríkissjóði allt að 10 — tíu — milljónum króna til gistihúsbygginga á landinu í samræmi við nánari fyrirmæli þessara laga. Fé þetta er ríkissjóði heimilt að taka að láni.
2. Við 2. gr. Greinin orðist svo:

Nefnd fimm manna, kosin hlutfallskosningum í sameinuðu Alþingi, skal gera tillögur um staðsetningu og byggingu þessara gistihúsa og um fyrirkomulag á rekstri þeirra svo og um aðra starfsemi með tilliti til væntanlegs ferðamannastraums til landsins.
3. Við 3. gr. Greinin orðist svo:

Tillögur nefndarinnar um byggingu gistihúsa og fyrirkomulag gistihúsa-
rekstrar í landinu skal birta strax, er þær hafa hlotið samþykki ríkisstjórnar, og skal opinberlega gefa einstaklingum, félögum og stofnunum kost á að byggja samkvæmt þeim tillögum

Nú fást slíkir aðilar ekki til þessa, og heimilast þá ríkisstjórninni að gangast fyrir stofnun hlutafélags eða hlutafélaga með öðrum aðilum til þess að reisa og reka gistihús samkvæmt tillögum þessum og að leggja framlag ríkisins samkv. 1. gr. fram sem hlutafé, þó ekki meira en þriðjung heildarupphæðar hlutafjárins í félaginu eða félögunum.

Þó heimilast ríkisstjórninni að reisa ríkisgistihús á Þingvöllum, er verði eign ríkisins.

4. Við 4. gr. Fyrsti málsliður orðist svo:
Verði gistihús þau, er hér um ræðir, reist og rekin af hlutafélagi eða hlutafélögum, skulu ákvæði hlutafjárlaga, nr. 77/1921, um stofnendur og takmörkun á atkvæðisrétti ekki gilda um þau hlutafélög.
5. Við 5. gr. Í stað orðanna „undir gistihúsið og því til afnota“ komi: undir gistihús þau, er hér um ræðir, og til afnota þeirra.
6. Fyrirsögn frv. skal orða svo:
Frv. til laga um byggingu gistihúsa.

Ed. 574. Nefndarálit

um frumv. til l. um eignarnám á lóðarréttindum og mannvirkjum á Siglufirði.

Frá allsherjarnefnd.

Frumvarp þetta er til staðfestingar á bráðabirgðalögum frá 31. maí 1945. Allmikill dráttur hefur orðið á afgreiðslu málsins frá allsherjarnefnd, vegna þess að nefndin hefur ekki fengið upplýsingar, sem hún hafði óskað eftir, um það, hvort fullreynt hefði verið um samkomulag, áður en gripið var til að setja bráðabirgðalög um þetta efni. Nú vill nefndin ekki draga afgreiðslu málsins lengur, og þótt hún hafi ekki fengið fyrrnefndar upplýsingar, leggur hún til, að frumvarpið verði samþykkt. Einn nefndarmanna (BSt) er þó óbundinn af þessari afgreiðslu málsins.

Alþingi, 16. marz 1946.

Bjarni Benediktsson,
formaður.

Steingr. Aðalsteinsson,
frsm.

Bernh. Stefánsson,
fundaskr.

Guðm. Í. Guðmundsson. Lárus Jóhannesson.

Ed. 575. Nefndarálit

um frumv. til laga um heimild fyrir ríkisstjórnina til að taka á leigu geymsluhús Tunnuverksmiðju Siglufjarðar s/f.

Frá allsherjarnefnd.

Frumvarp þetta er til staðfestingar á bráðabirgðalögum frá 29. júní 1945. Allmikill dráttur hefur orðið á afgreiðslu málsins frá allsherjarnefnd, vegna þess að nefndin hefur ekki fengið upplýsingar, sem hún hafði óskað eftir, um það, hvort fullreynt hefði verið um samkomulag, áður en gripið var til að setja bráðabirgðalög um þetta efni. Nú vill nefndin ekki draga afgreiðslu málsins lengur, og þótt hún hafi ekki fengið fyrrnefndar upplýsingar, leggur hún til, að frumvarpið verði samþykkt. Einn nefndarmanna (BSt) er þó óbundinn af þessari afgreiðslu málsins.

Alþingi, 16. marz 1946.

Bjarni Benediktsson,
formaður.

Steingr. Aðalsteinsson,
frsm.

Bernh. Stefánsson,
fundaskr.

Guðm. Í. Guðmundsson. Lárus Jóhannesson.

Sp. 576. Tillaga til þingsályktunar

um byggingarstyrk til flótabáts fyrir sunnanverðan Breiðafjörð, Hvammsfjörð og Gilsfjörð.

Flm.: Gunnar Thoroddsen, Þorsteinn Þorsteinsson.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að greiða úr ríkissjóði sem byggingarstyrk þriðjung kostnaðarverðs flóabáts, allt að 35 smál. að stærð, fyrir sunnanverðan Breiðafjörð, Hvammsfjörð og Gilsfjörð, enda samþykki samgöngumálaráðu-neytið gerð bátsins og byggingarsamning.

Greinargerð.

Vélbáturinn „Baldur“ hefur um alllangt skeið haldið uppi siglingum um sunnanverðan Breiðafjörð eftir áætlun og annazt póstferðir milli Stykkishólms, Flateyjar og Brjánslækjar. Báturinn, sem er 15 smálestir að stærð, er of lítill til þess að fullnægja þessum samgöngupörfum. Hyggjast eigendurnir því að láta smíða nýjan bát, er verði 35 smálestir.

Þegar fjárlög fyrir 1946 voru til meðferðar, sóttu eigendur Baldurs um 100 þús. kr. byggingarstyrk og enn fremur um hækkun á rekstrarstyrk upp í 70 þús., úr 28 þús., sem nú eru veittar í fjárlögum til Stykkishólmsbátsins. Ritudu þeir samgöngumálanefndum eftirfarandi greinargerð:

10. nóv. 45.

Um margra ára skeið hefur m/b „Baldur“ annazt áætlunarferðir um sunnanverðan Breiðafjörð, Hvammsfjörð og Gilsfjörð. Bátur þessi er 15 smálestir, eign Kaupfélags Stykkishólms og Lárusar Guðmundssonar, sem jafnframt er skipstjóri á bátnum. Auk áætlunarferðanna hefur báturinn annazt póstferðir frá Stykkishólmi til Flateyjar og Brjánslækjar á Barðaströnd.

M/b Baldur er fyrir löngu orðinn of lítill til að fullnægja þörfinni — bæði um fólks- og vöruflutninga. Eigendur bátsins hafa því í hyggju að smíða nýjan bát á komandi vetri, er taki við áætlunar- og póstferðum. Er fyrirhugað, að bátur þessi verði 35 smálestir að stærð og með stórum betra farþegaþlássi en bátur sá, er nú annast ferðirnar.

Vér verðum að játa, að aðbúnaður sá, er farþegar, sem nú fara 5 klst. sjóferð með m/b Baldur frá Stykkishólmi að Brjánslæk, er svo slæmur, að telja verður með öllu óviðunandi. Hér er því full þörf skjótra umbóta.

Stærð hins fyrirhugaða báts — 35 smálestir — er miðuð við það, að á flestum aðalviðkomustöðum bátsins eru bátabryggjur, sem bátur af þessari stærð getur lagzt að. Hins vegar geta stærri bátar ekki komizt upp að bryggjum þessum sökum grynn- inga. Mun þetta flýta mjög fyrir afgreiðslu bátsins og spara móttakendum varanna 60 til 70% af uppskipunarkostnaði. Er kostnaður þessi svo gífurlegur nú, þar sem skipa þarf upp á bátum, að hann nemur venjulega miklu hærri fjárhæð en farmgjöld varanna með strandferðaskipum.

Að sjálfsögðu getum vér ekki ráðizt í þessar framkvæmdir nema vér fáum mikla hækkun á árlegum styrk til flóabátsferða. Hins vegar teljum vér óvist, að heildarframlag ríkissjóðs til sjósamgangna um Breiðafjörð þyrfti að hækka svo nokkru nemi. — Skulum vér leitast við að færa nokkur rök að því:

Á undanförunum stríðsárum hafa samgöngur á sjó til Breiðafjarðarhafna að mestu leyti verið reknar með 80—100 smálesta bátum. Hafa þá flestar þungavörur verið fluttar frá útlöndum til Reykjavíkur og umhlaðnar þar í báta þessa. Vissulega hafa bátar þessir verið Breiðfirðingum hjálparhella á undanförunum árum, en þeir eru þó á margan hátt óhentugir til flutninga, — enda upprunalega útbúnir sem fiski- bátar, en ekki til vöru- eða farþegaflutninga.

Ríkissjóður hefur orðið að greiða mjög háa leigu fyrir umrædda báta. Samgöngur á sjó til Breiðafjarðar hafa þar af leiðandi kostað ríkissjóðinn mikið fé á síðustu árum.

Gera verður ráð fyrir, að viðskipti færist fljótlega í eðlilegt horf eftir stríðið, — þannig að flestar þungavörur verði fluttar beint frá útlöndum til Breiðafjarðar án þess þeim verði umskipað í Reykjavík. Mun þá hinn fyrirhugaði flóabátur vor flytja vörurnar frá Stykkishólmi til Gilsfjarðar- og Hvammsfjarðarhafna og víðar. Bátur þessi mun geta fullnægt algerlega flutningaþörfinni til Gilsfjarðar og að mestu leyti til Hvammsfjarðar. Einnig mun báturinn geta annazt vöruflutninga til ýmissa Snæfellsnesshafna að verulegu leyti.

Með þessu fyrirkomulagi má að mestu losna við leigubáta þá, sem gengið hafa til Breiðafjarðar að undanfögnu. Hafa ferðir þeirra oft orðið mjög dýrar fyrir ríkissjóð og jafnframt óhentugar og kostnaðarsamar fyrir móttakendur varanna.

Bátur sá, er vér höfum í hyggju að láta smíða til áætlunarferða og póstferða, mun kosta 300 til 350 þúsund krónur. Rekstur slíks báts getur eigi borið sig nema verulegt framlag verði veitt úr ríkissjóði upp í stofnkostnað og að árlegur rekstrarstyrkur verði auk þess hækkaður mjög mikið.

Vér leyfum oss því að fara þess á leit við hið háa Alþingi, að það veiti oss byggingarstyrk til fyrirhugaðs flóabáts á fjárlögum ársins 1946, að upphæð kr. 100000.00, og enn fremur rekstrarstyrk á sömu fjárlögum, að upphæð kr. 70000.00.

Vér leyfum oss að vísa til álits hr. forstjóra Pálma Loftssonar um þörfina fyrir bát þennan. Munum vér senda honum teikningar og smíðalýsingar af bátnum mjög fljótlega.

Ef þess er óskað, þá getum vér útvegað umsagnir ýmissa manna, er veita verzlunum forstöðu umhverfis Breiðafjörð, um mál þetta.

Virðingarfyllst

pr. pr. Kaupfélag Stykkishólms
Sig. Steinþórsson
sign.

Lárus Guðmundsson
sign.

Til samgöngumálanefndar Alþingis, Reykjavík.

Samgöngumálanefndir töldu eigi fært að verða við þessari málaleitan að svo stöddu. Segir í nefndaráliti þeirra (Þingskjal 270), að hugmyndinni sé of skammt á veg komið, en ætlazt til, að fullnaðarkönnun verði gerð um málið. Nú er lokið öllum nauðsynlegum undirbúningi. Nákvæmar teikningar og smíðalýsingar liggja fyrir. Til þess að þegar sé unnt að hefja framkvæmdir þessa nauðsynjamáls, er tillaga þessi flutt. Ef hið aitti afgreiðslu næstu fjárlaga, mundi málið tefjast um eins árs bil.

Flm. hafa rætt mál þetta við hæstv. fjármálaráðberru og samgöngumálaráðberru. Enn fremur við forstjóra Skipaútgerðar ríkisins, sem mun láta þeirri nefnd, er fær málið í hendur, frekari upplýsingar í té. Eftir þessi viðtöl hafa flm. talið rétt, að tillagan ákveði þriðjungs framlag, en sé ekki bundin við tiltekna fjárhæð. Hækkun á rekstrarstyrk virðist hins vegar geta beðið næstu fjárlaga.

Nd. 577. Breytingartillaga

við frv. til laga um verðlagningu landbúnaðarafurða o. fl.

Frá Bjarna Ásgeirssyni, Jóni Sigurðssyni og Skúla Guðmundssyni.

Aftan við 1. tölul. 6. greinar bætist: Verðlagið skal ákveðið á hverjum tíma eftir vísitölu landbúnaðarvara, sem reiknuð er árlega af Hagstofu Íslands samkvæmt grundvelli sexmannanefndar, sbr. lög nr. 42 frá 14. apríl 1943.

Nd. 578. Frumvarp til laga

um orlofsheimili verklýðsfélaga.

Flm.: Sigurður Guðnason.

1. gr.

Þau verklýðsfélög, sem samþykkja að koma upp orlofsheimilum fyrir félagsmenn sína, skulu njóta þeirrar aðstoðar ríkissjóðs, er um getur í lögum þessum, enda uppfylli þau skilyrði laganna og þeirra reglugerða, er settar kunna að verða samkvæmt þeim.

2. gr.

Ríkissjóður skal árlega leggja fram 250000 kr. sem óendurkræfan styrk til byggingar orlofsheimila. Alþýðusamband Íslands skal ákveða, hvaða félög njóti styrks í hvert skipti.

Þó skal styrkur til hvers einstaks heimilis aldrei nema hærri upphæð en 25% stofnkostnaðar. Til stofnkostnaðar telst allur nauðsynlegur húsbúnaður.

3. gr.

Nú ákveður verklýðsfélag að byggja orlofsheimili samkvæmt lögum þessum, og skal það þá senda Alþýðusambandi Íslands uppdrátt af heimilinu ásamt kostnaðaráætlun. Að fengnum meðmælum Alþýðusambandsins skal ríkissjóður greiða styrk til byggingarinnar samkvæmt 2. gr. Jafnframt skal ríkisstjórnin fyrir hönd ríkissjóðs ábyrgjast lán, sem viðkomandi verklýðsfélag tekur vegna byggingar orlofsheimilisins, allt að 50% stofnkostnaðar.

Þó skal samanlögð lánsupphæð, sem ríkissjóður ábyrgist, ekki vera hærri en 500000 kr. á ári.

4. gr.

Orlofsheimili, sem byggð eru samkvæmt lögum þessum, eru eign viðkomandi verklýðsfélaga. Skulu þau annast stjórn heimilanna og rekstur allan, þar með talið viðhald húsa og húsgagna.

5. gr.

Nánari fyrirmæli um gerð orlofsheimila og annað, er rekstur þeirra varðar, skulu sett í reglugerð, er stjórn Alþýðusambands Íslands setur að fengnum tillögum byggingarfróðs manns og birt skal í B-deild Stjórnartíðinda.

6. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Á síðari árum hefur það mjög farið í vöxt, að bæjarbúar vilji nota þann frítíma, er þeir hafa frá störfum sínum, til að ferðast um sveitir landsins og dvelja um nokkurra daga skeið á heppilegum stöðum sér til hvíldar og hressingar. En skortur á viðeigandi gisti- og dvalarheimilum hefur mjög hindrað slík ferðalög alls þorra þess fólks, sem annars hefði viljað nota frítíma sinn á þennan hátt.

Heimavistarskólar sveitanna eru því nær einu stofnanirnar, sem hægt hefur verið að nota í þessum tilgangi, enda hefur aðsókn að þeim verið miklu meiri en móttökugeta.

Með gildistöku orlofslaganna 1943 jókst þörfin fyrir slík heimili um allan helming, þar sem ákveðið er, að hver verkamaður skuli hafa 12 daga orlof á ári. Það má segja, að nokkuð skiptist í tvö horn um það, hvornig orlofshafar vilja nota þennan frítíma. Margt af hinu yngra fólki vill ferðast um landið án þess að hafa

langar dvalir á sama stað. Aftur á móti vill fjöldi af hinum eldri verkamönnum dvelja mestallan leyfistímann á sama stað sér til hvíldar og hressingar.

Sum verklyðsfélög hafa þegar byrjað að skipuleggja slíkar orlofsferðir á hinn myndarlegasta hátt, en orðið að takmarka þá starfsemi mjög vegna skorts á gisti- og dvalarheimilum, og má þar með segja, að fjöldi orlofshafa sé því nær útilokaður frá því að geta notað frítíma sinn eins og æskilegast væri.

Þetta viðfangsefni verður án efa ekki leyst nema verklyðsfélögin sjálf taki forustuna. Enda hafa sum þeirra, t. d. Dagsbrún, byrjað starfsemi í þessa átt. Hins vegar stendur fjárskortur mjög í vegi fyrir framkvæmdum, og má því teljast fullkomlega eðlilegt, að hið opinbera ljái þessu máli stuðning, bæði með því að veita nokkurn styrk til slíkra heimila og ábyrgjast lán allt að helmingi stofnkostnaðar.

Til þess að slík orlofsheimili geti náð tilgangi sínum, þurfa þau að vera allvel útbúin. Í hverju heimili þyrftu að vera eldhús, borðsalur, lestrarsalur og svefnherbergi fyrir ákveðinn fjölda gesta. Gætu hin stærri verklyðsfélög skipulagt dvalir meðlima sinna þannig, að húsnæðið væri sifellt í notkun. Frá heimilunum mætti síðan skipuleggja stuttar skemmtiferðir um nágrennið ákveðna daga dvalartímans. Einnig mætti skipuleggja starfsemina þannig, að hópar, sem ferðast um landið, gætu dvalið um lengri eða skemmri tíma eftir atvikum á heimilum féлага í öðrum landshlutum.

Hér er um stórmikið menningarmál að ræða, að hjálpa því fólki, sem vinnur einhæfa vinnu svo að segja árið um kring, til að nota frítíma sinn þannig, að hann geti orðið því til sem mestrar andlegrar og líkamlegrar hressingar. Það má því teljast sanngjarnt, að ríkið veiti starfsemi sem þessari stuðning engu síður en byggingu íþróttahúsa og sundlauga, sem hvort tveggja fær stuðning frá íþróttasjóði. Hér er í raun og veru um hliðstæður að ræða, sem leggja má nokkuð að jöfnu.

Nd. 579. Frumvarp til laga

um breyting á lögum nr. 3 9. jan. 1935, um verkamannabústaði.

Flm.: Sigfús Sigurhjártarson, Sigurður Guðnason.

1. gr.

Við 4. tölulið 3. gr. laganna bætist ný málsgr., svo hljóðandi:

Nú samþykkir stjórn Byggingarsjóðs að afla lánsfjár til byggingarframkvæmda með skuldabréfaútboði, og er Landsbankanum þá skylt að taka við bréfunum fyrir nafnverð, en síðan annast bankinn sölu þeirra. Ekki er bankanum þó skylt að kaupa samkvæmt þessu meira en svo af skuldabréfum byggingarsjóðs, að nemi 20 millj. króna.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Lög um verkamannabústaði eru tvímælalaust þýðingarmesta löggjöf, sem Alþingi hefur sett til að greiða fyrir byggingu íbúðarhúsa í kaupstöðum og kauptúnum. Skilningur almennings hefur farið hraðvaxandi á nytsemd þessarar löggjafar, og æ fleiri byggingarfélög hafa verið stofnuð á grundvelli hennar.

Byggingarsjóði verkamannabústaða hafa í samræmi við þetta borizt fleiri og stærri lánbeiðnir á þessu og síðasta ári en dæmi eru til áður, en aðstaða hans til lánsfjáröflunar hefur ekki batnað að sama skapi, og nú er svo komið, að heita má, að lögin um verkamannabústaði séu ekki framkvæmanleg, vegna þess að byggingar-

sjóðurinn getur ekki fengið þau lán, sem hann þarf og þarf af leiðandi ekki veitt hinum einstöku félögum þau lán, sem þau þurfa til bráðnauðsynlegra framkvæmda.

Eins og nú standa sakir hefur byggingarsjóðurinn lofað einstökum byggingarfélögum lánum, sem næst 6 milljónum króna að upphæð. Hjá sjóðnum liggja óafgreiddar beiðnir sem hér segir:

til Neskaupstaðar	600000 kr.
— Hafnarfjarðar	1300000 —
— Sauðárkróks	770000 —
— Bolungavíkur	500000 —
— Siglufjarðar	2040000 —

Samtals 5210000 kr.

Kunnugt er, að stofnuð hafa verið byggingarfélög á Eskifirði, Eyrarbakka, Djúpa-vogi, Patreksfirði, Seyðisfirði, Bildudal og í Búðahreppi, Frá öllum þessum félögum má búast við lánbeiðnum á hverri stundu, og ekki er hátt áætlað, að þær nemi samtals 5 milljónum króna.

Samkvæmt þessu má gera ráð fyrir, að innan skamms liggi fyrir hjá byggingarsjóðnum loforð um lán og lánbeiðnir, er nemi um 16 milljónum króna.

Til að mæta þessum þörfum, hefur byggingarsjóðurinn boðið út skuldabréfa-lán að upphæð 3.5 milljónir króna, en af þeim bréfum hefur til þessa ekki selzt nema sem svarar einni milljón. Við svo búið má ekki standa, það má ekki hindra framtak þeirra byggingarfélaga, sem eru reiðubúin að hefja byggingarframkvæmdir, en framtak þeirra verður hindrað, ef ekki verður undinn bráður bugur að því að tryggja byggingarsjóðnum nægileg lán. Beinasta og eðlilegasta leiðin er að leggja þjóðbankanum þá skyldu á herðar að innleysa skuldabréf sjóðsins, en að sjálfsögðu hefur bankinn aðstöðu til að selja þau aftur að meira eða minna leyti á frjálsum markaði.

Sjálfsagt er þó að takmarka þessa skyldu bankans, og þykir hæfilegt, að innlausnarskylda nái til allt að 20 milljóna kr.

Fyrir þinginu liggur nú frumvarp til laga um opinbera aðstoð við byggingaríbúðarhúsa í kaupstöðum og kauptúnum. Í þessu frumvarpi felst meðal annars endurskoðun á lögunum um verkamannabústaði. Frumvarp þetta var lagt fram í efri deild í desember s. l. og þá vísað til félagsmálanefndar. Nefndin hefur ekki skilað álitni um frumvarpið, og mun því enn verða nokkur dráttur á afgreiðslu þess. Í frumvarp þetta vantar ákvæði um lánsfjáröflun til handa byggingarsjóðum, en úr því mætti bæta í meðförum þingsins, en þó að það verði gert, er brýn og aðkallandi nauðsyn að gera ráðstafanir til að opna byggingarsjóðunum leiðir til fjáröflunar nú þegar, svo að ekki verði tafðar eða hindraðar þær byggingarframkvæmdir, sem byggingarfélögin hafa í hyggju að hefja á þessu vori. Það er því brýn þörf, að frumvarp þetta fái sem skjótasta afgreiðslu. Hver dagur er dýr þeim, sem á byggingarframkvæmdir hyggja í sumar, og húsnæðisvandráðin eru svo mikil, að Alþingi ber skylda til að greiða fyrir byggingu verkamannabústaða eftir því, sem mögulegt er.

Ed.

580. Breytingartillaga

við brtt. á þskj. 556 (Landshöfn í Keflavíkur- og Njarðvíkurhreppum).

Frá Steingrими Aðalsteinssyni.

Við 4. Í stað orðanna „tveir skipaðir samkvæmt tilnefningu stjórnar Landsambands ísl. útvegsmanna“ komi: einn skipaður eftir tilnefningu Alþýðusambands Íslands, einn eftir tilnefningu Landssambands ísl. útvegsmanna.

Nd. 581. Nefndarálit

um frv. til l. um menntaskóla.

Frá menntamálanefnd.

Nefndin hefur rætt þetta frv. ýtarlega og haft samráð við fræðslumálastjóra, rektor Menntaskólans og Kristín yfirkennara Ármannsson. Leggur n. til, að frv. verði samþ. með breytingum, sem prentaðar eru á sérstöku þingskjali.

Alþingi, 19. marz 1946.

Sigfús Sigurhjartarson,
form.

Gunnar Thoroddsen,
fundaskr., frsm.

Páll Þorsteinsson.

Sigurður Bjarnason.

Barði Guðmundsson.

Nd. 582. Breytingartillögur

við frv. til l. um menntaskóla.

Frá menntamálanefnd.

1. Við 1. gr. Greinin orðist svo:
Menntaskólar eru tveir, annar í Reykjavík, hinn á Akureyri. Stofna skal hinn þriðja í sveit, þegar fé er veitt til þess í fjárlögum.
Kostnaður við stofnun og rekstur menntaskóla greiðist úr ríkissjóði.
2. Við 3. gr. Greinin orðist svo:
Í skólunum eru 4 ársbekkir. Greinast 3 efstu bekkirnir í 2 deildir; máladeild og stærðfræðideild. Heimilt er fræðslumálastjórn að stofna fleiri deildir við skólana samkvæmt tillögum hlutaðeigandi skólastjórnar.
3. Við 6. gr. Greinin falli niður.
4. Við 7. gr. 1. tölul. orðist svo:
1. að nemandi, sem tekinn er í 1. bekk, sé fullra 16 ára um næstu áramót.
Aldursákvæði samkvæmt þessu gilda um inntöku í aðra bekki. Skólastjórn getur veitt undanþágu frá þessum ákvæðum.
5. Við 10. gr. 1. mgr. orðist svo:
Í skólunum skal kenna: íslenzku og íslenzk fræði, dönsku, ensku, þýzku, frönsku, latínu, sögu og félagsfræði, kristin fræði, náttúrufræði, eðlisfræði og efnafræði, stærðfræði og stjörnufræði, bókfærslu, íþróttir og söng.
6. Við 11. gr. Greinin orðist svo:
Í hverjum bekk skal að jafnaði halda próf í lok skólaárs, og er próf 4. bekkjar stúdentspróf. Árspróf veitir nemanda, er stenzi það, rétt til að setjast í næsta bekk fyrir ofan. Það getur verið lokapróf í einstökum greinum, eftir því sem fyrir verður mælt í reglugerð.
7. Við 2. gr. Greinin orðist svo:
Stúdentspróf veitir rétt til inngöngu í háskóla, með þeim takmörkunum, sem settar eru í lögum hans og reglugerð.
Menntaskólar einir hafa rétt til að brautskrá stúdenta.
Ákvæði 2. málsg. raskar ekki þeim réttindum, sem einstakir skólar hafa þegar fengið.
8. Við 13. gr. Í stað „samkvæmt tillögum“ komi: að fengnum tillögum.
Alþt. 1945. A. (64. löggjafarþing).

9. Við 15. gr. Greinin orðist svo:
Skólastjórar og fastir kennarar eru embættismenn ríkisins og taka laun samkvæmt launalögum. Þeir skulu skipaðir af forseta Íslands. Leita skal áður um-sagnar skólastjórnar.
Tölu fastra kennara skal miða við það, að einn fastur kennari komi að jafnaði á hverja bekkjardeild.
Skólastjórar ráða stundakennara og annað starfsfólk skólanna með samþykki fræðslumálastjórnar.
10. Við 17. gr. Greinin falli burt.
11. Við 18. gr. Greinin orðist svo:
Nú hefur kennari gegnt embætti í 10 ár og óskar að hverfa frá störfum í eitt ár til að efla þekkingu sína og kennarahæfni, skal hann þá senda fræðslumálastjórn beiðni um orlof ásamt greinargerð um, hvernig hann hyggst að verja orlofsárinu. Ef fræðslumálastjórn telur þá greinargerð fullnægjandi, á hann rétt á ársorlofi með fullum launum og síðan tíunda hvert starfsár á sama hátt og með sömu skilyrðum. Beiðni um orlof skal send fræðslumálastjórn með árs fyrirvara. Fræðslumálastjórn veitir kennurum, er þess óska, leiðbeiningar um, hvernig orlofsárum skuli varið, en allir verða þeir að gefa henni fullnægjandi skýrslu um störf sín að orlofsári loknu, að viðlögðum launamissi fyrir það ár.
Fræðslumálastjórn setur nánari reglur um frankvæmd orlofs kennara. Skal þess gætt, að það truflí ekki störf skólanna eða torveldi þau.
12. Við 20. gr. Greinin orðist svo:
Fræðslumálastjórn er yfirstjórn skólanna.
Skólastjóri og fastir kennarar skipa skólastjórn, eftir því sem nánara er ákveðið í reglugerð.
13. Við 21. gr. Greinin falli burt.
14. Í stað VII., VIII. og IX. kafla komi svo hljóðandi

VII. KAFLI

Ýmis ákvæði.

19. gr.

Yfirstjórn skólanna skipar, í samráði við skólayfirlækni og skólastjóra, skólalækna til 5 ára í senn og ákveður þeim þóknun fyrir starfann.

Skólalæknar skulu hafa eftirlit með heilbrigði nemenda og hollustuháttum í skólunum.

20. gr.

Um skólatíma og leyfi, nemendur, reglu og aga skal ákveðið í reglugerð.

15. Greinatala og kafla breytist skv. atkvgr.

Nd.

583. Lög

um verðlagningu landbúnaðarafurða o. fl.

(Afgreidd frá Nd. 19. marz).

Samhljóða þskj. 530.

Nd.**584. Nefndarálit**

um frv. til laga um heimild fyrir ríkisstjórnina til þess að halda niðri dýrtiðarvísitölu með fjárgreiðslum úr ríkissjóði og um áhrif nokkurra landbúnaðarafurða á vísitöluna.

Frá meiri hluta fjárhagsnefndar.

Nefndin hefur athugað frumvarpið og varð ekki sammála um afgreiðslu þess. Einn nefndarmanna, Skúli Guðmundsson, taldi sig ekki samþykkan frumvarpinu. En aðrir nefndarmenn leggja til, að það verði samþykkt óbreytt.

Alþingi, 19. marz 1946.

Stefán Jóh. Stefánsson,
p. t. formaður.

Ingólfur Jónsson,
fundaskrifari, frsm.

Einar Olgeirsson.

Hallgr. Benediktsson.

Ed.**585. Frumvarp til laga**

um byggingu gistihúss í Reykjavík.

(Eftir 3. umr. í Nd.).

1. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að verja úr ríkissjóði allt að 5 — fimm — milljónum króna til gistihúsbyggingar í Reykjavík. Fé þetta er ríkisstjórninni heimilt að taka að láni.

2. gr.

Gistihús það, sem um getur í 1. gr., er ríkisstjórninni heimilt að reisa í félagi við bæjarstjórn Reykjavíkur, stofnanir, félög og einstaklinga.

3. gr.

Gistihúsið skal rekið fyrir reikning þeirra aðila, sem verða þátttakendur í því að reisa það. Ef hentara þykir, má þó leigja húsið út til gistihúshalds.

4. gr.

Ef gistihús þetta verður reist og rekið af hlutafélagi, skulu ákvæði hlutafélagalaga, nr. 77/1921, um stofnendur og takmörkun á atkvæðisrétti ekki gilda um það hlutafélag. Að öðru leyti gilda ákvæði téðra hlutafélagalaga nr. 77/1921, svo sem við verður komið.

5. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að taka eignarnámi undir gistihúsið og því til afnota lóðir, hús og mannvirki á landsvæði í krika þeim vestan tjarnarinnar í Reykjavík, er takmarkast af tjörninni, Tjarnargötu og Skothúsvegi, ef samkomulag næst ekki um kaup. Fer þá um eignarnámið eftir lögum nr. 61 14. nóv. 1917.

6. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Nd. 586. Frumvarp til laga

um hafnargerðir og lendingarbætur.

(Eftir 2. umr. í Nd.)

1. gr.

Ríkissjóður greiðir hluta af kostnaði við hafnargerðir og lendingarbætur á þeim stöðum, sem taldir eru í lögum þessum, og í þeim hlutföllum, sem þau ákveða, enda séu áætlanir um framkvæmdir allar samþykktar af samgöngumálaráðuneytinu, eignir og tekjur hafnar- eða lendingarbotasjóðs ekki fullnægjandi til þess að standa undir byggingu hafnarinnar eða lendingarbotanna og fé veitt til þess í fjárlögum.

Ríkisstjórninni heimilast að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs lán til hafnargerða og lendingarbotna í þeim hlutföllum, sem segir í lögum þessum. Ef slík lán eru tekin erlendis, skal það gert í samráði við ráðuneytið, og er óheimilt að leita eftir slíku láni, nema samþykki ráðuneytisins komi til.

Til kostnaðar við hafnargerðir og lendingarbætur telst: hafnargarðar, bryggjur, dýpkanir, uppfyllingar, dráttarbrautir, þurrkvíar, kranar og innsiglingarmerki.

2. gr.

A. Ríkissjóður greiðir $\frac{2}{3}$ af kostnaði við hafnargerð eftirtalinna staða, sbr. þó 1. mgr. 1. gr., og er ríkisstjórninni jafnframt heimilt að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs lán til greiðslu á $\frac{1}{3}$ af kostnaði við hafnargerðina, miðað við þá áætlun, sem ráðuneytið samþykkir, sbr. 1. mgr. 1. gr.:

1. Akranes.	20. Ingólfssjörður.
2. Akureyri.	21. Ísafjörður.
3. Bildudalur.	22. Keflavík.
4. Bolungavík.	23. Neskaupstaður.
5. Borgarnes.	24. Ólafssjörður.
6. Búðareyri í Reyðarfirði.	25. Ólafsvík.
7. Búðir í Fáskrúðsfirði.	26. Patreksfjörður.
8. Dalvík.	27. Raufarhöfn.
9. Djúpavík í Reykjarfirði.	28. Reykjavík.
10. Elliðaárvogur við Reykjavík.	29. Sauðárkrókur.
11. Eskifjörður.	30. Seyðisfjörður.
12. Flateyri í Önundarfirði.	31. Siglufjörður.
13. Grafarnes í Grundarfirði.	32. Skagaströnd.
14. Hafnarfjörður.	33. Stykkishólmur.
15. Hofsós.	34. Suðureyri, Súgandafirði.
16. Hrísey.	35. Vestmannaeyjar.
17. Hólmavík.	36. Þingeyri, Dýrafirði.
18. Húsavík.	37. Þórshöfn.
19. Höfn í Hornafirði.	

B. Ríkissjóður greiðir helming kostnaðar við að gera lendingarbætur á eftirtöldum stöðum, sbr. þó 1. mgr. 1. gr., og er ríkisstjórninni jafnframt heimilt að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs lán til greiðslu á hinum helmingnum af kostnaðinum við lendingarbæturnar, miðað við þá áætlun, sem ráðuneytið samþykkir, sbr. 1. mgr. 1. gr.:

1. Alviðruvör.	31. Hvalneskrókur við Eystrahorn.
2. Arnarstapi.	32. Hvalsker í Patreksfirði.
3. Árskógssandur.	33. Hvammstangi.
4. Bakki í Arnarfirði.	34. Höfn í Bakkafirði.
5. Biönduós.	35. Járngerðarstaðir.
6. Borgarfjörður eystra.	36. Kaldrananes í Bjarnarfirði.
7. Breiðdalsvík.	37. Kópasker.
8. Brekka í Mjóafirði.	38. Króksfjarðarnes.
9. Búðardalur.	39. Látrar í Aðalvík.
10. Bæir á Snæfjallaströnd.	40. Látravík í Rauðasandshreppi.
11. Djúpivogur.	41. Norðurfjörður.
12. Drangsnes.	42. Reykjanes við Ísafjarðardjúp.
13. Eyrarbakki.	43. Salthólmavík.
14. Flatey á Breiðafirði.	44. Sandgerði.
15. Flatey á Skjálfanda.	45. Selárdalur.
16. Fjörður í Múlahreppi.	46. Selvogur.
17. Frambúðir á Snæfellsnesi.	47. Skálar á Langanesi.
18. Gerðar í Garði.	48. Skarðsstöð.
19. Gjögur í Reykjarfirði.	49. Skipavík.
20. Grímsey.	50. Stokkseyri.
21. Grunnavík.	51. Stöðvarfjörður.
22. Hafnarnes.	52. Súðavík í Álftafirði.
23. Hafnir.	53. Sæból í Aðalvík.
24. Haganesvík.	54. Tálknafjörður innan Sveinseyrar.
25. Hagí á Barðaströnd.	55. Vattarnes eystra.
26. Hauganes.	56. Vogar.
27. Haukadalur í Dýrafirði.	57. Vopnafjörður.
28. Hellissandur.	58. Þorkötlustaðir í Grindavík.
29. Hellnar á Snæfellsnesi.	59. Þorlákshöfn.
30. Hnífsdalur.	60. Örlygshöfn í Patreksfirði.

Fari heildarkostnaðaráætlun lendingarbóta, sem hér eftir verða gerðar á einhverjum stað, yfir 800 þúsund krónur, skal staðurinn teljast, að svo miklu leyti sem þar er umfram, til hafnar undir A-lið þessarar greinar og fá eftir það styrk og ábyrgð samkvæmt því.

3. gr.

Skilyrði fyrir styrkveitingu og ábyrgð ríkissjóðs er, að hafnargerðin eða lendingarbæturnar séu framkvæmdar undir yfirumsjón vitamálastjóra eða annars manns, sem samgöngumálaráðherra samþykkir.

4. gr.

Sérhver er skyldur til að láta af hendi mannvirki og land, er þarf til þess að gera höfnina eða lendingarbæturnar, svo og til þess að gera brautir og vegi í því sambandi og til þess að leyfa, að tekið verði í landi hans grjót, mól og önnur jarðefni og þola þær eignakvaðir, óhagræði og takmörkun á afnotarétti, sem hafnargerðin eða lendingarbæturnar hafa í för með sér, allt þó gegn því, að fullar bætur komi fyrir. Náist ekki samkomulag um bæturnar, skulu þær ákveðnar með mati tveggja dómkvaddra manna að tilkvöddum báðum málsaðilum. Kostnaður við matið greiðist af hafnar- eða lendingarbótasjóði, þeim er hlut á að máli. Nú vill annar hvor málsaðili ekki una mati, og getur hann þá heimtað yfirmat, en það skal gera innan 14 daga, frá því er matsgerð er lokið. Yfirmatið skal framkvæmt á sama hátt af 4 dómkvöddum mönnum. Kostnað við yfirmatið greiðir sá, sem þess hefur krafizt, ef mats-

upphæðinni verður ekki breytt meir en nemur 10 af hundraði af hinni ákveðnu endurgjaldsfjárhæð, ella greiðist kostnaðurinn úr hlutaðeigandi hafnar- eða lendingarbótasjóði.

5. gr.

Meðfram strandlengju hafnarinnar eða þess svæðis, sem lendingarbæturnar ná til, má ekki gera í sjó fram neina bryggju eða önnur mannvirki né fylla upp eða dýpka nema samkvæmt tillögum hafnar- eða lendingarbótanefndar og með samþykki hlutaðeigandi sveitarstjórnar. Beiðni um að gera slík mannvirki skal senda hafnar- eða lendingarbótanefnd, er sendir hana áfram til hlutaðeigandi sveitarstjórnar með tillögum sínum.

Sá, sem fengið hefur leyfi til að gera slíkt mannvirki, skal skyldur að halda því svo við, að engin hætta stafi af því. Sé leyfið eigi notað innan 2 ára frá veitingu þess, fellur það úr gildi, og er óheimilt að framkvæma mannvirkið eftir þann tíma, nema nýtt leyfi komi til.

Heimilt er að nema í burtu án endurgjalds bryggju eða önnur mannvirki í sjó fram, sem staðið hafa ónotuð í 5 ár eða lengur.

Brot gegn þessari grein varða sektum, allt að 10 þús. krónum, og getur stjórn hafnar- eða lendingarbótamála látið nema á burt á kostnað eiganda mannvirki, sem byggt er í óleyfi eða án þess að settum skilyrðum sé fylgt.

6. gr.

Hlutaðeigandi sveitarstjórn hefur á hendi stjórn málefna hafnarinnar eða lendingarbótanna undir yfirumsjón atvinnu- og samgöngumálaráðuneytisins, en skal fela framkvæmd þeirra mála þriggja eða fimm manna nefnd. Í reglugerð skal setja ákvæði um kosningu nefndarmanna, tölu þeirra og starfssvið.

7. gr.

Eignum hafnar- eða lendingarbótasjóðs má einungis verja í þarfir hafnarinnar eða lendingarbótanna. Hlutaðeigandi sveitarsjóður ber ábyrgð á eignum og skuldbindingum sjóðsins.

8. gr.

Óheimilt er án samþykkis ráðuneytisins að selja eða veðsetja fasteignir hafnar- eða lendingarbótasjóðs eða kaupa nokkrar nýjar fasteignir, taka lán til lengri tíma en svo, að þau verði endurgreidd af tekjum ársins, sem í hönd fer, að endurnýja lán eða fresta greiðslu þeirra. Enn fremur er óheimilt án samþykkis ráðuneytisins að hefja framkvæmd mannvirkja við höfnina, sem eru svo stórvaxin, að árstekjurnar nægi ekki til að koma þeim í framkvæmd.

9. gr.

Til þess að standast kostnað við hafnargerðina eða lendingarbæturnar og til árlegs rekstrarkostnaðar er heimilt að leggja gjöld á skip þau og báta, er nota höfnina eða lendingarbæturnar, svo og á vörur þær, er þau flytja, þar með talinn afli, er þau leggja á land. Enn fremur gjöld fyrir afnot annarra tækja hafnarinnar, sbr. 1. gr. Gjöld þessi séu ákveðin í reglugerð, sem ráðuneytið setur að fengnum tillögum hafnar- eða lendingarbótanefndar þeirrar, er hlut á að máli.

Herskip og skemmtiferðaskip eru undanþegin þessum gjöldum.

Enn fremur er heimilt að ákveða í reglugerðinni, að árlegt afgjald skuli greiða af bryggjum eða mannvirkjum, sem gerð eru samkv. 5. gr.

Heimilt er að innheimta gjöld hafnar- og lendingarbótasjóðs, þegar byrjað er á framkvæmdum hafnarmannvirkja.

Öll þessi gjöld má taka lögtaki, og hafa þau sama forgangsrétt sem opinber gjöld.

10. gr.

Reikningsár hafnarsjóðs og lendingarbótasjóðs er almanaksárið.

11. gr.

Fyrir 1. nóv. ár hvert ber hafnar- eða lendingarbótanefnd að hafa samið og lagt fyrir hlutaðeigandi sveitarstjórn frumvarp til áætlunar um tekjur og gjöld hafnar- eða lendingarbótasjóðs á komandi ári. Sveitarstjórn skal hafa fullsamið áætlunina og sent hana samgöngumálaráðuneytinu til staðfestingar fyrir árslok ásamt nauðsynlegum skýringum á tekju- og gjaldaliðum.

12. gr.

Nú eru í ráði meiri háttar framkvæmdir eða ráðstafanir, sem samþykki ráðuneytisins þarf til, og skal þá hlutaðeigandi sveitarstjórn senda ráðuneytinu tillögu um það svo tímanlega, að samþykki ráðuneytisins verði fengið, áður en sveitarstjórn gengur endanlega frá fjárhagsáætlun hafnar- eða lendingarbótasjóðs.

13. gr.

Eigi má hefja framkvæmdir utan fjárhagsáætlunar eða fara fram úr tilteknum fjárhæðum án samþykkis hlutaðeigandi sveitarstjórnar og samgöngumálaráðuneytisins.

14. gr.

Halda skal reikning yfir allar tekjur og öll gjöld hafnar- og lendingarbótasjóðs. Við lok hvers reikningsárs og eigi síðar en fyrir lok febrúarmánaðar ár hvert skal gera reikning yfir tekjur og gjöld og efnahagsreikning hafnar- og lendingarbótasjóðs á sérstök eyðublöð, er ráðuneytið lætur gera fyrir hafnar- og lendingarbótasjóði.

Reikningana skal endurskoða og úrskurða á sama hátt og reikning hlutaðeigandi bæjar- eða sveitarsjóðs, og skal jafnan senda ráðuneytinu afrit af reikningunum þannig.

15. gr.

Með reglugerð má setja nánari ákvæði, sem gilda fyrir hverja höfn eða lendingarbótasvæði fyrir sig. Skal í henni kveða á um stjórn hafnar- eða lendingarbótasjóðs, umferð og góða reglu, ákveða gjöld samkvæmt 9. gr. laga þessara, ákveða takmörk hafnarinnar eða þess svæðis, er lendingarbæturnar ná til, og annað, er þurfa þykir.

Í reglugerðinni má ákveða sektir fyrir brot á henni allt að 10000 krónum, og renna þær sektir í þann hafnar- eða lendingarbótasjóð, er hlut á að máli.

Reglugerðir um hafnir samkv. lögum, sem numin eru úr gildi með ákvæðum 17. gr., skulu færðar til samræmis við þessi lög innan eins árs frá gildistöku þeirra.

16. gr.

Með mál út af brotum á lögum þessum eða reglugerðum, sem settar kunna að verða samkvæmt þeim, skal fara að hætti opinberra mála.

17. gr.

Með lögum þessum eru numin úr gildi eftirtalin lagaákvæði:

Hafnarlög fyrir Akureyrarkaupstað, nr. 62 3. nóv. 1915, ásamt lögum nr. 75 20. des. 1944, um breyting á þeim lögum.

Hafnarlög fyrir Hafnarfjarðarkaupstað, nr. 30 14. júní 1929, ásamt lögum nr. 12 13. febr. 1943, um breyting á þeim lögum.

Hafnarlög fyrir Ísafjarðarkaupstað, nr. 34 19. júní 1922, ásamt lögum nr. 12 24. marz 1944, um breyting á þeim lögum.

Hafnarlög fyrir Reykjavíkurborg, nr. 19 11. júlí 1911, ásamt lögum nr. 49 23. júní 1932, lögum nr. 36 19. júní 1933, og lögum nr. 11 30. des. 1943, um breyting á þeim lögum.

Hafnarlög fyrir Siglufjarðarkaupstað, nr. 10 24. marz 1944. Þó skulu ákvæði 6. gr. þeirra laga standa áfram í fullu gildi.

Hafnarlög fyrir Vestmannaeyjar, nr. 60 10. nóv. 1913, ásamt lögum nr. 63 3. nóv. 1915, lögum nr. 29 31. maí 1927, lögum nr. 39 7. maí 1928, lögum nr. 34 14. júní 1929, lögum nr. 58 19. maí 1930 og lögum nr. 36 23. júní 1932, um breytingar og viðauka við þau lög.

Hafnarlög fyrir Akranes, nr. 23 20. maí 1942, ásamt lögum nr. 2 12. jan. 1945, um breyting á þeim lögum.

Hafnarlög fyrir Bolungavík, nr. 11 24. marz 1944.

Lög nr. 66 8. sept. 1931, um hafnargerð á Dalvík, og lög nr. 79 7. des. 1943, um breyting á þeim lögum.

Hafnarlög fyrir Grundarfjörð, nr. 88 15. sept. 1942.

Lög nr. 24 13. jan. 1938, um hafnargerð á Hofsósi.

Hafnarlög fyrir Hrísey, nr. 10 24. jan. 1945.

Lög nr. 38 19. júní 1933, um hafnargerð á Húsavík, ásamt lögum nr. 45 14. apríl 1943, um breyting á þeim lögum.

Hafnarlög fyrir Keflavík, nr. 23 25. des. 1943, ásamt lögum nr. 14 24. jan. 1945, um breyting á þeim lögum.

Hafnarlög fyrir Neskaupstað, nr. 66 4. júlí 1942, ásamt lögum nr. 71 30. des. 1944, um breyting á þeim lögum.

Hafnarlög fyrir Ólafsfjörð, nr. 68 28. des. 1944.

Lög nr. 60 28. nóv. 1919, um hafnargerð í Ólafsvík, ásamt lögum nr. 55 28. jan. 1935 og lögum nr. 12 24. jan. 1945, um breyting á þeim lögum.

Hafnarlög fyrir Patreksfjörð, nr. 67 4. júlí 1942.

Lög nr. 68 11. júní 1938, um hafnargerð á Raufarhöfn, ásamt lögum nr. 97 14. maí 1940, um breyting á þeim lögum.

Lög nr. 65 8. sept. 1931, um hafnargerð á Sauðárkróki, ásamt lögum nr. 11 24. jan. 1945, um breyting á þeim lögum.

Lög nr. 21 14. júní 1929, um hafnargerð á Skagaströnd, ásamt lögum nr. 49 28. jan. 1935 og lögum nr. 77 20. des. 1944, um breyting á þeim lögum.

Lög nr. 24 12. febr. 1940, um hafnargerð í Stykkishólmi.

Lög nr. 23 13. jan. 1938, um hafnargerð á Suðureyri.

Lög nr. 30 13. júní 1937, um hafnargerð á Þórshöfn.

Lög nr. 24 26. febr. 1943, um lendingarbætur í Bakkagerði í Borgarfirði.

Lög nr. 24 15. júní 1926, um bryggjugerð í Borgarnesi.

Lög nr. 13 24. marz 1944, um lendingarbætur í Breiðdalsvík.

Lög nr. 69 28. des. 1944, um lendingarbætur á Djúpavogi.

Lög nr. 45 8. sept. 1931, um lendingarbætur á Eyrarbakka, ásamt lögum nr. 31 12. júní 1939, um breyting á þeim lögum.

Lög nr. 42 23. febr. 1945, um lendingarbætur í Flatey á Skjálfanda.

Lög nr. 37 15. febr. 1945, um lendingarbætur í Grunnavík.

Lög nr. 14 24. marz 1944, um lendingarbætur í Höfnum í Gullbringusýslu.

Lög nr. 89 16. des. 1943, um lendingarbætur í Hnífsdal.

Lög nr. 58 28. jan. 1935, um hafnargerð í Hornafirði, ásamt lögum nr. 22 26. febr. 1943, um breyting á þeim lögum.

Lög nr. 50 10. okt. 1944, um lendingarbætur á Hvalskeri við Patreksfjörð.

Lög nr. 113 20. des. 1943, um lendingarbætur í Grindavík, ásamt lögum nr. 13 24. jan. 1945, um breyting á þeim lögum.

Lög nr. 55 12. okt. 1944, um lendingarbætur á Látrum í Aðalvík.

Lög nr. 70 28. des. 1944, um lendingarbætur í Selárdal í Ketildalahreppi.

Lög nr. 90 25. sept. 1942, um lendingarbætur á Skálum.

- Lög nr. 65 4. júlí 1942, um lendingarbætur í Skipavík.
 Lög nr. 22 20. maí 1942, um lendingarbætur á Stokkseyri.
 Lög nr. 88 16. des. 1943, um lendingarbætur í Stöðvarfirði.
 Lög nr. 53 12. okt. 1944, um lendingarbætur við Sæból í Aðalvík.
 Lög nr. 44 14. apríl 1943, um lendingarbætur á Vattarnesi við Reyðarfjörð.
 Lög nr. 97 16. des. 1943, um lendingarbætur í Vogum í Vatnsleysustrandar-
 hreppi.
 Lög nr. 53 14. júní 1929, um lendingarbætur í Þorlákshöfn.
 Lög nr. 26 12. febr. 1945, um lendingarbætur í Þorkötlustaðahverfi í Grindavík.
 Lög nr. 51 10. okt. 1944, um lendingarbætur í Örlygshöfn við Patreksfjörð.

Sp. 587. Þingsályktun

um ávarpsheiti kvenna og karla.

(Afgreidd frá Sp. 19. marz).

Samhljóða þskj. 408.

Nd. 588. Breytingartillögur

við frv. til l. um landnám, nýbygðir og endurbyggingar í sveitum.

Frá Sigurði Guðnasyni.

- Við 6. gr. Greinin orðist svo:
 Landnám þetta skal fara fram á landi, sem er eign ríkis, bæjar-, sveitar-
 eða byggðarféлага. Keypt skal land í þessu skyni, þar sem þess gerist þörf,
 og er heimilt að taka þær jarðir eða hluta úr jörðum, sem ekki næst samkomu-
 lag um kaup á, eignarnámi til þessara nota.
- Við 28. gr. Síðari hluti greinarinnar orðist svo: Til bygginganna fær hann lán úr
 Byggingarsjóði handa hverju býli í hverfinu. Lánið skal vaxta- og afborgunar-
 laust þann tíma, sem það er á hendi landnámsstjóra. Þegar um kaup er að
 ræða, skal kaupandinn taka lán þetta að sér og skal við móttöku greiða lánið
 niður um minnst 25% af byggingarkostnaði. Sé um leigu að ræða, telst ábú-
 andi eigandi þeirra bygginga og annarra framkvæmda, er hann sjálfur fram-
 kvæmir.

Nd. 589. Frumvarp til laga

um breyting á lögum nr. 84 6. júlí 1932, um bifreiðaskatt o. fl.

Flm.: Ingólfur Jónsson.

1. gr.

Aftan við 2. gr. laganna bætist nýr málslíður, svo hljóðandi: Enn fremur skulu
 jeppbifreiðar, sem aðallega eru notaðar við landbúnaðarstörf, undanþegnar þessum
 skatti.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Alþt. 1945. A. (64. löggjafarþing).

Greinargerð.

Eins og kunnugt er, hefur ríkisstjórnin beitt sér fyrir því, að til landsins verði fluttar svonefndar jeppbifreiðar, sem eingöngu eru ætlaðar bændum til heimilisnota og landbúnaðarstarfa. Bifreiðar þessar munu vera mjög hentugar við ýmiss konar landbúnaðarstörf. Eru því margar umsóknir komnar frá bændum víðsvegar um landið um þessar bifreiðar. Þótt bifreiðarnar séu mjög dýrar, sækjast bændur eftir þeim í von um að geta með því móti haldið framleiðslunni áfram þrátt fyrir fólkskulu og ýmsa fleiri erfiðleika. Rekstur bifreiðar yfirleitt er mjög dýr. Skattar eru miklir á þeim, og mun landbúnaðarframleiðslan tæplega þola slík útgjöld. Það er ekki heldur nein sanngirni í því að innheimta bifreiðaskatt af bifreið, sem aðallega er notuð við heimilið í þágu framleiðslunnar, svo sem jarðvinnslu, heyskap og annað snertandi landbúnaðinn. Það má ekki eiga sér stað að skattleggja þessar bifreiðar, og þess vegna er frumvarp þetta flutt.

Sp.

590. Þingsályktun

um ríkisábyrgð á láni til vatnsveitu Stykkishólms.

(Afgreidd frá Sp. 19. marz.)

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að ábyrgjast, gegn tryggingum, er hún metur gildar, allt að 600 þús. króna lán, er Stykkishólmshreppur tekur til þess að standast kostnað við vatnsveitu fyrir Stykkishólmi, þó eigi yfir 85% af heildarkostnaði stofnaða, ásamt uppistöðu og vatnsgeymi, enda sé verkið framkvæmt undir eftirliti þess aðila, er ríkisstjórnin samþykkir.

Nd.

591. Nefndarálit

um frv. til laga um heimild fyrir ríkisstjórnina til þess að halda niðri dýrtíðarvísitölu með fjárgreiðslum úr ríkissjóði og um áhrif nokkurra landbúnaðarafurða á vísitöluna.

Frá minni hl. fjárhagsnefndar.

Frumvarp þetta er lagt fyrir þingið til staðfestingar á bráðabirgðalögum, sem út voru gefin 2. ágúst s. l. Með þeim brbl. var framlengd heimild ríkisstjórnarinnar til að verja fé úr ríkissjóði til þess að halda niðri dýrtíðarvísitölu um eins árs skeið, frá 15. sept. 1945 að telja, en heimild sú, sem stjórninni var veitt til slíkra ráðstafana með lögum nr. 58 frá 3. marz 1945, gildi ekki lengur en til 15. sept. 1945.

Í lögum nr. 58 frá 3. marz 1945, um breyt. á l. um dýrtíðarráðstafanir, var lagt fyrir ríkisstjórnina að „kosta kapps um, að verðlagsvísitalan fari ekki yfir 272 stig“. Þessi samþykkt Alþingis hefur ekki borið þann árangur, sem til var ætlazt, því að vísitalan er fyrir löngu komin í 285 stig, þrátt fyrir áframhaldandi fjárgreiðslur úr ríkissjóði og aðrar ráðstafanir, sem ágreiningi hafa valdið, en gerðar hafa verið í því skyni að halda vísitölunni niðri. Ein af þeim ráðstöfunum var sú, að skipa búnaðarráð, svipta bændastéttina þannig möguleikum til þess að verðleggja afurðir sínar og láta síðan ákvarða verðlag landbúnaðarafurða á s. l. hausti lægra en réttmætt var, miðað við tekjur annarra landsmanna, og fella jafnframt niður greiðslu útflutningsuppbóta.

Um síðustu áramót var svo komið, að fjárgreiðslurnar úr ríkissjóði og aðrar ráðstafanir, sem gerðar höfðu verið til að koma í veg fyrir enn frekari hækkun vísitölunnar, nægðu eigi til þess, að aðalatvinnuvegir landsmanna gætu haldið rekstri sínum áfram. Bataútvegurinn var þá orðinn svo aðþrengdur vegna dýrtíðarinnar, að stöðvun hans vofði yfir, nema dregið væri úr tilkostnaði við reksturinn eða verðlag á afurðunum hækkað. Ríkisstjórnin tók þá þann kost að gefa eigendum hraðfrystihúsanna fyrirheit um verðuppbót úr ríkissjóði, ef ekki fengist hækkun á söluverði á hraðfrystum fiski, gegn því að þeir borguðu 5 aurum meira en áður fyrir hvert kg af nýjum fiski. Jafnframt lofaði stjórnin, að ríkissjóður skyldi kaupa 5000 tonn af saltfiski, eða ábyrgjast sölu á því magni, fyrir ákveðið verð.

Það skal ekki dregið í efa, að bataútvegsmenn hafi um síðustu áramót haft fulla þörf fyrir þessar ráðstafanir, vegna síhækkandi útgerðarkostnaðar, en það er þegar séð, að þær hrökkva skammt. Hlutur bataútgerðarmanna og fiskimanna er lakari en viðunandi getur talizt, enda hefur reynzt örðugt að fá sjómenn á bátaflotann og útgerð margra báta fallið niður af þeim sökum. Síðan þessar ráðstafanir voru gerðar, hefur líka enn orðið hækkun á kaupum landverkamanna í stærstu kaupstöðunum, sem leiðir af sér aukna dýrtíð. Kemur sú dýrtíðarhækkun nú þegar niður á útvegs- og fiskmönnum og öðrum framleiðendum og þó meira síðar.

Þegar svo er komið, að sjávarútvegurinn, sem leggur til meginhlutann af útflutningsvörum þjóðarinnar, þarf að fá fyrirheit um ríkisábyrgðir á verði útfluttra afurða til þess að framleiðslan stöðvist ekki, enda þótt stríðsverð sé enn á útflutningsvörum, ætti mönnum að vera ljóst, að ekki verður lengur hjá því komizt að draga úr verðbólgunni og þar með kostaðinum við atvinnureksturinn. Þegar millilandaviðskiptin færast í eðlilegt og frjálst horf, er ómögulegt fyrir þá þjóð, sem býr við margfalt hærri framleiðslukostnað en aðrar, að standast samkeppni á heimsmarkaðinum. Nágrannaþjóðir okkar auka nú fiskveiðar af kappi og standa miklu betur að vígi vegna minni tilkostnaðar.

En dýrtíðin bitnar ekki eingöngu á sjávarútveginum, heldur lamar hún einnig aðrar atvinnugreinar landsmanna. Eins og áður er að vikið, hefur verðlagsnefnd landbúnaðarafurða, sem kosin er af hinu stjórnskipaða búnaðarráði, skammtað bændum lægra verð fyrir afurðirnar en þeim ber, samkvæmt vísitölu landbúnaðarvара, og stendur landbúnaðurinn því höllum fæti. Iðnaðurinn getur ekki þrífizt nema með innflutningshöftum eða verndartollum. Flutningsgjöld fyrir vörur með íslenzkum skipum eru margfalt hærri en hjá öðrum þjóðum, og verður það til að lækka verð á útflutningsvörum, en hækka verð á heim aðfluttu.

Fleiri dæmi mætti nefna um óheillavænlegar afleiðingar verðbólgunnar. Fjárlög fyrir árið 1946 voru afgreidd með 18 millj. króna greiðsluhalla, og stöðugt er verið að samþykkja ályktanir og frumvörp á Alþingi, sem hafa í för með sér aukin útgjöld. Liggur því í augum uppi, að það er ríkissjóði um megn að halda áfram niðurgreiðslum á vöruverði, en þessi útgjöld þyngjast stöðugt, eftir því sem lengra liður, án þess að ráðstafanir séu gerðar til þess að þeim verði af létt. Jafnframt verður sífellt örðugra viðfangs að draga úr verðbólgunni, eftir því sem meira fé er fest í byggingum og öðrum framkvæmdum með hæsta styrjaldarverði.

Hér þarf því án tafar að taka nýja stefnu: Ráðast gegn verðbólgunni og tryggja þannig heilbrigðan atvinnurekstur í landinu og bæta afkomu ríkissjóðs.

Það er sameiginlegt hagsmunamál framleiðenda og launamanna, að ráðstafanir verði gerðar til að draga úr verðbólgunni, enda fjölgar þeim stöðugt, sem viðurkenna nauðsyn þess. Það er nú þegar játað af mörgum launamönnum og stéttarfélagum, að aukinn kaupmáttur peninganna sá þeim meira virði en kauphækkanir, sem svo að segja jafnóðum eyðast í flóði dýrtíðarinnar. Glögg dæmi um skaðsemi verðbólgunnar eru áhrif hennar á kostnað við húsabyggingar og á húsaleiguna. Talið er, að verð tveggja herbergja íbúðar í nýjum húsum í Reykjavík sé nú 60—70 þúsund krónur, og leiga fyrir íbúðir af þeirri stærð er metin um 6000 kr. á ári. Þriggja herberga íbúðir munu kosta 90—100 þúsund krónur, og ársleiga fyrir slíka

íbúð í nýju húsi er metin 9—10 þús. kr. Verkamaður í Reykjavík, sem vinnur 8 klst. daglega alla virka daga ársins og tekur kaup samkvæmt þeim kaupgjalds-samningi, sem nýlega var gerður milli verkamanna og vinnuveitenda, þarf að borga rúmlega helming tekna sinna í húsaleigu, ef hann býr í þriggja herbergja leigu-íbúð í nýju húsi. Og stöðugt fjölgar þeim, sem þurfa að búa við þessa háu húsa-leigu, en hún er ekki nema að litlu leyti tekin til greina við útreikning á vísitölu framfærslukostnaðar.

Af öllu þessu má augljóst verða, að sívaxandi misrétti og öngþveiti leiðir af dýrtíðinni, og alltaf koma betur og betur í ljós hinar skaðlegu verkanir hennar fyrir aðalatvinnuvegina og almenning í landinu. Í skjóli verðbólgunnar dafnar margs konar þrask og óholl fjármálastarfsemi, sem í aðalatriðum stefnir í þá átt að auðga þá ríku, en gera þá fátæku fátækari en áður.

Allar stéttir þjóðfélagsins þurfa að taka þátt í ráðstöfunum til að lækka dýrtíðina í sanngjörnum hlutföllum. Það eitt er ekki nóg að lækka vöruverð innanlands og kaupgjald að krónutölu, heldur þarf einnig jafnframt að taka til opinberra þarfa hæfilegan hluta af þeim stórgróða, sem myndast hefur á stríðsárunum, en til þeirrar framkvæmdar er óhjákvæmilegt að gera yfirlit um alla fjármuni í landinu og eigendur þeirra. Slíkar ráðstafanir hafa verið gerðar annars staðar nú í stríðslokinn.

Um leið og ráðstafanir verða gerðar til þess að minnka dýrtíðina í landinu, eftir því sem þörf krefur til þess að aðalatvinnuvegir landsmanna geti vel þrífist, án þess að fé sé varið úr ríkissjóði til þess að halda niðri vöruverði innalands eða borga útflutningsuppbætur, þarf að koma launa- og kaupgjaldsmálunum á þann grundvöll, að laun og kaupgjald miðist við framleiðslutekjur þjóðarinnar á hverjum tíma. Þetta þarf að gera til þess að tryggja nauðsynlegt samræmi í tekjum launamanna og framleiðenda, eðlilegan jöfnuð og réttlæti í skiptingu þjóðarteknanna. Með því móti verður bezt tryggt heilbriggt atvinnulíf í landinu og komið í veg fyrir atvinnuleysi. Haustið 1944 var ríkisstjórninni falið, með ályktun Alþingis, að láta reikna út framleiðslutekjur þjóðarinnar ár hvert, og mun hagstofan nú vera að vinna að þeim útreikningum eftir fyrirlagi ríkisstjórnarinnar. En slíkar skýrslur um árlegar tekjur landsmanna af vöruframleiðslunni er nauðsynlegt að gera, til þess að unnt sé að miða laun og kaupgjald við framleiðslutekjurnar.

Þeir sjúkdómar í fjármála- og atvinnulífinu, sem verðbólgan veldur, verða því örðugri viðfangs sem lengur er frestað að grafa fyrir rætur þeirra. Þetta hefði þurft að gerast fyrr, en samkomulag hefur ekki orðið um nauðsynlegar aðgerðir. Eins og nú er komið, verða raunverulegar og varanlegar dýrtíðarráðstafanir ekki gerðar án þess að þær hafi verið rækilega undirbúnar, og tel ég því rétt, að enn sé gerð tilraun til að fá ákvörðun Alþingis um, að sá undirbúningur verði hafinn og hraðað eftir föngum. Legg ég til, að skipuð verði 5 manna nefnd til að athuga og gera tillögur um lækkun dýrtíðarinnar, og skili nefndin álit sín og tillögum eigi síðar en 1. ágúst næstk.

Ég ber því fram við frv. eftirfarandi

BREYTINGARTILLÖGUR.

1. Á eftir 2. gr. frv. komi ný grein, svo hljóðandi:

Skipa skal 5 manna nefnd á þann hátt, að hagstofustjóri er sjálfkjörinn, og er hann formaður nefndarinnar, en 4 nefndarmanna eru tilnefndir af þingflokkinum, einn frá hverjum.

Verkefni nefndar þessarar er að athuga og gera tillögur um lækkun dýrtíðar í landinu, með þátttöku allra þjóðfélagsstétta, meðal annars með lækkun á verði innlendra neyzluvara, lækkun kaupgjalds, verzlunarkostnaðar, farmgjalda, byggingarkostnaðar og iðnaðarvara. Jafnframt geri nefndin tillögur um framkvæmd þess að miða laun og kaupgjald við tekjur þjóðarinnar af vöru-

framleiðslu. Þá skal nefndin og gera tillögur um sérstakt allsherjarframtal eigna í landinu og álagningu skatta á stórgróða, sem orðið hefur hjá skattskyldum aðilum á stríðsárunum.

Nefndin getur ráðið sér sérfróða aðstoðarmenn eftir þörfum, og greiðist kostnaður af því svo og annar kostnaður við nefndina úr rikissjóði.

Nefndin skili álitinu og tillögum fyrir 1. ágúst 1946.

2. Fyrirsögn frv. verði:

Frv. til laga um dýrtíðarráðstafanir.

Alþingi, 20. marz 1946.

Skúli Guðmundsson.

Ed. 592. Breytingartillögur

við frv. til l. um breyt. á l. nr. 24 1937, um rétt manna til að kalla sig verkfræðinga, húsameistara eða iðnfræðinga.

Frá Gísla Jónssyni.

1. Við 2. gr. a-lið. Mgr. orðist svo:

Á eftir orðunum „stéttarfélag verkfræðinga hér á landi“ í 1. mgr. 2. gr. laganna komi: og verkfræðideild Háskóla Íslands.

2. Við 2. gr. b-lið. Á eftir orðunum „verkfræðingar hér á landi“ í meginmálgreininni komi: og verkfræðideild Háskóla Íslands.

3. Við 3. gr. Greinin orðist svo:

Á eftir orðunum „stéttarfélag húsameistara hér á landi“ í 1. mgr. 4. gr. laganna komi: og verkfræðideild Háskóla Íslands.

4. Við 4. gr. Greinin orðist svo:

Í stað orðanna „ef til er, en ef það félag er ekki til, þá af Verkfræðingafélagi Íslands“ í niðurlagi 1. mgr. 6. gr. laganna komi: og verkfræðideild Háskóla Íslands.

Nd. 593. Breytingartillaga

við frv. til l. um hafnargerðir og lendingarbætur.

Frá Gunnari Thoroddsen.

Við 2. gr. B. Nýir töluliðir:

1. Drangar á Skógarströnd.
2. Beruvík.

Sp. 594. Nefndarálit

um till. til þál. um ríkisábyrgð á láni til vatnsveitu og holræsagerðar í Keflavík.

Frá fjárveitinganefnd.

Nefndin hefur athugað tillögu þessa og leggur til, að hún verði samþykkt með eftirfarandi

BREYTINGU.

Tillgr. orðist svo:

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að ábyrgjast, gegn þeim tryggingum, er stjórnin metur gildar, allt að 1500 þús. kr. lán til vatnsveituframkvæmda og hol-

ræsagerðar í Keflavík, þó ekki yfir 85% af heildarkostnaði við verkið, enda sé yfirmumsjón þess falin aðila, er ríkisstjórnin samþykkir.

Alþingi, 19. marz 1946.

Gisli Jónsson, form.	Pétur Ottesen, frsm.	Guðm. Í. Guðmundsson, fundaskr.
Skúli Guðmundsson. Helgi Jónasson.	Sig. Kristjánsson. Þórður Benediktsson.	B. Kristjánsson. Steingr. Aðalsteinsson.

Ed. 595. Frumvarp til laga

(Eftir 2. umr. í Ed.).

um landshöfn í Keflavíkur- og Njarðvíkurhreppum.

1. gr.

Ríkissjóður lætur gera og starfrækja á sinn kostnað hafnarmannvirki í Keflavíkur og Njarðvíkurhreppum innan línu, sem dregin er stulttu leið milli Vatnsness og Hákotstanga; að öðru leyti skulu takmörk hafnarinnar ákveðin í reglugerð. Ráðherra ákveður gerð og fyrirkomulag hafnarinnar í samráði við vitamálastjóra. Til hafnarmannvirkja teljast: Hafnargarðar, hafskipa- og bátabyggjur, verbúðir, uppfyllingar, dráttarbrautir, vélar, sem notaðar eru við byggingu hafnarinnar eða til fermingar og affermingar í höfninni, lönd, sem höfninni eru nauðsynleg vegna byggingar mannvirkjanna, starfrækslu þeirra eða annars, er nauðsynlegt má teljast fyrir fjárhagsafkomu hafnarinnar, einnig allar nauðsynlegar leiðslur, svo sem vatns- og rafmagnsleiðslur, holræsi o. fl.

2. gr.

Til greiðslu kostnaðar, er leiðir af fyrirmælum 1. gr., er ríkisstjórninni heimilt að taka lán fyrir hönd ríkissjóðs allt að 10 millj. króna, er endurgreiðist að $\frac{1}{3}$ úr ríkissjóði og að $\frac{2}{3}$ úr hafnarsjóði. Skal miða hafnargjöld á hverjum tíma, eftir því sem fært þykir, við það, að tekjur hafnarinnar nægi til þess að greiða vexti og afborganir að $\frac{2}{3}$ hlutum stofnkostnaðarins, auk árlegs rekstrarkostnaðar.

3. gr.

Ráðherra er heimilt að kaupa fyrir hönd ríkissjóðs, á verði, er hann telur sanngjarnt, núverandi hafnarmannvirki í Keflavík og Njarðvíkum, svo og allt það land, er liggur að hinu fyrirhugaða hafnarsvæði og svo langt út frá því, sem hann og hafnarstjórn telja nauðsynlegt vegna rekstrar hafnarinnar, byggingar mannvirkja, efnisöflunar og hækkandi verðlags, sem beinlínis má vænta, að verði á landinu vegna byggingar mannvirkjanna. Núverandi hafnarmannvirki má þó aldrei kaupa hærra verði en sem nemur byggingarkostnaði að frádregnu framlagi ríkissjóðs.

Heimilt er ráðherra að fresta byggingu hafnarinnar að nokkru eða öllu leyti, þar til samningar hafa tekizt um kaupin.

4. gr.

Stjórn hafnarinnar skipa 5 menn: Hafnarstjóri, skipaður af ráðherra án tilnefningar, og 4 meðstjórnendur, tveir skipaðir samkvæmt tilnefningu stjórnar Landsambands isl. útvegsmanna og tveir samkvæmt tilnefningu sveitarstjórna Keflavíkur- og Njarðvíkurhreppa, sinn úr hvorum hreppi.

Laun hafnarstjóra og þóknun til meðstjórnenda skal ákveðin af ráðherra og greiðast úr hafnarsjóði.

5. gr.

Með strandlengjunni umhverfis höfnina má ekki gera í sjó fram bryggjur eða önnur mannvirki, né fylla upp eða dýpka út frá landi nema samkvæmt leyfi stjórnar landshafnarinnar. Sá, sem vill gera eitthvert slíkt mannvirki, skal senda hafnarstjórn beiðni um það, og skal beiðninni fylgja lýsing á því, svo og uppdráttur, ef með þykir þurfa, í tvennu lagi, og heldur hafnarstjórn öðru eintakinu.

Sá, sem fengið hefur slíkt leyfi, skal skyldur að halda mannvirkinu svo við, að engin hætta stafi af því. Þessi ákvæði gilda einnig um þau mannvirki, er þegar hafa verið gerð á hafnarsvæðinu.

Brot gegn þessari grein varða sektum frá 500—20000 kr., og hafnarstjórn getur látið nema burt mannvirkið á kostnað eiganda.

6. gr.

Eignum og tekjum hafnarsjóðs má aðeins verja í þágu hafnarinnar, sbr. 1. og 2. gr. Ríkissjóður ábyrgist skuldbindingar hafnarinnar, og hafnarstjórn ber ábyrgð á eignum hennar.

7. gr.

Til þess að standa straum af kostnaði við byggingu og viðhald hafnarvirkja og til árlegs rekstrarkostnaðar hafnarinnar er heimilt að innheimta gjöld þau, er hér segir:

1. Árlegt gjald af bryggjum og öðrum mannvirkjum, sem gerð eru samkv. 5. gr.
2. Af skipum og bátum, er hafna sig á landshöfninni, og farmi þeirra:
 - a. Skipagjald, ákveðið með tilliti til stærðar skipa þeirra, er hafna sig.
 - b. Vörugjald. — Undanskildar skulu þó vörur þær, er samkvæmt farmskrá skipsins eiga að fara til annarra hafna á landinu, ef þær eru ekki settar á land.
 - c. Bryggjugjald af skipum, er leggjast við bryggjur hafnarinnar.
 - d. Festargjald af skipum, sem nota festar hafnarinnar.
 - e. Allt að 1% af andvirði afla þeirra skipa og báta, sem leggja afla sinn á land innan hafnarsvæðisins eða hafa þar uppsátur.
 - f. Leigu af verbúðum og öðrum mannvirkjum og af grunnum og lendum hafnarinnar.

Gjöld þessi, sem og gjöld fyrir afnot af öðrum eignum hafnarinnar, skulu ákveðin í reglugerð, sem hafnarstjórn semur og ráðherra staðfestir, og skal í henni ákveða, hver skuli greiða þau og innheimta.

Herskip og skemmtiskip skulu undanþegin gjöldum til hafnarinnar samkv. tölulið 2 a. Gjöld þessi má taka lögtaki.

8. gr.

Reikningsár hafnarinnar er almanaksárið.

9. gr.

Fyrir nóvemberlok hvers árs ber hafnarstjórn að leggja frumvarp til áætlunar um tekjur og gjöld hafnarinnar á komandi ári fyrir ráðherra til samþykktar ásamt nauðsynlegum skýringum á einstökum gjalda- og tekjuliðum.

10. gr.

Nú hefur hafnarstjórn í hyggju einhverjar meiri háttar framkvæmdir við höfnina, eða hún vill gera einhverjar þær ráðstafanir, er samþykki ráðherra þarf til, og skal hún þá senda ráðuneytinu sérstaka tillögu um það efni svo tímanlega, að samþykki ráðuneytisins geti komið til, áður en gengið er endanlega frá fjárhagsáætlun.

11. gr.

Komi það í ljós, þegar fram á árið líður, að óumflýjanlegt sé að sinna einhverjum framkvæmdum utan áætlunar eða fara fram úr áætluðum fjárhæðum, ber hafnarstjórn að tilkynna það ráðuneytinu í tæka tíð og leita samþykkis þess, til þess að víkja megi frá áætluninni.

Eigi má hefja verkið né stofna til umframgreiðslu, fyrr en samþykki ráðherra er fengið.

12. gr.

Við lok hvers reikningsárs og ekki síðar en fyrir febrúarlok skal hafnarstjórn gera reikning yfir tekjur og gjöld hafnarinnar á hinu liðna ári og efnahagsreikning hennar. Reikningana skal endurskoða af tveim endurskoðendum, sem kosnir eru af sameinuðu Alþingi. Hafnarstjórn sendir þá síðan til ráðherra til úrskurðar.

13. gr.

Að öðru leyti skal ákveða með reglugerð allt það, er lýtur að greiðri og hættulausri umferð um höfnina, góðri reglu og öðru höfninni viðvíkjandi, er við þykir eiga. Í reglugerðinni má ákveða sektir fyrir brot gegn henni, 20—10000 kr.

Sektir samkvæmt lögum þessum renna í hafnarsjóð.

14. gr.

Með mál, sem rísa út af brotum á lögum þessum og reglugerðum, sem settar verða samkvæmt þeim, skal fara að hætti opinberra mála.

15. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Bráðabirgðaákvæði.

Skipun fyrstu hafnarstjórnar samkv. 4. gr. og kosning endurskoðenda samkv. 12. gr. gildir til ársloka 1949.

Sp.**596. Nefndarálit**

um till. til þál. um samgöngubætur í Barðastrandarsýslu.

Frá meiri hluta allsherjarnefndar.

Nefndin hefur leitað álits vegamálastjóra um málið, og fylgir bréf hans hér með.

Annars eru skiptar skoðanir innan nefndarinnar um þetta mál. Meiri hlutinn leggur samt til, að till. verði samþ. með eftirfarandi

BREYTINGU.

Í stað orðanna í niðurlagi síðari málsg. „skal nefndin“ o. s. frv. komi: skal nefndin leitast við að hafa lokið störfum og skilað áliti og tillögum á hausti komanda.

Alþingi, 20. marz 1946.

Jóhann Þ. Jósefsson,
form., frsm.

Sigurður Þórðarson,
fundaskrifari.

Ingólfur Jónsson.

Jón Sigurðsson.

VEGAMÁLASTJÓRINN

Reykjavík, 18. marz 1946.

Þingsályktunartillaga um samgöngubætur í Barðastrandarsýslu.

Með bréfi dags. 8. þ. m. sendi háttvirt allsherjarnefnd mér til umsagnar ofangreinda þingsályktunartillögu.

Vegakerfið í Barðastrandarsýslu er mjög ófullkomið og sundurslitið. Þjóðvegir eru þar um 225 km að lengd. Þar af er um helmingur akfær. Svo sem tekið er fram í greinargerðinni, er aðalvandamálið að koma kauplúnunum tveim, Patreksfirði og Bildudal, í samband við sveitirnar og í samband innbyrðis. Getur verið nokkurt vafamál, hverjar leiðir skuli velja. Sumar þeirra hafa verið kannaðar og lauslegar áætlanir gerðar um vegabætur. Aðrar hafa ekki verið rannsakaðar nema mjög lauslega. Er þó nokkuð vitanlegt, hverjar leiðir koma til greina, en það er allmikið verkefni að framkvæma það rækilega rannsókn og gera kostnaðaráætlanir, að gera megi heildaryfirlit yfir og áætlun um akvegakerfi í sýslunni.

Í Vestursýslunni er nú unnið að vegabótum á þessum þrem aðalleiðum, og fylgir hér með séruppráttur til glöggvunar:

1. **Barðastrandarvegur** frá Patreksfirði um Kleifaheiði áleiðis til Barðastrandar, mikil vegagerð og kostnaðarsöm og aðeins komin nú skammt inn fyrir Patreksfjarðarbotn, nokkuð upp í vesturhlíðar Kleifaheiðar. Munu allir sammála um að vinna að því að gera þá leið akfæra til Brjánslækjar, en þar verði endastöð Breiðafjarðarbáts í sambandi við Stykkishólm.
2. **Rauðasandsvegur** er illfær akvegur frá Hvalskeri til Saurbæjar á Rauðasandi. Þarf mikilla endurbóta, svo og að verða akfær nokkuð vestur á Rauðasand. Mælt hefur verið fyrir og gerð áætlun um vegagerð frá Hvalskeri inn fyrir Patreksfjörð á Þjóðveginn fyrir innan Botn. Ef sú leið yrði gerð akfær, legðust niður bátsferðir milli Patreksfjarðar og Hvalskers, og með umbótum á Rauðasandsvegi fengi Patreksfjörður öruggt samband við góða mjólkurframleiðsluveit, bæina á Rauðasandi.
3. **Sveinseyrarvegur** milli Patreksfjarðar og Sveinseyrar verður bráðlega fullgerður.

Um allar leiðir þessar er það sameiginlegt, að mjög er hæpið, að þær verði bílfærar á vetrum nema með mjög kostnaðarsamri vegagerð.

Enn hefur ekki verið ráðið, hvernig hagkvæmast mundi að koma Bildudal í akvegasamband. Koma aðallega tvær leiðir til greina. Önnur um Hálfán til Tálknafjarðar, en hin inn með Suðurfjörðum og líklega yfir Lækjarheiði til Brjánslækjar, eða báðar þessar leiðir, er tímar líða. Verður hvor um sig mjög kostnaðarsöm. Þá er enn hvergi bílfært frá kauplúnunum út með fjörðunum, enda er þar nokkuð erfitt land og strjálbyggt.

Milli Brjánslækjar í Vestursýslunni og Gufudals í Austursýslunni er löng leið, og kemur þar naumast til greina fyrst um sinn að gera bílfært.

Frá Gufudal er fyrirhugað að gera bílfært á Vesturlandsveg í Þorskafjarðarbotni, en þaðan er nú aðalbílvegurinn inn fyrir Gilsfjarðarbotn, og frá Berufirði er langt komið að gera bílfært til Reykhóla og fyrirhugað að gera fært að Stað á Reykjanesi.

Hér hefur þá verið gerð grein fyrir aðalvegakerfi sýslunnar. Á komandi sumri hef ég gert ráð fyrir að koma í framkvæmd ákvörðun og mælingu vegstæða yfir Kleifaheiði, yfir Skersfjall til Rauðasands og Sveinseyrarvegur, en tel mjög hæpið, að unnt verði að koma í framkvæmd meiri mælingum, en fara mætti fyrstu rannsóknarför um leiðina frá Bildudal til Brjánslækjar, en verkfróð aðstoð er ekki fyrir hendi til þess að gera mælingar eða áætlanir um aðrar leiðir en þær 3 fyrsttöldu, auk Gufudals- og Reykhólavegar.

Þar sem nokkur sérstakur vandi er í sambandi við þessi mál, hygg ég, að gott gæti leitt af nefndarskipun samkv. þingsályktunartillögunni, og mætti e. t. v. takast að fá grundvöll til skipulagningar vegagerðum í sýslunni á næstu árum. Jafnframt vil ég þó vekja athygli á, að ég tel ekki gerlegt að binda starfstíma nefndarinnar við að skila álitni 1. sept. n. k. og vil leggja til, að sú meginmálgrein orðist þannig:

„Skal nefndin leitast við að hafa lokið störfum og skilað álitni og tillögum á hausti komanda.“

Virðingarfyllst,

Geir G. Zoëga.

Nd. 597. Breytingartillögur

við frv. til l. um landnám, nýbyggðir og endurbyggingar í sveitum.

Frá Bjarna Ásgeirssyni.

1. Við 12. gr. Í staðinn fyrir „10 millj. kr.“ í b-lið greinarinnar komi: 15 millj. kr.
2. Við 13. gr. Í staðinn fyrir „2,5 millj. kr.“ í 2. tölulið greinarinnar komi: 2 millj. kr.

Nd. 598. Breytingartillögur

við brtt. á þingskj. 565 (Landnám o. s. frv.).

Frá Bjarna Ásgeirssyni.

1. Við 2. brtt. Meginmál till. orðist svo: Nýbýlastjórn er skipuð þrem mönnum, og skulu þeir kosnir hlutfallskosningu af sameinuðu Alþingi til fjögurra ára í senn ásamt jafnmörgum varamönnum. Landbúnaðarráðherra skipar einn þeirra formann stjórnarinnar.
2. Við 9. brtt. Aftan við meginmál tillögunnar bætist: Þar, sem því verður ekki við komið, skal þó heimilt að verja til undirbúnings hvers býlis ákveðinni fjárupphæð, er nemur meðal kostnaði við stofnun býlis í byggðahverfi, og skal nýbýlastjórn ákveða þá upphæð fyrirfram, að fengnum tillögum Búnaðarfélags Íslands.

Fjárframlagi þessu skulu fylgja sömu kvaðir og á landnámi ríkisins.

Ed. 599. Nefndarálit

um frv. til l. um iðnskóla í sveitum.

Frá minni hl. iðnaðarnefndar.

Nefndin hefur rætt mál þetta á nokkrum fundum og leitað um það álit og umsagnar Teiknistofu landbúnaðarins og stjórnar Landssambands iðnaðarmanna. Eru svör þeirra prentuð með nál. meiri hl. iðnaðarnefndar (þskj. 557) sem fylgiskjöl.

Í báðum svörunum er mælt með stefnu frv. í aðalatriðum, en stjórn Landsambands iðnaðarmanna gerir þó ýmsar athugasemdir við frv. og bendir á sitt-hvað, sem hún telur réttara, að breyttist.

Iðnaðarnefnd hefur ekki orðið sammála um afgreiðslu þessa máls. Meiri hlutinn (GJ og GfG) vill afgreiða málið með rökstuddri dagskrá, þar sem sérstaklega er

lögð á það áherzla, að fram verði látin fara iðnfræðsla við bændaskólana. Ég get ekki fallizt á þessa afgreiðslu. Ég tel nauðsynlegt að bæta sem allra fyrst úr þeim skorti á iðnlærðum mönnum, sem nú er í sveitunum. Það mun nú algengast, að illmögulegt sé að fá lærða iðnaðarmenn til að reisa hús í sveitum og smærri kaup-
túnunum landsins. Alveg óvanalega miklar byggingaframkvæmdir eru nú í Reykjavík og sumum öðrum stærri kaupstöðum, og er ekki annað sjáanlegt en að svo muni verða um langt skeið. Margar stórbyggingar eru fyrirhugaðar, íbúðarhús vantar fyrir fólkið, sem þar er, og fólksfjölgunin öll er í kaupstöðunum. Útlit er því fyrir, að iðnaðarmenn, sem til eru og verða til næstu árin, eftir þeim námsleiðum, sem þessir menn fara nú, hafi um langt skeið nóg verkefni í kaupstöðunum.

Sveitirnar og smærri kauptún verða framvegis jafnsnaud að húsasmiðum og öðrum þess háttar iðnaðarmönnum og nú er. Þó vita allir, að allt of lítið hefur verið um byggingar í sveitum og kauptúnunum á styrjaldarárunum. Er þar því þörf á miklum byggingaframkvæmdum á næstu árum og áratugum. Verði ekki gerðar sérstakar ráðstafanir til að mennta iðnaðarmenn, er annazt geta um þessar byggingar, hljóta að verða áfram hin mestu vandræði í þessum málum öllum um langt árabíl.

Í frv. þessu er svo fyrir mælt, að ríkið skuli setja á stofn skóla, er rekinn verði á þess ábyrgð. Skólanum er ætlað að taka við efnilegum nemendum, sem vitað er um, að hafi sérstaka náttúru til smíða og séu því ótvírætt smíðsefni og veita þeim iðnmenntun með góðum kennslukröftum og hagkvæmum og góðum náms-
skilyrðum að öðru leyti. Ætlast frv. til, að með því móti verði fært að ljúka námi á miklu skemmri tíma en nú er venja og jafnframt að kenna að nokkru fleiri en eina iðngrein, t. d. bæði trésmíði og múrsmíði, þótt aðeins önnur greinin sé aðal-
námsgrein. Það á að verða takmark skólans að mennta einn og sama mann þannig, að nokkur trygging sé fyrir því, að hann geti annazt um og leyst af höndum flest eða öll þau störf, sem vinna þarf, þá er venjulegt — en þó gott — íbúðarhús er reist í sveit eða kauptúni. Ef þetta tækist — og mér þykir líklegt, að svo yrði —, væri það hin mesta umbót frá því ástandi, sem nú er. Þá attu þeir, sem búa í sveitum og kauptúnunum, þess kost að fá sæmilega menntaða menn til að veita bygginga-
starfinu forstöðu með viðuráðanlegum tilkostnaði. Ég hafði jafnvel hugsað mér að bera fram brtt. við frv., en þar eð meiri hl. iðnaðarnefndar leggur til, að málið verði afgreitt með rökstuddri dagskrá, hirði ég ekki að gera það, fyrr en séð er, hvort frv. kemst til 3. umræðu.

Ég legg það því til, að við 2. umræðu málsins verði frv. samþ. óbreytt.

Alþingi, 20. marz 1946.

Páll Hermannsson.

Nd.

600. Frumvarp til laga

um beitumál.

Frá sjávarútvegsnefnd.

1. gr.

Skipa skal þriggja manna nefnd, og er verkefni hennar að sjá um, eftir því sem unnt er, að ávallt sé til í öllum verstöðvum landsins næg og góð beita við eðlilegu verði.

2. gr.

Ríkisstjórnin skipar beitunefnd til tveggja ára í senn. Tveir nefndarmanna skulu skipaðir eftir tilnefningu Fiskifélags Íslands og Alþýðusambands Íslands en einn án tilnefningar, og er hann formaður.

3. gr.

Beitunefnd skal kappkosta að hafa sem nánast samband við félagssamtök sjómanna og útvegsmanna um störf þau, er nefndin hefur með höndum. Kostnaður af störfum beitunefndar, þar með talin laun nefndarmanna, sem ráðherra ákveður, skal greiðast úr ríkissjóði.

4. gr.

Beitunefnd skal áætla þörf landsmanna fyrir frysta beitu og kynna sér, hversu horfir um öflun hennar. Fiskifélag Íslands skal annast skýrslu- og upplýsingasöfnun fyrir nefndina. Öllum þeim, sem hafa með höndum sölu eða geymslu á beitusíld, og öllum útgerðarmönnum er skylt að láta Fiskifélagi Íslands í té upplýsingar um beitungar, hve nær sem þess er óskað.

5. gr.

Ef athugun beitunefndar leiðir í ljós, að sérstök ástæða sé til að óttast beitu-skort, er henni heimilt, að fengnu samþykki ráðherra, að frysta eða láta frysta síld til beitu.

6. gr.

Beitunefnd er heimilt, með samþykki ráðherra, að leigja, kaupa eða byggja hús og tæki til síldarfrystingar og síldargeymslu í þeim tilgangi, sem um ræðir í 5. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs allt að 500 þús. króna lán til frystihúsa, er nefndin kaupir eða lætur byggja.

7. gr.

Nú lætur nefndin frysta síld til beitu, og skal hún þá seld svo vægu verði sem nefndin telur kleift. Útgerðarmenn og félag þeirra eiga forkaupsrétt að beitu frá nefndinni. Beitunefnd getur takmarkað sölu á beitu, ef henni þykir við þurfa vegna hættu á misskiptingu beituforðans.

8. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að veita beitunefnd ríkisábyrgð fyrir allt að 200 þús. kr. rekstrarfé vegna síldarfrystingar samkv. 5. gr., ef til hennar kemur. Sérstakt bókhald skal haldið fyrir frystihúsastarfseminu og rekstrinum hagað þannig, að hann svari kostnaði. Í varasjóð skal að minnsta kosti leggja 5% af útsöluverði beitusíldar.

9. gr.

Ef beitunefnd telur nauðsynlegt, að tekinn verði upp fastur rekstur eins eða fleiri frystihúsa, til þess að tryggja næga, góða beitu við sanngjörnu verði, þá skal hún, ef hún telur það betur fara, beita sér fyrir almennum samtökum meðal útvegsmanna og hlutamanna, um að þeir myndi með sér félag, sem hafi rekstur slíkra húsa með höndum.

Nú er stofnað til slíkra félagssamtaka á samvinnugrundvelli og félagið opið fyrir alla fiskimenn og útvegsmenn, og skal því félagi þá afhent frystihús beitunefndar með kostnaðarverði, enda sé stofnsamningur þess og samþykktir staðfest af ráðherra.

10. gr.

Óheimilt er að selja frysta síld til beitu, nema hún hafi verið metin af beitu-matsmanni og vottorð hans fylgi um, að beitan sé góð og óskemmd vara og að henni fylgi ekki meiri klaki en þörf krefur.

11. gr.

Lögreglustjóri skipar beitu-matsmenn, einn eða fleiri á hverjum stað, eftir tillögum beitunefndar. Beitu-matsmenn annast starf það, sem þeim er falið með lögum þessum, samkv. nánari reglum, er ráðherra setur, að fengnum tillögum beitunefndar.

Beitumatsmenn skulu, áður en þeir taka til starfa, undirrita drengskaparheit um, að þeir vilji vinna störf sín vel og samvirkusamlega og fara eftir settum reglum um matið.

Kaup beitumatsmanna ákveður ráðherra að fengnum tillögum beitunefndar, en þeir greiða kaupið, sem síldina selja.

Beitumatsmenn mega ekki þiggja neina aukabóknun eða hlunnindi hjá þeim, sem þeir meta fyrir, né vera þeim á þann hátt háðir, að ætla mætti þá hlutdræga í matinu.

12. gr.

Beitunefnd er heimilt að ákveða hámarksverð á frosinni beitu, enn fremur hámark frystigjalds á beitu, geymslugjalds á beitu og geymslugjalds á beittri línu.

Brot gegn verðlagsákvörðunum nefndarinnar varða sektum, allt að 50000 kr., auk þess sem allur óleyfilegur söluhagnaður skal gerður upptækur.

13. gr.

Rekstur sá, er beitunefnd annast samkvæmt lögum þessum, er undanþeginn útsvari og tekju- og eignarskatti.

14. gr.

Brot á lögum þessum eða reglum, sem settar verða samkv. þeim, varða sektum allt að 10000 kr.

Fara skal með mál út af brotum á lögum þessum að hætti opinberra mála.

15. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Frumvarp þetta er flutt samkvæmt ósk atvinnuáráðherra, og hafa nefndarmenn áskilið sér rétt til að flytja við það breytingartillögur og að fylgja breytingartillögum, sem fram kynnu að koma. Þannig greinargerð fylgdi frumvarpinu:

Frumvarp þetta er samið af millipinganefnd í sjávarútvegsmálum og var sent atvinnuáráðherra í tíð fyrrverandi stjórnar. Þáverandi atvinnuáráðherra, Vilhjálmur Þór, sendi frumvarpið Kaupfélagi Eyfirðinga til umsagnar, sem gerði tillögur um það, að frumvarpinu yrði gerbreytt. Þessar breytingar voru einkum í því fólgnað að tryggja frystihúsaeygendur gegn skakkaföllum, en upphaflegur aðaltilgangur frumvarpsins frá hendi millipinganefndarinnar var sá að tryggja útvegsmönnum og hlutarmönnum nægilegt magn góðrar beitu á sem lægstu verði. Í því formi, sem beitufrumvarpið var lagt fyrir þingið 1944, náði það raunar ekki tilgangi sínum. Í þinginu var frumvarpinu gerbreytt og var þá orðið mjög ólíkt því frumvarpi, er millipinganefndin samdi.

Greinargerð millipinganefndarinnar í sjávarútvegsmálum var svo hljóðandi:

Í janúarmánuði 1943 var samþ. á Alþingi þingsályktun, þar sem skorað var á ríkisstjórnina að undirbúa og leggja fyrir Alþingi frumv. til laga um beitumál. Í októbermánuði sama ár óskaði atvinnuáráðherra þess, að millipinganefndin í sjávarútvegsmálum tæki að sér að semja frumvarp um beitumálin, enda hafði nefndin áður unnið að undirbúningi málsins, og er meðfylgjandi frumvarp árangurinn af störfum nefndarinnar í þessum efnunum.

Það er kunnara en frá þurfi að skýra í löngu máli, hve beitumál útgerðarinnar hafa verið í miklu öngþveiti víða um land undanfarið ár. Iðulega hefur það komið fyrir, að útgerð hafi dregið saman eða stöðvazt í heilum verstöðvum og jafnvel landsfjórðungum vegna beituskorts. Slikt hefur auðvitað valdið miklu tjóni, bæði fyrir þá, sem veiðin hefur stöðvazt hjá, og eins fyrir þjóðarheildina. Veiðistöðvun vegna beituskorts ætti að vera óþekkt fyrirbæri þar, sem jafnmikið

veiðist til beitu og hér á landi, en að slíkt skuli þó koma fyrir, og það oft, sýnir bezt, hver þörf er umbóta í þessum efnunum.

Í frumvarpi þessu er lagt til, að skipuð verði sérstök 3 manna nefnd, sem hafi stjórn beitumálanna með höndum. Má telja víst, að starf það, sem nefndinni er falið, sé það þýðingarmikið og viðtækt, að ekki verði hjá því komizt að fela sérstakri nefnd það verk.

Í 4. til 9. gr. frumvarpsins er leitast við að setja reglur, sem koma eiga í veg fyrir beituskort. Er fyrst og fremst ætlað til, að beitunefndin fylgist nákvæmlega með beitubirgðum á hverjum tíma og að hún beiti sér fyrir, að nægilegt beitumagn sé til á hverjum stað. En auk þess þykir rétt, að hún hafi heimild til að efna til frystingar á beitu og jafnvel rekstrar beitufrystihúsa, ef sérstök hætta þykir á, að ekki verði tryggð næg, góð beita á annan hátt.

Í 10. og 11. gr. eru ákvæði um, að meta skuli alla frysta beitu, sem höfð er til sölu.

Reynslan hefur sýnt, að nauðsynlegt er, að lög séu um slíkt, því æði oft hefur það komið fyrir, að seld sé ónothæf beita. Þá er og kunnugt, að beitukaupendur kvarta oft undan því, að beitu, sem seld er eftir vigl, fylgi óeðlilega mikill klaki. Verður varla komizt hjá því að fyrirskipa mat á alla frysta beitu, ef koma á í veg fyrir, að seld sé skemmd eða svikin vara.

Í 12. gr. frumv. er beitunefnd heimilað að setja hámarksverð á frosna beitu og annað það, sem nátengt er beituverði. Ákvæði þetta er nauðsynlegt til þess að koma í veg fyrir óeðlilegt verð, en reynslan sýnir, að verð á beitu er mjög mismunandi og í sumum tilfellum allt of hátt.

Þegar farið verður að skipuleggja beitumálin almennt, má telja víst, að það komi í ljós, að til þess að hægt sé að hafa nægar birgðir góðrar beitu í verstöðvum, muni þurfa að byggja allmörg ný beitugeymsluhús víða um land. Til þess að húsum þessum verði komið upp, þarf sennilega að veita samtökum fiskimanna nokkurn stuðning. Í þessu frumvarpi er þó ekki gert ráð fyrir þessum stuðningi, en það er ætlan millipinganefndarinnar, að sett verði ákvæði um þess konar stuðning í öðrum lögum, sem almennt hafi að geyma reglur um styrki og lán til framkvæmda í þágu sjávarútvegsins.

Sigurður Kristjánsson lítur svo á, að einfaldari ráð en frv. gerir ráð fyrir til öryggis í beitumálunum muni finnanleg, og áskilur sér rétt til að fylgja tillögum í þá átt, ef fram koma.

Nd.

601. Nefndarálit

um frv. til l. um breyt. á l. nr. 68 12. apríl 1945, um atvinnu við siglingar á íslenskum skipum.

Frá sjávarútvegsnfd.

Nefndin hefur haft þetta mál til athugunar, og liggja til þess þær ástæður, að í ljós kom við nánari athugun málsins og ástandsins yfirleitt, að þörf var talin miklu viðtækari breytinga á lögnum en gert er ráð fyrir í frv.

Frv. fer eins og kunnugt er fram á það, að mótórvéltjórar, er nú hafa réttindi til að stjórna allt að 150 ha. vélum, fái aukin réttindi til að stjórna allt að 250 ha. vélum, og er þá ekki gert ráð fyrir, að þeir bæti við sig skólamenntun né önnur skilyrði sett.

N. vill fallast á, að þau réttindi séu aukin, sem farið er fram á í frv., en þó þykir rétt að gera um leið kröfu til nokkurs aukins náms í sambandi við réttindaaukningu þessa, nema um sé að ræða véltjóra, sem telja má, að hafi nægilega langan reynslutíma að baki sér sem véltjórar við 150 ha. vélar. — Flytur n. brtt. varð-

andi þessi atriði, þ. á m. um sérstakt námskeið, sem getur komið þeim, er hér eiga hlut að máli, að gagni, og öðrum þeim vélstjórum, sem hafa réttindi samkv. núgildandi l. til að fara með mótórvélar allt að 400 ha. Sú aukning á réttindum, sem n. leggur til og varðar hina síðastnefndu, byggist á sömu forsendum og frv., sem sé þeim, að stækkun skipa og véla nú á síðari tímum geri það nauðsynlegt að auka réttindin eins og að framan segir, en þó telur n. aukið nám í sambandi við þessa aukningu réttindanna nauðsynlegt, með þeim undantekningum, sem áður segir, og gilda einungis fyrir þá, sem nú hafa réttindi samkv. hinu minna mótórvélstjóránámskeiði Fiskifélags Íslands. — Sú breyting hins vegar, sem snertir aukin réttindi þeirra vélstjóra við eimvélar, úr 800 hö. upp í 1200 og við mótórvélar úr 900 upp í 1300, er í rauninni ekkert annað en stækkun á fyrsta starfssviði þeirra vélstjóra, sem lokið hafa fullu prófi, og stundað hafa verklegt og bóklegt nám, svo sem krafizt er til þess að hafa vélstjóraréttindi við hvað stórar vélar sem er. Samkv. gildandi l. þarf vélstjóri, sem lokið hefur fullu námi, að sigla sem undirvélstjóri á eimskipi í 2 ár með undir 800 ha. vél og sem aðstoðarvélstjóri í 3 ár með yfir 800 ha. vél. Ef um mótórvélar er að ræða, þarf hann að hafa siglt sem undirvélstjóri í 2 ár með undir 900 ha. vél eða sem aðstoðarvélstjóri í 3 ár með yfir 900 ha. vél. — Breytingin samkv. tillögum n. fer í þá átt að stytta þennan siglingatíma, er hér ræðir um.

Þau takmörk, sem hér eru sett, eru til þess að fyrirbyggja, að vélstjórar, sem lokið hafa fullu námi, geti farið beint frá skólaborðinu sem undirvélstjórar við ótakmarkaðan ha-fjölda. Ákvæðin miða hins vegar að því, að ungir vélstjórar geti fengið verklega æfingu á minni vélum, áður en þeim eru veitt réttindi við ótakmarkaða stærð véla. — Það má að visu um það deila, hvar takmarkið eigi að vera, og fer það nokkuð eftir staðháttum, en hér er gerð tilraun til að gera hvort tveggja, sem sé að sýna nokkra framsýni í þessum efnunum og taka þó fullt tillit til þess, að nauðsynlegt öryggi sé ekki skert. Minna má einnig á það, að sökum þeirrar breytingar, sem er að verða á skipaflotanum hvað stærð skipanna snertir, er aðkallandi, að ákvæðum gildandi l. sé nokkuð breytt.

Þegar l. um atvinnu við siglingar voru sett árið 1936, var enginn togari hér með stærri vél en 800 ha., en þeir togarar, sem nú eru væntanlegir, verða með vélar allt að 1200 ha. — Það munu vera um 30 vélstjórar, sem nú sigla á gömlu togurum, sem lokið hafa fullu prófi, en hafa ekki verið við stærri vélar en 600—800 ha., þótt þeir hafi 10—15 ára siglingartíma, og ef ákvæði gildandi l. ættu að standa óbreytt, myndi þessa menn samt sem áður vanta eins árs siglingatíma við vélar yfir 800—900 hö. til þess að fá full réttindi við stærri vélar. Af því myndi leiða það, að slíkir menn gætu ekki þegar í stað orðið 1. vélstjórar á hinum nýju togurum, en með þeim breytingum, sem hér er lagt til, að gerðar verði, má bæta úr þessu.

Í samræmi við aðrar tillögur og stefnu n. yfirleitt í þessu máli er lagt til, að hið minna vélstjórapróf við Vélstjóraskólann í Reykjavík skuli lengt um 2 mánuði, hið minna mótórvélstjórapróf Fiskifélags Íslands um 3 vikur og hið meira mótórvélstjórapróf Fiskifélags Íslands um 2 mánuði. Þetta gildir yfirleitt fyrir alla þá flokka vélstjóra, sem hér um ræðir, og er ætlazt til, að haldist sem föst regla framvegis.

Auk þess og einnig í samræmi við aðrar tillögur n. um réttindaaukningu leggur hún til, að með bráðabirgðaákvæði, sem gildir næstu 3 ár, sé þeim vélstjórum, er tilheyra þeim vélstjóraflokkum, sem hér um ræðir, gefinn kostur þess að ganga á sérstakt tveggja mánaða námskeið, sem efnt verði til í þessu skyni, og er þetta hliðstætt við bráðabirgðaákvæði það í l. um atvinnu við siglingar, sem nú gildir um skipstjóra, er lokið hafa hinu minna fiskimannaprófi samkv. l. nr. 104 frá 1936 eða smáskipaprófi samkv. l. nr. 40 1922. — Lítur n. svo á, að nægilegt sé, að þetta bráðabirgðaákvæði haldist í 3 ár, en leggur að öðru leyti til almenna lengingu náms tímans við hina reglulegu skóla eins og áður segir. Nefndin hefur haft sér til ráðu-

neytis þá Þorstein Loftsson vélfræðiráðunaut Fiskifélags Íslands og Þorstein Árnason formann vélstjórafélags Íslands og stuðzt við leiðbeiningar þeirra í flestum atriðum.

Samkv. framansögðu leggur n. til, að frv. verði samþ. með eftirfarandi

BREYTINGUM.

1. Á undan 1. gr. frv. komi 10 nýjar greinar, svo hljóðandi:
 - a. (1. gr.) Fyrir „300“ í 20. gr. laganna kemur: 600.
 - b. (2. gr.) Fyrir „300“ í 21. gr. laganna kemur: 600.
 - c. (3. gr.) Fyrir „300“ í 22. gr. laganna kemur: 600.
 - d. (4. gr.) Fyrir „300“ í 23. gr. laganna kemur: 600.
 - e. (5. gr.) Fyrir „300“ í 24. gr. laganna kemur: 600, — og fyrir „800“ á tveim stöðum kemur: 1200.
 - f. (6. gr.) Fyrir „300“ í 25. gr. laganna kemur: 600, — og fyrir „800“ á tveim stöðum kemur: 1200.
 - g. (7. gr.) Fyrir „300“ í 26. gr. laganna kemur: 600 og fyrir „800“ á tveim stöðum kemur 1200.
 - h. (8. gr.) Fyrir „300“ á þrem stöðum í 27. gr. laganna kemur 600, — og fyrir „800“ á þrem stöðum kemur: 1200.
 - i. (9. gr.) Fyrir „800“ í 28. gr. laganna kemur: 1200.
 - j. (10. gr.) Fyrir „800“ á þrem stöðum í 29. gr. laganna kemur: 1200, — og fyrir „300“ kemur: 600.
2. Við 5. gr. frv., sem verður 15. gr. Við greinina bætist: og fyrir „400“ kemur: 600.
3. Við 6. gr. frv., sem verður 16. gr. Við greinina bætist: og fyrir „400“ kemur: 600.
4. Við 7. gr. frv., sem verður 17. gr. Við greinina bætist: og fyrir „400“ kemur: 600.
5. Við 8. gr. frv., sem verður 18. gr. Greinin orðist svo:

Fyrir „150“ á tveim stöðum í 38. gr. laganna kemur: 250, — og fyrir „400“ kemur: 600.
6. Á eftir 8. gr. frv. koma 6 nýjar greinar, er verða 19., 20., 21., 22., 23., og 24. gr., svo hljóðandi:
 - a. (19. gr.) Fyrir „400“ á tveim stöðum í 39. gr. laganna kemur: 600, — og fyrir „900“ kemur: 1300.
 - b. (20. gr.) Fyrir „400“ á tveim stöðum í 40. gr. laganna kemur: 600. — og fyrir „900“ kemur: 1300.
 - c. (21. gr.) Fyrir „400“ í 41. gr. laganna kemur: 600, — og fyrir „900“ á tveim stöðum kemur: 1300.
 - d. (22. gr.) Fyrir „400“ á fjórum stöðum í 42. gr. laganna kemur: 600, og fyrir „900“ á þrem stöðum kemur 1300.
 - e. (23. gr.) Fyrir „900“ í 43. gr. laganna kemur: 1300.
 - f. (24. gr.) Fyrir „900“ á þrem stöðum í 44. gr. laganna kemur: 1300, — og fyrir „400“ kemur: 600.
7. Á undan 10. gr. frv. koma 2 nýjar greinar, er verða 26. og 27. gr., svo hljóðandi:
 - a. (26. gr.) Á eftir 56. gr. laganna kemur ný grein, er verður 57. gr., svo hljóðandi:

Ráðherra heimilast að ákveða með reglugerð, að hið minna vélstjóranám við vélstjóráskólann í Reykjavík skuli lengt um tvo mánuði, hið minna mótórvélstjóranám Fiskifélags Íslands um þrjár vikur og hið meira mótórvélstjóranám Fiskifélags Íslands um tvo mánuði. — Reglugerðin skal sett að fengnum tillögum skólastjóra Vélstjóráskólans, Fiskifélags Íslands, Vélstjórafélags Íslands og Mótórvélstjórafélags Íslands.
 - b. (27. gr.) Á eftir 3. málsgr. í ákvæðum til bráðabirgða (l. nr. 68 12. apríl 1945) komi tvær nýjar málsgr., svo hljóðandi:

Í næstu 3 ár eftir að lög þessi hafa öðlazi gildi, skulu þeir, er lokið hafa hinu minna vélstjóraprófi við Vélstjóraskólann í Reykjavík eða hinu minna mótórvélstjóraprófi Fiskifélags Íslands, og þeir, er lokið hafa hinu meira mótórvélstjóraprófi Fiskifélags Íslands, eiga þess kost að njóta hinna auknu réttinda, sem með þessum lögum eru veitt þeim þrem flokkum vélstjóra, er hér eiga hlut að máli, gegn því, að þeir sæki sérstakt tveggja mánaða námskeið, sem efnt skal til í þessu skyni, og ljúki þar prófi.

Ráðherra heimilast að ákveða reglur fyrir námskeið þetta að fengnum tillögum skólastjóra Vélstjóraskólans í Reykjavík, Fiskifélags Íslands, Vélstjórafélags Íslands og Mótórvélstjórufélags Íslands. — Þó skulu þeir, sem hafa siglt sem vélstjórar í samtals 4 ár frá þeim tíma, er þeir öðluðust réttindi sem vélstjórar, og til þess er lög þessi ganga í gildi, verða aðnjótandi þeirra aukinna réttinda, sem með þessum lögum eru veitt þeim, er staðizt hafa hið minna mótórvélstjórapróf Fiskifélags Íslands, án undan-gengins viðauka náms eða prófs.

8. Við 10. gr. frv., sem verður 28. gr. Greinin orðist þannig:

Lög þessi öðlast þegar gildi, og skal fella meginmál þeirra inn í lög nr. 68 12. apríl 1945, um atvinnu við siglingar á íslenskum skipum og gefa þau út svo breytt.

Alþingi, 21. marz 1946.

Sig. Kristjánsson,
form.

Lúðvik Jósefsson,
fundaskr.

Jóhann Þ. Jósefsson,
frsm.

Eysteinn Jónsson. Finnur Jónsson.

Sþ. 602. Tillaga til þingsályktunar

um nefndarskipun til að gera tillögur um áfengisvarnir.

Flm.: Jónas Jónsson.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að skipa fimm manna nefnd ólaun-aða. Skulu nefndarmenn valdir eftir meðmælum templarareglunnar, stjórnarnefnda Ungmennafélags Íslands og Íþróttasambands Íslands, kirkjuráðsins og félags lög-reglumanna í Reykjavík. Nefndin leggur tillögur sínar fyrir ríkisstjórnina, en hún fyrir Alþingi.

Greinargerð.

Sú var tíðin, að holdsveiki og tæring voru lítt viðráðanlegar þjóðarmein-semdir. En góðhjartaðir erlendir menn og dugandi Íslendingar hófu baráttu gegn þessum meinsemdum. Nú má kalla, að húið sér að útrýma holdsveikinni og kreppa svo að brjóstveikinni, að heita má, að þar sjái í land.

En nú sækir áfengið á landsmenn með engu minni skaðsemd en hinir áður-nefndu voðasjúkdómar fyrr á tímum. Íslendingar hafa jafnan haft hneigð til vinnautnar, eins og við þykir brenna um fólk í löndum með köldu loftslagi og löngum vetrarnóttum. Eftir 1880 tókst templarareglunni að vinna afar mikið þjóðþrifaverk í áfengismálum. Drykkjuskapur hvarf að mestu í byggðum landsins og varð minna áberandi en áður í þéttbýli. Templurum tókst að mynda þá almanna-skoðun, að það væri ekki samboðið sæmilegu fólk að láta sjá sig drukkinn á almannafæri. Prestastéttin hafði áður verið mjög hneigð til vindrykkju, en snerist

nú til mótstöðu gegn áfengisnautn og hefur yfirleitt staðið vel á verði í þeim efnum, eftir að drykkjuskapur tók af nýju að færast í aukana. Auk þess halda allmörg sveitahéruð enn góðum venjum í þessu efni. Ég hef t. d. á síðustu árum verið tveim sinnum á 3 þús. manna samkomu í Vaglaskógi, þar sem ekki sást svo mikið sem einn ölvaður maður. Á öðrum stöðum í landinu er drykkjuskapur óhæfilegur og óstjórnlegur á almennum mannamótum. Eitt sinn voru um 4 þús. manns á útisamkomu nærri höfuðstaðnum. Var talið, að helmingur gestanna hefði verið dauðadrukkin, konur jafnt sem karlar. Á einum stað lá ungur maður í flagi og reyndi að bita gras við hraunröndina. Hið mikla peningafloð yfirstandandi ára hefur brotið flestar stíflur í þessu efni. Af veltu áfengisverzlunarinnar er sýnilegt, að á fjölmönnum heimilum hljóta útgjöldin að vera meiri til áfengisþarfa heldur en til allra annarra „þarfa“ fjölskyldunnar samanlagðra. Áfengiskaup landsmanna eru nú sem stendur einn allra stærsti liður í þjóðarbúskapnum.

Drykkjuskapurinn hefur ægileg áhrif á heimili og félagslíf í landinu. Í sveitum er víða nálega ómögulegt fyrir þá, sem þar búa, að halda skemmtisamkomur fyrir heimamenn fyrir yfirgangi drukkinna óaldarmanna úr kaupstöðum og kaupfélunum. Um leið og akvegur kemur úr kaupstað í sveit, er friðurinn úti í þessu efni. Fyrir fáum árum var fólk í sveit norðanlands að halda skemmtisamkomu í sínu eigin fundahúsi. Þegar gleðin stóð sem hæst, þar þar að bíl með nokkrum ölvuðum mönnum úr næsta verzlunarstað. Þeir stígu út úr bílnum á fundarstað og hefja grjóthrið á samkomuhúsið. Eftir stutta stund höfðu þeir brotið flestar rúður í lúsinu. Að því búnu gengu gestir í fundarsalinn. Réðust sumir á heimamenn, sem voru að dansa, og reyndu að draga þá úr leiknum, en aðrir réðust að kvenfólkinu og reyndu að sveifla því kringum sig á dansgólfinu. Eftir þessa árás æfðu karimenn í þessu byggðarlagi lögregluþróttir og hafa síðan varið sveit sína og sæmd fyrir aðkomugestum.

Viðast hvar er mótstaðan í byggðinni minni en vera skyldi. Einstakir menn leigja á sumrin fundahús byggðanna og hafa þar danssamkomur um helgar, oft bæði á laugardags- og sunnudagskvöldum. Þangað streymir drykkjufólkið úr umhverfinu, enda við því búizt. Til að forðast beinbrot og manntjón verður forstöðumaður samkomunnar að leigja lögregluþjóna úr næsta kaupstað til að hindra, að samkomugestum sé búið fjörtjón eða limlesting. Lögreglumönnum er alls ókleift að hafa nokkur áhrif í þá átt að hindra almennan drykkjuskap á þessum samkomum, enda ekki til þess ætlazt. Þessi varðgæzla er dýr, því að þeir, sem halda samkomuna, verða að gjalda lögreglumönnum hátt kaup og borga ferðakostnað þeirra. Ef gróði á að vera á slíkri samkomu, verða þeir, sem njóta þessa skemmtilífs, að greiða afar mikið fyrir að koma þar, enda er sparnaði lítt haldið á lofti á drykkjusamkomum Íslendinga.

En þó að allmikið sé um óskemmtilega vinnautn í sambandi við aðurnefndar samkomur í sumum sveitabyggðum, þá er áfengisnautnin þó stórfelldust í þéttbýlinu og ægilegust í sjálfum höfuðstaðnum. Þar er drykkjuskapur mikill og almennur í öllum stéttum, þó að þeir séu, enn sem komið er, fleiri, sem ekki brjóta af sér í þessum efnun. Drykkjuskapur æskumanna í Reykjavík hefur aldrei verið meiri en nú. Kvöld eftir kvöld eru almennar danssamkomur í bænum, þar sem verulegur hluti gestanna er meira og minna undir áhrifum áfengis og margir dauðadrukknir, konur engu síður en karlar. Verður dansinn að vonum ófagur og með lillum menningarblæ, þegar svo er komið. Drykkjuskapurinn í Reykjavík er því meiri, sem fólkíð vinnur minni líkamlega vinnu, hefur meiri fjárráð og telur sig standa ofar í mannfélagsstiganum. Mér er hins vegar kunnugt um skóla, þar sem efnalítið fólk stundar nám og ekki verður vart við óreglu. Í öðrum skólum, þar sem nemendur komu úr heimilum, sem taka að jafnaði þátt í drykkjugildum, er vinnautn ungmenna óhófleg. Hafa gerzt í þeim efnun landsfrægir atburðir, þar sem hátiðlegir atburðir í nafnkenndum uppeldisstofnunum hafa gerzt með þeim lætti, að yfirmenn og undirgefnir, ungir og gamlir, hafa syndgað sameiginlega móti

velsæmi og umgengnisvenjum menntaðra manna undir þeim kringumstæðum, þar sem var sérstök ástæða til að sýna manndóm og þjóðlega alvöru.

Áfengismál Íslendinga er svo alvarleg þjóðarhætta, að óhjákvæmilegt er að snúast til varnar með ekki minni liðsafla og tilkostnaði en í baráttunni við berkla-veikina. Allmikill hluti þjóðarinnar er styrkur og öruggur í því efni, en of margir einstaklingar eru í þessu efni lítið betur að manni en svertingjarnir í frumskógun-um, þegar þeir kynnst „eldvatninu“ fyrst í höndum hvítra manna. Út frá reynslu heilbrigða hluta þjóðarinnar verður að freista að lækna þá menn og þær stéttir, þar sem áfengissýkin er að brjóta niður heilsu, líf og lán í heilum fjölskyldum.

Eitt af leiðinlegum skylduverkum lögreglumanna í þéttbýlinu er að koma á heimili til að skakka leikinn, þar sem húsaðirinn eða uppkominn sonur eru óðir af vini, berja nánustu vandamenn sína til óbóta, en brjóta og spilla innanstokksmunum. Þetta kemur þráfaldlega fyrir. Lögreglan stendur varnarlaus um allar uppeldisaðgerðir. Reynir aðeins að verja konur og börn fyrir misþyrmingum, en hörmungar óreglunnar halda áfram svo að segja frá kyni til kyns. Má nærri geta, hve hörmulegan arf börn og unglingar bera með sér úr slíkum mannlífstrústum.

Þó að þjóðin hafi verið vinnhneigð svo langt sem sagnir ná, og þó að ástandið sé nú eins og hér hefur verið lauslega dregið á, þá er engin ástæða til að örventa um, að hér megi við koma lækningu, engu síður en við limafallssýki og brjóstveiki. Vil ég í því efni vekja eftirtekt á hinum óumdeilanlegu áhrifum góðtemplara-reglunnar, einkum fyrstu þrjátíu starfsárin. Þar næst vil ég telja ungmennafélögin, einkum meðan þau höfðu bindindisheit. Í þriðja lagi ber að minnst bindindishreyfingar skólanna, sem Pálmi Hannesson rektor hefur efnt til. Auk þess eru, eins og áður er sagt, heil sýsluhéruð, þar sem sjaldan sést ölvaður heimamaður, og mjög mikill hluti manna í öðrum sveitum og öllum kaupstöðum og kauptúnum neyta annaðhvort alls ekki áfengis eða þá með fullkominni hófsemi. Auk þess vil ég telja mína persónulegu reynslu. Eftir fáein missiri hef ég kennt við tvo skóla, Kennara- og Samvinnuskólann, í 40 ár. Á þessum tíma hef ég í báðum þessum skólum þekkt vel ungt fólk svo að skipti hundruðum. Nálega enginn þessara manna hefur verið drykkfelldur í skóla, og mjög fáir þeirra hafa síðar orðið ofdrykkjunni að bráð. Þessi reglusemi nemendanna var ekki að sérstöku leyti að þakka kennurum, þó að við yfirleitt værum sambentir um að vinna á móti ofdrykkju, heldur var hér um að ræða efnalítið, dugandi fólk, sem vildi vinna, og varð flest af því að spila upp á eigin spýtur. Þannig myndaðist í skólum þessum heilbriggt almenningsálit um áfengismálin. Sama hefur reynslan orðið á héraðsskólunum. Drykkjuskapurinn er þar gerður útlægur og reykingar sums staðar líka. Ekki ber á öðru en að nemendur sætti sig við að vera án áfengis, þar sem eldra fólkið gefur gott fordæmi.

Íslenska þjóðin hefur nú öðlzt pólitískt sjálfstæði, fyrir eigin atorku og þegn-skap Engilsaxa, gagnvart faliðaðri smáþjóð. Íslendingar geta auk þess tryggt frelsi sitt móti innrás kúgunarþjóða og tryggt fjárhagslega framtíð sína, ef þeir vilja svo vera láta. En samhliða þessari margþættu frelsisbaráttu verður þjóðin að gæta vel manndóms og siðgæðis. Miklar og voldugar þjóðir hafa veslzt upp og úrkynjast af því, að einstaklingarnir töndu sér svall og iðjuleysi, unz þeir urðu óhæfir til að gegna skyldum sínum sem menn og borgarar í þjóðfélaginu. Þessi yfirsjón má ekki henda íslensku þjóðina. Hún má ekki glata frelsi sínu og framtíð með því að spilla heilsu og þrótt þúsunda af sonum sínum og dætrum með skaðsamlegri neyzlu áfengra drykkja.

Það, sem fyrst þarf að gera í áfengismálunum, er að skapa heilbriggt almenningsálit. Templarar og bindindismenn hafa markað sér áhrifasvið og eiga skilið þakkir fyrir starfsemi sína. En utan við þann hring, sem þeir ná til, er mikill hluti þjóðarinnar, fólk, sem stundum notar vin hóflega, en oft á þann veg, sem sízt skyldi. Ef nokkur von á að vera um hæfilegar áfengisvarnir, verða samhliða starfi templara og bindindisfélaga að vera frjáls samtök dugandi manna úr öllum stéttum, sem vinna að því að innræta þjóðinni, að hver sá, sem hættir á að neyta áfengis, lendir

í miklum vanda og álitshnekki, ef hann lætur vinið hafa áhrif á orð sín og athafnir. Einn af merkustu læknum landsins hefur mælt með almennum félagsskap þjóðrækinna manna til að mynda sterkt og öruggt almenningsálit í áfengismálunum. Um leið og ég ber fram tillögu um ólaunaða nefnd manna, sem vegna áhuga og aðstöðu í mannfélaginu eiga að vera sérstaklega dómbærir um áfengisvarnir, vil ég benda á nokkur úrræði til athugunar fyrir alla þá, sem lita á ofdrykkjuna eins og þjóðhættulegan sjúkdóm. Vænti ég, að fleiri muni fara þá leið að benda á nýjar og heppilegar leiðir, þannig að úr miklu verði að velja, þegar kemur til ályktunar rannsóknarnefnda og stjórnarvalda. Verða þess vegna hér á eftir bornar fram nokkrar bendingar í lauslegu tillöguformi.

1) Að ríkið bjóði góðtemplarareglunni skipti á húseign hennar nr. 11 við Frikirkjuveg og samkomuhúsi með þrem samkomusölum og nokkru skrifstofurúmi á hentugum stað í miðbænum. Ríkið notar nú mestallt húsið á Frikirkjuvegi 11 fyrir skrifstofur, og lóðin er áframhald af lóðum landsins við Lækjargötu og þarf að vera í eigu ríkisins vegna framtíðarþarfa. Hins vegar er húseign þessi mjög óhentug fyrir templara og starfsemi þeirra. Reglan er fátæk stofnun, enda ekki ætluð til féfanga. Hún hefur mikinn sögulegan rétt. Hún er fyrsta varnarlínan í áfengismálunum. Ef reglan hefur þrjá samkomusali á góðum stað í Reykjavík, mun æskan leita þangað til funda og venjast samkvæmislífi við hollar kringumstæður. Víngróði ríkisins er svo mikill og hættulegur, að ekki þarf að sjá eftir, þótt byggt væri fyrir það fé samkomuhús til hjargar æsku landsins á þeim stað, þar sem hættan er mest.

2) Að lögreglan í Reykjavík og á öðrum stöðum, þar sem mikið ber á áfengisnautn, fái sem allra fyrst heppilegt húsnæði til varðhalds fyrir ölvaða menn, sem raska friði á almannafæri og í heimahúsum. Nú er svo hörmulega ástatt í þessu efni í höfuðstaðnum, að þegar lögreglan tekur úr umferð marga tugi manna sömu nótt, er oft ekki hægt að koma nema fáeinum í varðgæzlu fyrir húслеysi. Er þessi vanmáttur til mikils vanza fyrir þjóðfélagið. Á ýmsum fleiri stöðum þarf að koma upp húsnæði fyrir ölvaða menn, svo að þeir verði ekki sér og öðrum til minnkunar á almannafæri.

3) Að koma á fót sjálfboðalögregluliði í sveitum og kaupstöðum. Er nokkur byrjunarframkvæmd hafin í þessu efni, og hafa lögreglumenn úr Reykjavík æft þessa liðsflokka, en nokkru meira þarf að gera í þessu efni. Í öllum þeim byggðum, þar sem drykkjulýður safnast í samkomuhús sveitanna, er óhjákvæmilegt að hafa vel æfða sjálfboðalögreglu. Það er í fullkomnu ósamræmi við þær kröfur, sem gerðar eru til menntaðra þjóða, að félagssamkomur almennings geta orðið fyrir eins konar Tyrkjaárás frá hendi ölvaðra manna. Ef byggðir landsins geta ekki varið heimili sín og mannfundi fyrir drykkjuskril, sem leitar þangað, oft úr mikilli fjarlægð, í hinum skjótfæru samgöngutækjum nútímans, er ekki lengur hægt að ræða um islenzkt menningarlíf. Síðar verður vikið að heppilegum varnaraðgerðum fyrir þessa sjálfboðalögreglu.

4) Að setja löggjöf um, að menn, sem eru sífelldlega undir áhrifum áfengis á almannafæri eða gera óspektir á heimilum sínum, verði settir á þar til gert vinnuheimili og að þeir eigi ekki þaðan afturkvæmt, fyrr en reynslan sýnir, að þeir séu orðnir sjálfráðir gerða sinna um áfengisnautn. Byrjun að þessari starfsemi er hafin í Kaldaðarnesi, en ekki komin á nauðsynleg festa um skipulag og starfsháttu. Hafa vistmenn í Kaldaðarnesi hæði gert verkfall og strokið úr vistinni. Auk þess eru allt of fáir þangað komnir. Löggjöf um þetta efni verður að fyrirskipa, að drykkju- „rónar“, hvar sem er á landinu, verði fluttir á vinnuheimili áfengissjúklinga og geymdir þar, þangað til þeir hafa yfirsigið drykkjuhneigið sína. Vinnuheimilið í Kaldaðarnesi ætti að starfa á líkan hátt og vinnuhælið á Litla-Hrauni, þannig að vistnönnum væri sem allra mest haldið til starfa við heppileg vinnuskilyrði og fyrst og fremst undir heru lofti.

5) Að gera deild í væntanlegum spítala á Reykjum fyrir menn, sem þjást af áfengiseitrun, en má vænta, að megi lækna á stuttum tíma. Í tillögu um lækningastöð og hressingarheimili að Reykjum í Ölfusi er gerð nokkur grein fyrir þessari hugmynd. Ef lítið er á ofdrykkjuhneigðina sem sjúkdóm, þá er auðvitað fyrsta boðorðið að reyna að lækna sjúkdóminn. Ef menn, sem von er um að lækna, eru settir á svokölluð „drykkjumannahæli“, fylgir því í augum almennings sú vansæmd, sem eyðir fyrir fram allri von um bata. Áfengissjúklingur, sem von er um að lækna á skömmum tíma, þarf að vera þess fullviss, að það verði eins með hann farið og hvern annan sjúkling og að engin vansæmd fylgi veru á sjúkrahúsi, þó að um sé að ræða áfengiseitrun fremur en ef spítalaveran hefði verið ákveðin í sambandi við taugaveiki eða skarlatssótt. Sá munur, sem hér er ráðgerður á sjúkrahúsi og vinnuhæli, er í samræmi við eðli málsins. Allir þeir, sem nokkur von væri um að lækna fljótlega, fengju sjúkrahússdvöl, hinir vist við góða aðbúð á vinnuhæli.

6) Að lögreglan og aðstoðarmenn hennar beiti einfaldri kvikmyndagerð til að „skjalfesta“, ef svo mætti segja, ástand og útlit ölvaðra manna, sem brjóta í bág við landslög og velsæmi með framkomu sinni. Að öllum líkindum getur notkun kvikmyndataekja í áfengismálum verið sambærileg við táragas, þar sem róstur eiga sér stað. Áður en lögreglulið nútímaþjóðanna fékk táragas til að dreifa æstum múg, varð oftast en skyldi að beita vopnum og kylfum. Táragasið gerði árásarseggina broslega og lítt skyggna um stund, en olli engum verulegum óþægindum. Kvikmyndavélin er milt, en áhrifamikið úrræði til að venja áfengishneigða menn af áfengisnautn á almannaferi. Samkvæmt þessari bendingu ætti lögreglan í Reykjavík að eiga nokkrar hentugar smávélar til kvikmyndatöku og beita þeim, þ. e. taka með þeim myndakafla, þar sem um ölaði væri að ræða bæði á heimilum einstakra manna, sem kalla á lögreglu til að skakka leikinn, og alveg sérstaklega á almennum samkomum, þar sem ber á ölaði. Mundi fyrst í stað þurfa að taka nokkrar myndir af fólki, sem slagar hálfmáttlaust og afmyndað í almannadanssólum í Reykjavík. Svipaða sögu mun lögreglan geta sagt í öðrum kaupstöðum og frá lélegum skemmtisamkomum í sveitum. Alveg sérstaklega þyrfti lögreglulið sveitanna að beita ljósmyndatöku við drykkjulyð þann, sem sækir að skemmtistöðum byggðanna. Síðan ætti lögreglan á hverjum stað að gefa þeim, sem brotlegir hafa orðið, tækifæri til að horfa á sjálfa sig á einkasýningum í lögreglustöðinni. Lögreglan, bæði í bæ og sveit, yrði að fara hóflega með þessa nýju tækni. Myndirnar eiga fyrst og fremst að vera til viðvörðunar þeim, sem orðið hafa sér til minnkunar með ölaði. Ef lögreglan geymir drykkjumyndirnar, en sýnir þær ekki óviðkomandi mönnum, verður aðhald myndanna mjög sterkt. Það er sennilegt, að lögreglan í Reykjavík mundi með þessari aðferð geta þurrkað út nálega allan drykkjuskap á samkomum unga fólksins í bænum, ef hún hefði að baki sér stuðning þroskaðs almenningsálits. Og það, sem gert væri í þessum efnum í höfuðstaðnum, mundi verða for-dæmi fyrir aðra landsmenn.

Ég hef í þessum bendingum ekki lagt áherzlu á, að beita skyldi sektum eða almennri fangavist fyrir ölaðisbrot. Fjársektir hafa engin áhrif á efnaða menn, sem brjóta lög, og hafa væntanlega lítil uppeldisáhrif á allan þorra manna. Áfengismálunum mun hentast að hafa aðhaldið margþætt og í einu milt og öflugt. Ef fram-sýnir og góðviljaðir menn vilja taka höndum saman og reyna að finna úrræði til að ráða bót á áfengisbölinu, þá mun það takast engu síður en þegar baráttan var háð um marga eða hættulega sjúkdóma.

Sp.**603. Nefndarálit**

um till. til þál. um samgöngubætur í Barðastrandarsýslu.

Frá minni hluta allsherjarnefndar.

Tillagan fer fram á það, að skipuð sé sérstök þriggja manna millipinganefnd til þess að athuga og gera tillögur um vegabætur í Barðastrandarsýslu.

Fyrir Alþingi 1943 var lögð tillaga um línurit yfir vegi, og var hún samþykkt 3. des. 1943. Með samþykkt þeirrar tillögu var ætlað til þess, að glögg yfirlit fengist um vegakerfið í hinum ýmsu sýslum og héruðum landsins. Ríkisstjórnin hefur ekki enn látið framkvæma þessa tillögu, væntanlega af sparnaðarástæðum, því fyrir liggja næg gögn til að gera það, ef vilji til þess er fyrir hendi.

Það er vitanlegt, að vegana landsins er misþétt og misgott í hinum ýmsu héruðum og sýslum, enda hafa héruðin sem stendur mismunandi brýna þörf fyrir vegi.

Sérstaka þýðingu hefur það allt af verið talið hafa, að höfuðstaður landsins væri í sem beztu vegasambandi við nærliggjandi landbúnaðarhéruð. Til þess að athuga, hvernig því yrði bezt komið fyrir, var skipuð sérstök millipinganefnd í marz 1944. Hún starfaði til seint á árinu 1945 og skilaði þá álit. Kostnaður var talinn á kostnaði við vegagerð ríkisins, og þó að deila megi um, hvort það hafi verið rétt, þá sér enginn eftir þeim þúsundum, sem nefndin kostaði, því að þörfin á því að sameina menn um hagkvæma lausn á samgöngum Suðurlandsundirlendisins og Reykjavíkur var svo brýn og aðkallandi. En þegar þessi vegur — sem nú er kallaður Austurvegur — er undanskilinn, er mikill ágreiningur um, hvar sé mest þörf á að gera vegabætur í landinu. Flutningsmaður tillögunnar telur þessa mesta þörf í Barðastrandarsýslu og vill setja sérstaka millipinganefnd til að rannsaka vegabörfina þar, eins og gert var með Austurveg. Þessa telur minni hlutinn enga þörf. Hann viðurkennir, að íbúum Patreksfjarðar er brýn þörf að komast í sem bezt vegasamband við sveitir til þess að geta dregið að sér landbúnaðarvörur og þá sérstaklega mjólk, því að eins og kunnugt er, eru skilyrði til þess að hafa kýr á Patreksfirði mjög slæm. En svipað má segja um fleiri kaupþún hér á landi, og má því segja, að Patreksfjörður hafi hér litla sérstöðu. Minni hluti allsherjarnefndar telur eðlilegt og sjálfsagt, að vegamálastjóri með sínum aðstoðarmönnum meti og geri áætlanir um vegi í Barðastrandarsýslu, eins og annars staðar í landinu, og að hann láti þá staði ganga fyrir rannsókn, þar sem veganna er mest þörf, eins og er þar, sem eftir er að tengja saman fjölmenn þorp, er vantar landbúnaðarvörur, og sveitir, sem geta selt vörurnar, ef vegasamband vantaði ekki.

Minni hluti allsherjarnefndar leggur því til, að Alþingi samþykki svo hljóðandi

RÖKSTUDDA DAGSKRÁ:

Í trausti þess, að ríkisstjórnin hlutist til um, að vegamálastjóri láti sitja fyrir að mæla og gera kostnaðaráætlanir um vegagerðir þar, sem vegasamband vantar milli sveita, er hafa landbúnaðarvörur að selja, og þorpa, þar sem sömu landbúnaðarvörur vantar, tekur deildin fyrir næsta mál á dagskrá.

Alþingi, 21. marz 1946.

Páll Zóphóniasson,
frsm.

Sigurður Thoroddsen.

Barði Guðmundsson.

Ed.**604. Frumvarp til laga**

um virkjun Sogsins.

(Eftir 3. umr. í Nd.)

1. gr.

Bæjarstjórn Reykjavíkur er heimilað að reka orkuverið við Ljósafoss ásamt aðal-orkuveitunni til Reykjavíkur, auka það og reisa og reka önnur orkuver við Sogið, til þess að vinna úr því raforku til almenningsþarfa, svo og að leggja aðrar háspennu-taugar þaðan til Reykjavíkur og gera afspennistöðvar og framkvæma þau mannvirki, sem þarf til að afhenda orkuna samkvæmt 6. gr.

2. gr.

Orkuverin, háspennutaugarnar og afspennistöðvarnar samkvæmt 1. gr. nefnast einu nafni Sogsvirkjunin. Skal hún rekin sem sjálfstætt fyrirtæki með sérstöku reikningshaldi samkvæmt reglugerð, er ráðherra staðfestir.

3. gr.

Áður en byrjað er á nýju verki, aukningu eða breytingu á mannvirkjum, sem fyrir eru, skal senda ráðherra uppdrætti að hinum fyrirhuguðu framkvæmdum ásamt lýsingu af þeim. Getur ráðherra krafizt þeirra breytinga á fyrirhugaðri tilhögun verksins, sem nauðsynlegar kunna að þykja vegna almenningshagsmuna að dómi sérfræðinga ríkisstjórnarinnar.

4. gr.

Ríkisstjórnin lætur í tæka tíð, að fenginni umsókn bæjarstjórnar Reykjavíkur í hvert sinn, gera nauðsynlegar umbætur á vegum, er nota þarf vegna flutninga og aðdráttu við virkjunina. Til þessara umbóta leggur Sogsvirkjunin fram helming kostnaðar, og telst hann með virkjunarkostnaði og greiðist jafnskjótt og lán er fengið til virkjunarinnar. Með virkjunarkostnaði má og telja allan undirbúningskostnað við mælingar, áætlanir og rannsóknir á virkjunartilhögunum.

Þegar orkuver verður reist við Efra Sogið, má enn fremur telja með kostnaði kaupverð vatnsréttinda þeirra í Efra Sogi, sem Reykjavíkurbær hefur keypt af eigendum Úlfjótsvatns, svo og vatnsréttindi þau, er ríkissjóður á fyrir Kaldárhöfðalandi, með sama verði, enda greiði Sogsvirkjunin andvirði þeirra jafnskjótt og lán er fengið til virkjunarinnar. Þurfi vegna þessarar virkjunar að gera brú á Efra Sogið og veg frá henni vestan árinna, skulu þau mannvirki teljast til orkuversins.

Þegar orkuver verður reist við Neðri Sogsfossana, má á sama hátt telja með kostnaði andvirði vatnsréttinda þeirra fyrir löndum Úlfjótsvatns, Bildsfells, sem nú er í eigu Reykjavíkurbæjar, og Syðri Brúar, sem er í eigu ríkissjóðs. Skal verðið ákveðið hlutfallslega eftir mati því, sem framkvæmt var á vatnsréttindum Ljósafoss 1935, og greiðast af Sogsvirkjuninni jafnskjótt og lán er fengið til virkjunarinnar. Þurfi vegna þessarar virkjunar að gera brú eða brýr á Sogið við Neðri fossana svo og veg að orkuveri frá alfaravegum, skulu mannvirki þau teljast til orkuversins.

5. gr.

Auk þeirra ábyrgða, sem ríkissjóður er í við gildistöku þessara laga vegna orkuversins við Ljósafoss, ábyrgist ríkisstjórnin lán handa Reykjavíkurbæ til framkvæmda samkvæmt 1., 3. og 4. gr., að upphæð allt að 34 millj. króna, þó eigi yfir 85% af kostnaðarverði, eða tilsvarendi upphæð í erlendum gjaldeyri, enda samþykki fjármálaráðherra lánskjörin.

6. gr.

Sogsvirkjunin selur raforku til Rafmagnsveitu Reykjavíkur. Skyllt er henni einnig að láta í té raforku við stöðvarvegg í orkuverum og við afspennistöðvar til almenn-

ingsnota utan Reykjavíkur við kostnaðarverði og að viðbættum allt að 5%. Þetta verð má þó aldrei fara fram úr því, sem Rafmagnsveita Reykjavíkur borgar fyrir raforkuna miðað við afhendingu á sama stað. Skal verð þetta, ef samkomulag næst eigi, ákveðið með mati samkvæmt 147. gr. 1. b. vatnalaganna frá 1923.

Nú þykir nauðsynlegt, til þess að ákvæðum þessarar greinar verði fullnægt, að auka virkjun, og er Reykjavíkurbæ þá skylt að framkvæma aukninguna, allt upp í það, að Sogið sé að hálfu fullvirkjað, en ríkisstjórnin ábyrgist lán handa Reykjavíkurbæ til þess með sama skilyrði og segir í 5. gr. Skal aukningin framkvæmd, þegar er fé til hennar er fyrir hendi, nema gildar ástæður að dómi ráðherra hamli.

7. gr.

Þegar auka þarf virkjun fram yfir það, að Sogið sé virkjað til hálf, enda er þá miðað við 86000 kw. orku í Soginu fullvirkjuðu, skal ríkisstjórnin framkvæma aukninguna og gerast meðeigandi að Sogsvirkjuninni. Kaupir ríkissjóður þá tiltölulegan hluta af þeim mannvirkjum, sem fyrir eru í fyrirtækinu, þannig að hann verði meðeigandi fyrirtækisins að sömu tillölu og nemur aukningu vélaaflsins móts við það vélaafll, er fyrir var. Kaupverðið eða hluta þess má ríkisstjórnin inna af hendi með því að taka að sér greiðslu á tilsvareandi hluta þeirra skulda, er á fyrirtækinu hvíla. Ef samkomulag um kaupverðið næst ekki, skal það ákveðið með mati samkvæmt lögum um framkvæmd eignarnáms. Á Reykjavíkurbær þaðan í frá rétt til þess, hvenær sem hann þarf, að fá sem svarar helmingi orkunnar úr Soginu fullvirkjuðu handa Rafmagnsveitu Reykjavíkur.

Nú óskar ríkisstjórnin, að ríkissjóður gerist meðeigandi að Sogsvirkjuninni fyrr en virkjunin er hálfnuð, og á hún þá rétt á eignartiltölu í henni með sömu skilmálum og tilhögun að öðru leyti sem greinir í næstu málsgrein hér á undan, enda haggist ekki við það tilkall Reykjavíkur til raforku samkvæmt niðurlagi sömu málsgre.

Nú hefur virkjuninni safnast varasjóður, þegar ríkissjóður verður meðeigandi hennar samkvæmt þessari grein, og verður hann þá eign Reykjavíkurbæjar og ríkissjóðs að rétttri tiltölu við greiðslur þær, er sjóðurinn hefur myndast af, frá Rafmagnsveitu Reykjavíkur annars vegar og notendum utan hennar hins vegar.

Rétt sinn samkvæmt þessari grein getur ríkisstjórnin framselt til þess eða þeirra fyrirtækja, er þá hafa með höndum orkuveitu til almenningsþarfa um taugakerfi frá Sogsvirkjuninni til héraða utan rafmagnsveitu Reykjavíkur.

8. gr.

Þegar ríkisstjórnin er orðin meðeigandi að Sogsvirkjuninni samkvæmt 7. gr., skal stjórn fyrirtækisins skipuð 5 mönnum: Tveim, er bæjarstjórn Reykjavíkur kýs, tveim, er tilnefndir verða af ríkisstjórninni, og hinum fimm, er hæstiréttur tilnefndir. Skulu þeir allir skipaðir til þriggja ára í senn. Eftir að 1 ár er liðið frá skipun nefndarinnar, skulu árlega ganga úr nefndinni annaðhvort fulltrúar Reykjavíkur eða fulltrúar ríkisstjórnarinnar eða fulltrúi hæstaréttar. Skal varpað hlutkesti um, hverjir skuli fyrst ganga úr. Nánari fyriræli um stjórn og rekstur fyrirtækisins skulu þá sett með reglugerð, er ráðherra staðfestir.

9. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

10. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi númerin lög nr. 82 19. júní 1933, um virkjun Sogsins.

Ed. 605. Breytingartillaga

við frv. til l. um skólakerfi og fræðsluskyldu.

Frá Bjarna Benediktssyni.

Við 11. gr. Greinin orðist svo:

Lög þessi taka gildi 1. febrúar 1947 og koma til framkvæmda á árunum 1947—1953, eftir því sem fræðslumálastjórn ákveður í samráði við hlutaðeigandi fræðsluráð.

Nd. 606. Raforkulög.

(Afgreidd frá Nd. 21. marz.)

Samhljóða þskj. 563.

Ed. 607. Lög

um lántökuheimild til handa síldarverksmiðjum ríkisins.

(Afgreidd frá Ed. 21. marz.)

Samhljóða þskj. 392.

Sþ. 608. Tillaga til þingsályktunar

um skipun nefndar til að rannsaka og gera tillögur um, hvernig lækka megi vátryggingargjöld íslenskra vélbáta.

Flm.: Gísli Jónsson, Pétur Ottesen, Sigurður Bjarnason.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að skipa 3 manna nefnd til þess að rannsaka og gera tillögur um, á hvern hátt lækka megi vátryggingariðgjöld fyrir íslenska vélbáta frá því, sem nú er, og hvort ekki sé mögulegt að flytja þegar á þessu ári endurtryggingu þeirra að mestu eða öllu leyti á innlenda aðila.

Einn nefndarmanna sé skipaður eftir tilnefningu frá stjórn Landssambands ísl. útvegsmanna, annar eftir tilnefningu frá stjórn Fiskifélags Íslands, en þann þriðja skipar ráðherra án tilnefningar, og er hann formaður nefndarinnar. Tveir nefndarmanna skulu hafa viðtæka þekkingu á tryggingarmálum, en einn á útgerðarmálum.

Nefndin skal hafa lokið störfum fyrir 1. júlí n. k. og skilað álit og tillögum til ríkisstjórnarinnar, og verði þá þegar gerðar þær ráðstafanir, sem nauðsynlegar þykja til hagkvæmrar lausnar á málinu.

Kostnaður við nefndina greiðist úr ríkissjóði.

G r e i n a r g e r ð.

Með lögum nr. 32 11. júní 1942, um vátryggingarfélög fyrir vélbáta, er hverjum þeim, sem á vélbát með þilfari allt að 100 smálestir og ætlaður er til fiskveiða við Alþt. 1945. A. (64. löggjafarþing).

Ísland, gert skylt að váttryggja hann hjá félagi, sem starfar samkv. þeim lögum. Skal það félag síðan endurtryggja hjá Samábyrgðinni helming fjárins, og nemi upphæðin eigi meira en 80 þús. kr., en síðan alla þá upphæð, sem fram yfir er. Skal greiða Samábyrgðinni sama iðgjald og váttryggingarfélagið reiknar útgerðarmönnum á hverjum stað. Samkv. l. nr. 31 11. júní 1942 má þó Samábyrgðin eigi taka meiri áhættu á einu skipi en 35 þús. kr., og ber henni því að endurtryggja aftur frá sér að mjög verulegu leyti. Með ákvæðum til bráðabirgða í l. nr. 32 frá 11. júní 1942 er Bataábyrgðarfélag Vestmannaeyja undanskilið skyldum þeim, sem lagðar eru á aðra útgerðarmenn með 2. gr. téðra laga, til ársloka 1944. Þetta er síðar framlengt til ársloka 1946, og enn framlengt með l. 19. des. 1945 til ársloka 1948. Eina ástæðan fyrir þeirri sérstöðu, sem hér er veitt, er sú, að þetta félag hefur getað haldið iðgjöldum sínum niðri í allt að 3%, meðan önnur félög verða að hafa sín iðgjöld frá 5—8%.

Nú er það öllum ljóst, hver ofurþungi það er á bátaútveginum að þurfa að greiða allt að 8% í váttryggingargjöld. Einkum hlýtur þetta að verða mjög tilfinnanlegt fyrir þá bátaeigendur, sem hafa þegar keypt báta á núverandi verði eða eru í þann veginn að gera það, en eins og kunnugt er, mun ekki færri en 60 nýrra báta von á þessu ári, þar sem hver mun kosta um eða yfir 500 þús. krónur tilbúinn til veiða. Og með því að svo mun til ætlazt, að lánað verði allt að 75% af kostnaðarverði út á þessa báta, er augljóst, að engin fyrirhyggja er í því að váttryggja þá ekki fyrir fullu kostnaðarverði. Hitt er þá og jafnljóst, að þegar Alþingi fyrirskipar útgerðarmönnum með lögum að tryggja þessar eignir sínar í ákveðnum stofnunum, ber því skylda til að búa svo að þeim stofnunum, að ekkert tjón sé að því að skipta við þær. Nú hefur reynslan sýnt, að ábyrgðarfélag þau, sem starfa samkvæmt fyrirráðum fyrr nefndra laga, hafa ekki getað komið neitt í námunda við Bataábyrgðarfélag Vestmannaeyja með iðgjöld sín, og telja flm. því nauðsyn bera til þess, að rannsakað verði, hvort ekki sé unnt að fá úr þessu bætt, og reynist slíkt mögulegt, þá verði því komið í framkvæmd hið allra fyrsta.

Það er nú á þessu þingi verið að samþykkja breyt. á l. um stríðsslysáttryggingu ísl. skipshafna en þessari stofnun er nú ætlað að annast viðlæka endurtryggingu fyrir útveginn. Hefur hún nú yfir að ráða meira en 6 millj. króna, og má vænta, að með aðstoð hennar megi gera hvort tveggja í senn, að lækka allverulega iðgjöldin og halda miklu af því fé innanlands, sem nú er greitt erlendum endurtryggjendum. En þótt á þennan hátt megi væntanlega lækka mjög verulega iðgjöldin, þá er hitt engu síður nauðsynlegt, að fá nákvæma rannsókn á því, hvað það er, sem veldur hinum háu og misjöfnu iðgjöldum, og hvort ekki sé mögulegt að gera jákvæðar ráðstafanir til þess bæði að draga úr tjónunum og minnka allan kostnað við bætur þeirra.

Mál þetta er svo mikið hagsmunamál fyrir útveginn, að það má ekki dragast, að allt sé gert til þess að fundin sé leið til hagkvæmari lausnar á málinu en útgerðarmenn almennt eiga nú við að búa.

Flm. þykir rétt að birta hér með sem fylgiskjal lista yfir iðgjöld hjá hinum ýmsu ábyrgðarfélögum á landinu, eins og þeim hefur verið gefið þetta upp af nefnd þeirri, er fiskiþingið skipaði til athugunar á málinu á s. á. Er þess vænzt, að mál þetta fái góðar undirtektir og skjóta afgreiðslu, svo mikilsvert sem það er fyrir útveginn.

Fylgiskjal.

Iðgjöld vélbataábyrgðarfélaganna 1945.

Vélbataábyrgðarfélag Ísfirðinga, Ísafirði	5 %
Vélbataábyrgðarfélag Keflavíkur, Keflavík	6 —
Bataábyrgðarfélagið Alda, Seyðisfirði	7 —
Bátatrygging Strandasýslu, Hólmavík	8 —

Vélbátaábyrgðarfélagið Stapi, Njarðvík	7 %
Vélbátaábyrgðarfélag Akurnesinga, Akranesi	7—
Vélbátaábyrgðarfélag V.-Barðastrandarsýslu, Patreksfirði	7—
Bátaábyrgðarfélag Eskifjarðar og nágrennis, Eskifirði	6—
Vélbátasamtrygging N.-Þingeyinga, Þórshöfn	7—
Vélbátaábyrgðarfélagið Skiphöll, Sandgerði	7—
Bátatrygging Breiðafjarðar, Stykkishólmi	6 og 7—
Bátatryggingarfélagið Festi, Grindavík	5½, 6 og 7—
Vélbátaábyrgðarfélagið Hekla, Stokkseyri	7—
Bátaábyrgðarfélag Norðfjarðar, Neskaupstað	5—
Bátaábyrgðarfélag Fáskrúðsfjarðar, Fáskrúðsfirði	6—
Vélbátatrygging Eyjafjarðar, Akureyri	7—
Bátaábyrgðarfélag Vestmannaeyja, Vestmannaeyjum	3—
Vélbátaábyrgðarfélagið Gróttá, Reykjavík	7—
Vélbátaábyrgðarfélagið Hvítungur, Djúpavogi	5 og 6—

Nd.

609. Breytingartillaga

við frv. til laga um breyt. á l. nr. 62 30. des. 1939, um tollskrá o. fl.

Frá Skúla Guðmundssyni.

Við 2. gr. 4. j. Síðari málsliður falli burt.

Sp.

610. Tillaga til þingsályktunar

um byggingu björgunarskútu Vestfjarða.

Flm.: Sigurður Bjarnason, Barði Guðmundsson, Hermann Jónasson,
Sigurður Thoroddsen, Sigurður Kristjánsson.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að láta byggja eða kaupa á þessu ári hentugt björgunar- og eftirlitsskip, er annist björgunar- og eftirlitsstörf fyrir Vestfjörðum. Jafnframt heimilast ríkisstjórninni að greiða nauðsynlegan kostnað í þessu skyni úr ríkissjóði, enda leggi Slysavarnafélagsdeildirnar á Vestfjörðum fram a. m. k. 200 þús. kr. á móti framlagi ríkissjóðs.

Greinargerð.

Heima á Vestfjörðum hefur um langt skeið verið unnið að undirbúningi þess, að byggt yrði sérstakt björgunar- og eftirlitsskip fyrir Vestfirði, Björgunarskúta Vestfjarða, eins og það hefur verið orðað.

Engum hefur verið það betur ljóst en Vestfirðingum sjálfum, hve brýna nauðsyn ber að í þessum efnun. Hvert einasta sjávarþorp í þessum landshluta á blóm-ann úr æsku sinni, harðfengustu og duglegustu mennina, verulegan hluta árs hvers á sjónum. Og á Vestfjörðum hefur sjór jafnan verið sóttur af miklu harðfylgi, stundum jafnvel svo miklu, að við borð liggur, að segja meg, að um of hafi verið.

Það hefur einnig hent, að hörmuleg sjóslys hafa orðið og heil byggðarlög beðið mikið afhroð mannlífa og skipa.

Þegar á þetta er litið, sætir það engri furðu, þótt fólk á Vestfjörðum hafi snemma séð nauðsyn þess, að þar væri fyrir landi að staðaldri traust og vandað skip, er hefði það hlutverk eitt að annast eftirlits- og björgunarstörf. Og Vestfirðingar hafa sannarlega skilið þessa nauðsyn. Þess vegna hefur verið unnið mikið starf vestra til undirbúnings björgunarskútumálinu. Fjöldamargir einstaklingar og félagsheildir þar hafa lagt fram fé í þessu skyni. Var fjársöfnun til skútunnar það langt komin, að í stríðsbyrjun var að því komið, að bygging hennar yrði hafin í samvinnu við ríkissjóð. Úr framkvæmdum varð þó eigi þá, og mun dýrtið og fleiri styrjaldaorðugleikar hafa valdið því.

Á s.l. sumri var björgunarskútumálið enn tekið upp. Var þá gerður samningur milli ríkisstjórnarinnar annars vegar og Slysavarnafélags Íslands og slysavarnasamtakanna á Vestfjörðum hins vegar, um að ríkissjóður léti þá þegar hefjast handa um smíði eða kaup á eftirlits- og björgunarskipi, er ekki væri minna en 100 smálestir að stærð, með tveimur aðalgangvélum og búið öllum nýtísku björgunartækjum. Jafnframt var samið um, að ríkissjóður annaðist rekstur skipsins, og skyldi það vera að staðaldri fyrir Vestfjörðum.

Samningur þessi var undirritaður 1. ágúst s. l. sumar. Fylgir hann hér með sem fylgiskjal. En nokkru síðar gerðust þau tíðindi, að keypt voru hingað til lands 3 smáskip frá Englandi, sem notuð skyldu til landhelgisgæzlu og björgunarstarfa. Var áformað, að Vestfirðingar fengju eitt þeirra. En þetta fór öðruvísi en ætlað var. Skipin reyndust að áliti sjómanna gersamlega óhæf til þessarar gæzlu. Og nú hefur hæstvirtur dómsmálaráðherra lýst því yfir á Alþingi, að þeim muni verða skilað aftur. Mál Vestfirðinga er því nú komið á sama reksþöl og 1. ágúst í sumar, er samningur var undirritaður um smíði björgunarskútunnar. Og þegar hinum ensku smáskipum hefur verið skilað aftur, á ríkissjóður andvirði þeirra til þess að leggja fram til byggingar björgunarskútu Vestfjarða, og á því samþykkt þessarar tillögu varla að íþyngja fjárhag ríkissjóðs um of.

Flm. tillögunnar leggja því áherzlu á, að bygging skútunnar verði hafin nú í sumar. En til þess að svo megi verða, þarf ríkisstjórnin að fá heimild til greiðslu nauðsynlegs kostnaðar. Slysavarnasveitirnar fyrir vestan hafa heitið að leggja fram a. m. k. 200 þús. kr., sem þær hafa safnað á undanförunum árum.

Vegna þess, að hér er á ferðinni eitt stærsta og mikilsverðasta öryggismál vestfirzkra sjómanna, raunar allra Vestfirðinga, hafa flm. tillögunnar talið sig knúða til þess að fá það leyst nú á þessu þingi. Vænta þeir þess, að málið fái skjóta og góða afgreiðslu.

Fylgiskjal.

SLYSAVARNAFÉLAG ÍSLANDS

Undirritaðir aðilar, annars vegar stjórn Slysavarnafélags Íslands og björgunarskútunefnd Vestfjarða f. h. slysavarnasveitanna á Vestfjörðum og hins vegar dómsmálaráðherra f. h. ríkissjóðs, gera með sér svofelldan

Samning:

1. Ríkissjóður lætur smíða eða kaupa og rekur síðan strandgæzlu-, eftirlits- og björgunarskip, ekki minna en 100 rúmlestir að stærð, með tveimur aðalgangvélum og útbúið öllum nýtísku tækjum til björgunar, gegn því að Slysavarnafélag Íslands og björgunarskútunefnd Vestfjarða f. h. slysavarnafélagsdeildanna á Vestfjörðum leggi fram ekki minni fjárhæð en 200 — tvö hundruð — þúsund krónur til smíði og útbúnaðar skipsins eða kaupverðs.

2. Framlagið greiðist í tvennu lagi, þannig: 100 þúsund krónur, þegar smíði skipsins er hafin eða það keypt, og 100 þúsund krónur, þegar það tekur til starfa.

3. Dómsmálaráðherra f. h. rikissjóðs tekur að sér að uppfylla eftirfarandi ákvæði um rekstur skipsins:

- a. Að skipið sé að jafnaði við strandgæzlu og björgunarstörf við Vestfirði frá 1. okt. til maíloka ár hvert. Á því tímabili skulu björgunarstörf og aðstoð við fiskiflotann sitja í fyrirrúmi fyrir öðrum störfum skipsins.
- b. Stjórn Slysavarnafélags Íslands tilnefnir í samráði við stjórnir félagsdeilda-anna á Vestfjörðum fulltrúa, sem hefur þátttöku í stjórn skipsins hvað snertir björgunarstörf við Vestfirði, eftir nánara samkomulagi við framkvæmdastjóra þess. Þegar nauðsyn krefur, getur fulltrúinn fyrir hönd Slysavarnafélagsins haft beint samband við skipið og gefið skipstjóra fyrirskipanir um björgunarstörf. Skal um slíkt fara eftir því, sem framkvæmdastjóri skipsins og fulltrúi Slysavarnafélagsins verða ásáttir um í byrjun hvers gæzlu- og björgunartímabils við Vestfirði.
- c. Áhöfn skipsins sé að helmingi skipuð mönnum búsettum á Vestfjörðum, ef völ er hæfra skipverja, og fari ráðning þeirra fram í samráði við fulltrúa Slysavarnafélagsins.

4. Höfuðaðsetursstaður skipsins skal vera á Ísafirði, eftir því sem við verður komið.

5. Smíði skipsins skal hafin svo fljótt sem unnt er eða leitað eftir kaupum, eftir að samningsaðilar hafa orðið ásáttir um gerð skipsins og fyrirkomulag, svo og útbúnað þess.

Leitað skal hagkvæms tilboðs um kaup á skipi eða um smíði skipsins og lögð áherzla á í smíðasamningum, að það verði sem fyrst fullgert.

6. Farist skipið, sé það selt eða hætti rikissjóður að reka það, eins og að framan er ákveðið, endurgreiðist Slysavarnafélagi Íslands f. h. björgunarskútunefndar Vestfjarða framlag þess í sama hlutfalli við verðmæti skipsins eða vátryggingarupphæð þess, sem framangreint 200 þúsund kr. framlag verður af byggingarkostnaði skipsins nú eða kaupverði.

7. Rísi ágreiningur um samning þenna eða framkvæmd hans, skal hann lagður til úrskurðar fyrir gerðardóm, er sé þannig skipaður, að dómsmálaráðherra f. h. rikissjóðs tilnefnir mann af sinni hálfu og stjórn Slysavarnafélags Íslands annan, en oddamaður verði skipaður af hæstarétti, og sé hann formaður dómsins. Úrskurður dómsins er bindandi fyrir báða aðila.

8. Af samningi þessum eru gerð fjögur samhljóða eintök, eitt handa Skipa-útgerð ríkisins f. h. rikissjóðs, eitt handa Slysavarnafélagi Íslands, eitt handa slysa- varnasveitum á Vestfjörðum og eitt til þinglesningar.

Í dómsmálaráðuneytinu, 1. ágúst 1945.

Finnur Jónsson.

F. h. Slysavarnasveitanna á Vestfjörðum

Ísafirði, 24. ágúst 1945.

Björgunarskútunefnd Vestfjarða

Arngrímur Fr. Bjarnason. Hannibal Valdimarsson.
Guðmundur Guðmundsson.

Reykjavík, 29. ágúst 1945.

F. h. Slysavarnafélags Íslands

Guðbjartur Ólafsson. Henry Hálfðansson.

Ed. 611. Breytingartillögur

við frv. til laga um landshöfn í Keflavík- og Njarðvíkurhreppum.

Frá sjávarútvegsnefnd.

1. Við 4. gr. Á eftir 1. mgr. 4. gr. komi: allir til 4 ára í senn.
2. Við 12. gr. Á eftir orðunum „sameinuðu Alþingi“ í 2. málslíð 1. mgr. komi: til 4 ára í senn.
3. Á eftir 15. gr. komi svo hljóðandi bráðabirgðaákvæði: Skipun fyrstu hafnarstjórnar samkv. 4. gr. og kosning endurskoðenda samkv. 12. gr. gildir til ársloka 1949.

Nd. 612. Frumvarp til laga

(Eftir 3. umr. í Ed.)

um landshöfn í Keflavík- og Njarðvíkurhreppum.

1. gr.

Ríkissjóður lætur gera og starfrækja á sinn kostnað hafnarmannvirki í Keflavík og Njarðvíkurhreppum innan línu, sem dregin er styfztu leið milli Vatnsness og Hákotstanga; að öðru leyti skulu takmörk hafnarinnar ákveðin í reglugerð. Ráðherra ákveður gerð og fyrirkomulag hafnarinnar í samráði við vitamálastjóra. Til hafnarmannvirkja teljast: Hafnargarðar, hafskipa- og bátabryggjur, verbúðir, uppfyllingar, dráttarbrautir, vélar, sem notaðar eru við byggingu hafnarinnar eða til fermingar og affermingar í höfninni, lönd, sem höfninni eru nauðsynleg vegna byggingar mannvirkjana, starfrækslu þeirra eða annars, er nauðsynlegt má teljast fyrir fjárhagsafkomu hafnarinnar, einnig allar nauðsynlegar leiðslur, svo sem vatns- og rafmagnsleiðslur, holræsi o. fl.

2. gr.

Til greiðslu kostnaðar, er leiðir af fyrirmælum 1. gr., er ríkisstjórninni heimilt að taka lán fyrir hönd ríkissjóðs allt að 10 millj. króna, er endurgreiðist að $\frac{1}{3}$ úr ríkissjóði og að $\frac{2}{3}$ úr hafnarsjóði. Skal miða hafnargjöld á hverjum tíma, eftir því sem fært þykir, við það, að tekjur hafnarinnar nægi til þess að greiða vexti og afborganir að $\frac{2}{3}$ hlutum stofnkostnaðarins, auk árlegs rekstrarkostnaðar.

3. gr.

Ráðherra er heimilt að kaupa fyrir hönd ríkissjóðs, á verði, er hann telur sanngjarnt, núverandi hafnarmannvirki í Keflavík og Njarðvíkum, svo og allt það land, er liggur að hinu fyrirhugaða hafnarsvæði og svo langt út frá því, sem hann og hafnarstjórn telja nauðsynlegt vegna rekstrar hafnarinnar, byggingar mannvirkja, efnisöflunar og hækkandi verðlags, sem beinlínis má vænta, að verði á landinu vegna byggingar mannvirkjana. Núverandi hafnarmannvirki má þó aldrei kaupa herra verði en sem nemur byggingarkostnaði að frádregnu framlagi ríkissjóðs.

Heimilt er ráðherra að fresta byggingu hafnarinnar að nokkru eða öllu leyti, þar til samningar hafa tekizt um kaupin.

4. gr.

Stjórn hafnarinnar skipa 5 menn: Hafnarstjóri, skipaður af ráðherra án tilnefningar, og 4 meðstjórnendur, tveir skipaðir samkvæmt tilnefningu stjórnar Landsambands ísl. útvegsmanna og tveir samkvæmt tilnefningu sveitarstjórna Keflavíkur- og Njarðvíkurhreppa, sinn úr hvorum hreppi, allir til 4 ára í senn.

Laun hafnarstjóra og þóknun til meðstjórnenda skal ákveðin af ráðherra og greiðast úr hafnarsjóði.

5. gr.

Með strandlengjunni umhverfis höfnina má ekki gera í sjó fram bryggjur eða önnur mannvirki, né fylla upp eða dýpka út frá landi nema samkvæmt leyfi stjórnar landshafnarinnar. Sá, sem vill gera eitthvert slíkt mannvirki, skal senda hafnarstjórn beiðni um það, og skal beiðninni fylgja lýsing á því, svo og uppdráttur, ef með þykir þurfa, í tvennu lagi, og heldur hafnarstjórn öðru eintakinu.

Sá, sem fengið hefur slíkt leyfi, skal skyldur að halda mannvirkinu svo við, að engin hætta stafi af því. Þessi ákvæði gilda einnig um þau mannvirki, er þegar hafa verið gerð á hafnarsvæðinu.

Brot gegn þessari grein varða sektum frá 500—20000 kr., og hafnarstjórn getur látið nema burt mannvirkið á kostnað eiganda.

6. gr.

Eignum og tekjum hafnarsjóðs má aðeins verja í þágu hafnarinnar, sbr. 1. og 2. gr. Ríkissjóður ábyrgist skuldbindingar hafnarinnar, og hafnarstjórn ber ábyrgð á eignum hennar.

7. gr.

Til þess að standa straum af kostnaði við byggingu og viðhald hafnarvirkja og til árlegs rekstrarkostnaðar hafnarinnar er heimilt að innheimta gjöld þau, er hér segir:

1. Árlegt gjald af bryggjum og öðrum mannvirkjum, sem gerð eru sanrkv. 5. gr.
2. Af skipum og bátum, er hafna sig á landshöfninni, og farmi þeirra:
 - a. Skipagjald, ákveðið með tilliti til stærðar skipa þeirra, er hafna sig.
 - b. Vörugjald. — Undanskildar skulu þó vörur þær, er samkvæmt farmskrá skipsins eiga að fara til annarra hafna á landinu, ef þær eru ekki settar á land.
 - c. Bryggjugjald af skipum, er leggjast við bryggjur hafnarinnar.
 - d. Festargjald af skipum, sem nota festar hafnarinnar.
 - e. Allt að 1% af andvirði afla þeirra skipa og báta, sem leggja afla sinn á land innan hafnarsvæðisins eða hafa þar uppsátur.
 - f. Leigu af verbúðum og öðrum mannvirkjum og af grunnum og lendum hafnarinnar.

Gjöld þessi, sem og gjöld fyrir afnot af öðrum eignum hafnarinnar, skulu ákveðin í reglugerð, sem hafnarstjórn semur og ráðherra staðfestir, og skal í henni ákveða, hver skuli greiða þau og innheimta.

Herskip og skemmtiskip skulu undanþegin gjöldum til hafnarinnar samkv. tölulíð 2 a. Gjöld þessi má taka lögtaki.

8. gr.

Reikningsár hafnarinnar er almanaksárið.

9. gr.

Fyrir nóvemberlok hvers árs ber hafnarstjórn að leggja frumvarp til áætlunar um tekjur og gjöld hafnarinnar á komandi ári fyrir ráðherra til samþykktar ásamt nauðsynlegum skýringum á einstökum gjalda- og tekjuliðum.

10. gr.

Nú hefur hafnarstjórn í hyggju einhverjar meiri háttar framkvæmdir við höfnina, eða hún vill gera einhverjar þær ráðstafanir, er samþykki ráðherra þarf til, og skal hún þá senda ráðuneytinu sérstaka tillögu um það efni svo tímanlega, að samþykki ráðuneytisins geti komið til, áður en gengið er endanlega frá fjárhagsáætlun.

11. gr.

Komi það í ljós, þegar fram á árið liður, að óumflýjanlegt sé að sinna einhverjum framkvæmdum utan áætlunar eða fara fram úr áætluðum fjárhæðum, ber hafnarstjórn að tilkynna það ráðuneytinu í tæka tíð og leita samþykkis þess, til þess að víkja megi frá áætluninni.

Eigi má hefja verkið né stofna til umframgreiðslu, fyrr en samþykki ráðherra er fengið.

12. gr.

Við lok hvers reikningsárs og ekki síðar en fyrir febrúarlok skal hafnarstjórn gera reikning yfir tekjur og gjöld hafnarinnar á hinu liðna ári og efnahagsreikning hennar. Reikningana skal endurskoða af tveim endurskoðendum, sem kosnir eru af sameinuðu Alþingi til 4 ára í senn. Hafnarstjórn sendir þá síðan til ráðherra til úrskurðar.

13. gr.

Að öðru leyti skal ákveða með reglugerð allt það, er lýtur að greiðri og hættulausri umferð um höfnina, góðri reglu og öðru höfninni viðvíkjandi, er við þykir eiga. Í reglugerðinni má ákveða sektir fyrir brot gegn henni, 20—10000 kr.

Sektir samkvæmt lögum þessum renna í hafnarsjóð.

14. gr.

Með mál, sem risa út af brotum á lögum þessum og reglugerðum, sem settar verða samkvæmt þeim, skal fara að hætti opinberra mála.

15. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Bráðabirgðaákvæði.

Skipun fyrstu hafnarstjórnar samkv. 4. gr. og kosning endurskoðenda samkv. 12. gr. gildir til ársloka 1949.

Ed.**613. Lög**

um embættisbústaði héraðsdómara.

(Afgreidd frá Ed. 22. marz.)

Samhljóða þskj. 280.

Ed.**614. Lög**

um breyting á lögum nr. 12 20. júní 1923, um einkaleyfi.

(Afgreidd frá Ed. 22. marz.)

Samhljóða þskj. 444.